

Stichting Pensioenfonds van
De Nederlandsche Bank NV

Jaarverslag **2019**

Vastgesteld d.d. 14 mei 2020

Inhoudsopgave

1.	Woord van de voorzitter	4
2.	Profielschets en Kerncijfers	6
3.	Organisatie en beleid van het pensioenfonds	8
3.1	Pensioenregeling in het kort	8
3.2	Governance structuur	10
3.3	Uitbesteding	12
3.4	Risicomanagement	13
3.5	Premie en toeslagen	17
3.6	Beleggingen	18
3.7	Beloning en kosten	20
3.8	Communicatie	20
4.	Hoofdpunten 2019	21
4.1	Pensioenregeling	21
4.2	Financiële positie	22
4.3	Governance	23
4.4	Uitbesteding	30
4.5	Premie en toeslagen	31
4.6	Beleggingen	34
4.7	Beloning en kosten	37
4.8	Communicatie	39
4.9	Toekomst pensioenfonds	40
5.	Risicobeheersing	42
5.1	Uitgangspositie	42
5.2	Risicomanagement systeem	43
5.3	Risico-inventarisatie en risicoprofiel	47
6.	Externe toezichthouders	53
7.	Actuele ontwikkelingen	55
8.	Bevindingenrapport raad van toezicht	59
8.1	Reactie bestuur op bevindingenrapport raad van toezicht	65
9.	Verslag verantwoordingsorgaan	66
9.1	Reactie bestuur op verslag verantwoordingsorgaan	69
10.	Jaarrekening	70
10.1	Balans per 31 december 2019	70
10.2	Staat van baten en lasten	71
10.3	Kasstroomoverzicht	72
10.4	Toelichting op de jaarrekening	73
11.	Overige gegevens	105
11.1	Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	105
11.2	Actuariële analyse	105

12.	Actuariële verklaring	107
13.	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	109
Bijlage 1	Pensioenregeling 2019	116
Bijlage 2	Deelnemersbestand	117
Bijlage 3	Personalia	118
Bijlage 4	Overzicht beleggingsportefeuille 2019	123
Bijlage 5	Toeslagverlening 2014 tot en met 2020	124
Bijlage 6	Begrippenlijst	126

1. Woord van de voorzitter

2019 was een jaar van veranderingen. Binnen ons pensioenfonds, maar ook daarbuiten. Binnen ons pensioenfonds omdat veel gesproken is over veranderingen, onder meer over wijzigingen in de governance. Daarbuiten, waar naar aanleiding van het pensioenakkoord nog volop wordt gesproken over veranderingen in het pensioencontract. Veel van die veranderingen werken door in 2020 en vragen veel aandacht van het bestuur. Die veranderingen vinden plaats in een onzekere tijd. Ook de coronacrisis in het voorjaar van 2020 leidt tot een uitdagende situatie. Met het vrijwel geheel vernieuwde bestuur en een relatief sterke financiële positie gaan we de uitdagingen die ons in 2020 te wachten staan met vertrouwen tegemoet.

Behoud dekkingsgraad

Het jaar 2019 stond in het teken van dalende rentes tot niveaus die voorheen niet voor mogelijk werden gehouden. Dit heeft voor ons pensioenfonds en de pensioensector enorme gevolgen. De beleggingen hebben het goed gedaan. Ook onze instrumenten die het risico op dalende rente afdekken hebben hun werk gedaan. De actuele maanddekkingsgraad was aan het eind van 2019 119,5% (ultimo 2018: 117,3%), de beleidsdekkingsgraad 119,8% (ultimo 2018: 123,5%). De daling van de beleidsdekkingsgraad wordt veroorzaakt door de twaalfmaandsmiddeling. De goede maanden met een relatief hoge dekkingsgraad uit 2018, toen de rente nog iets hoger stond, vallen uit de middeling.

De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor de mogelijkheid om de pensioenen te verhogen. Omdat we nog niet op de grens van het toekomstbestendig indexeren zitten, kunnen we per 1 januari 2020 alleen een gedeeltelijke toeslag verlenen van 87%. Hoewel het in de huidige marktomstandigheden positief is dat er geïndexeerd kan worden, vinden we het jammer dat de achterstanden in de toeslagverlening aan de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden oplopen en er voor de actieve deelnemers een kleine achterstand ontstaat. We kunnen nog geen uitspraken doen over de toeslagverlening in de toekomst. Dit is afhankelijk van de ontwikkeling van de dekkingsgraad, en dus van de rente en de beleggingsrendementen.

Nieuwe pensioenregeling

Een belangrijk gevolg van de dalende rente dat minder in het nieuws is, is de betaalbaarheid van het pensioen. De belangrijkste reden dat de sociale partners (de werkgever en vakbonden) gekozen hebben voor een regeling die één jaar geldig is, is het effect van die lage rente. In 2019 zijn sociale partners een nieuwe pensioenregeling overeengekomen voor 2020. Het bestuur heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om met sociale partners het gesprek aan te gaan over versimpeling van de pensioenregeling. Die is in de loop der jaren erg ingewikkeld geworden. Sociale partners zagen dit ook in en gezamenlijk zijn we tot veel vereenvoudigingen gekomen. Deze zijn vastgelegd in de pensioenregeling 2020, die dus voor één jaar geldt; in 2020 praten sociale partners verder over de pensioenregeling voor 2021 en daarna.

De wijzigingen in de pensioenregeling 2020 zullen in 2020 verwerkt worden, de deelnemers worden persoonlijk over de gevolgen hiervan geïnformeerd. De pensioenregeling wordt daarmee beter uitlegbaar. Ook de uitvoering wordt makkelijker, wat op den duur in de kosten zal schelen en de kans op fouten verkleint.

Nieuw bestuursmodel

In 2019 heeft het bestuur besloten een nieuwe stap te zetten in het verder op afstand zetten van het pensioenfonds van werkgever DNB. Medewerkers van DNB kunnen geen bestuurslid of adviseur meer zijn van het pensioenfonds. Dit doen we om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. Dit heeft geleid tot een bijna compleet nieuw bestuur, dat aangetreden is per 18 maart 2020. Het bestuur hecht aan een goede band met de achterban en heeft bewust gekozen voor handhaving van het paritaire bestuursmodel. Het bestuur is verkleind tot zes bestuursleden. Vier van hen vertegenwoordigen één van de geledingen van het pensioenfonds (werkgever, werknemers en pensioengerechtigden), om zo de band met de achterban zoveel mogelijk te behouden. Ook draagt handhaving van het bestuursmodel bij aan de continuïteit binnen het pensioenfonds. Met een verkleind bestuur en een uitbreiding van de bestuursondersteuning wordt de slagkracht van het bestuur bevorderd.

Nieuwe partners

In 2019 hebben we een aantal nieuwe dienstverleners aangesteld. Dit was nodig door wijzigingen in de dienstverlening door de bestaande uitbestedingspartijen en ten gevolge van de nieuwe governance binnen het pensioenfonds, bijvoorbeeld door de invoering van de IORP II wetgeving.

Door de verkleining van het bestuur en de uitbreiding van het aantal uitbestedingspartners en dienstverleners, is een goede bestuursondersteuning en aansturing van alle partijen een noodzaak. Daarom hebben we besloten een eigen bestuursbureau op te richten. Dit traject is in 2019 van start gegaan en zal in 2020 verder ingevuld worden.

Toekomst pensioenfonds

We denken (al langer) na over onze toekomst. De veranderingen in 2019 en de aangekondigde beëindiging van de dienstverlening door TKP maken dat we hier nu versneld mee bezig zijn. We hebben in 2019 breed naar alle scenario's gekeken en de keuze teruggebracht tot twee opties: zelfstandig doorgaan als ondernemingspensioenfonds met een nieuwe pensioenuitvoerder of aansluiten bij een bestaand algemeen pensioenfonds (APF). Deze opties worden in 2020 nader onderzocht, waarna een keuze voor een van beide zal worden gemaakt. Wij stemmen onze plannen uiteraard af met werkgever en zullen samen optrekken waar dat nodig is. Daarbij staat het belang van al onze (gewezen) deelnemers centraal.

Wat niet verandert, is onze ambitie. Wij willen nog steeds een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds zijn voor de deelnemers. Een pensioenfonds dat zijn financiële verplichtingen en ambities nu en in de toekomst waar kan maken.

We gaan vol vertrouwen met de uitdagingen aan de slag.

Amsterdam, 14 mei 2020

Roeland van Vledder

2. Profielschets en Kerncijfers

Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank NV (het pensioenfonds) is een ondernemingspensioenfonds en voert de pensioenovereenkomsten uit die van toepassing zijn op de (oud)werknemers van De Nederlandsche Bank NV (DNB) en de voormalige Stichting Pensioen- en Verzekeringskamer.

Doelstelling

De doelstelling van het pensioenfonds is het verstrekken van nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten, alsmede het streven (voorwaardelijk: voor zover de middelen van het pensioenfonds het toelaten en afhankelijk van de dekkingsgraad) naar het waardevast houden van de pensioenrechten.

Missie

Het pensioenfonds wil een zo goed mogelijke invulling geven aan de uitvoering van de pensioenovereenkomsten die de sponsor (DNB) heeft afgesloten met haar (gewezen) werknemers. De uitvoering van de overeenkomst dient correct, maatschappelijk verantwoord en (kosten)efficiënt te geschieden. De ambitie is een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds te zijn dat zijn financiële verplichtingen en ambities nu en in de toekomst waar kan maken.

Visie

De toekomst van het pensioenlandschap is vanwege een mogelijke stelselwijziging onzeker. Zeker is echter dat het opbouwen van een goed pensioen onverminderd belangrijk blijft voor de deelnemers. Pensioenfonds DNB wil daarom klaar zijn voor de toekomst, ongeacht hoe het pensioenlandschap zich gaat ontwikkelen. Dat betekent dat het fonds een professioneel, efficiënt en wendbaar pensioenfonds wil zijn, dat in staat is om snel in te spelen op veranderingen en tijdig acteert om de belangen van de deelnemers op de lange termijn te waarborgen.

Een solvabele en stabiele financiële positie met een positieve maatschappelijke impact zijn essentieel voor het vertrouwen in het fonds. Pensioenfonds DNB voert daarom een transparant, verantwoord en simpel beleggingsbeleid met aandacht voor duurzaamheid.

Pensioenfonds DNB staat bovendien dicht bij de deelnemer en communiceert aansprekend en persoonlijk over risico's, rechten en koopkracht van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, en over de toekomst van het fonds.

Strategie

Om onze missie, visie en doelstelling te kunnen uitvoeren en hoge kwaliteit te leveren, volgen we het door ons uitgezette beleid, hanteren we de normen voor goed pensioenfondsbestuur en werken we goed samen met de sponsor, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Uitvoerende partijen worden zorgvuldig uitgekozen en regelmatig geëvalueerd.

De gebeurtenissen van de laatste tijd, rondom het coronavirus, geven vooralsnog geen aanleiding om het beleggingsbeleid aan te passen.

Het bestuur besteedt veel tijd en aandacht aan de toekomst van het pensioenfonds. Dit heeft geleid tot een besluit om op korte termijn (begin 2020) de inrichting van het bestuursmodel aan te passen. Het bestuur is tevens bezig te onderzoeken of het fonds zelfstandig door zal gaan, waarbij een andere pensioenadministrateur gezocht moet worden, of dat het aan zal sluiten bij een algemeen pensioenfonds (APF).

Er zal extra aandacht worden besteed aan de communicatie met onze stakeholders om gewenste veranderingen in de toekomst beheerst en snel door te kunnen voeren.

De communicatie richting de deelnemers zal in toenemende mate digitaal zijn, aansluitend bij de tijdgeest.

Kerncijfers

Standen zijn per het einde van het genoemde jaar; stromen betreffen de gehele verslagperiode. Bedragen x € 1.000.000	2019	2018	2017	2016	2015
<i>Balanswaarde van de beleggingen</i>					
Aandelen	587	435	458	475	381
Vastgoed	270	225	218	163	90
Vastrentende waarden	1.167	925	499	1.122	1.080
Derivaten	195	18	3	0	8
Overige beleggingen	15	279	708	56	70
Totaal	2.234	1.882	1.886	1.816	1.629
Technische voorziening	1.866	1.603	1.531	1.543	1.416
Pensioenpremie van DNB ¹	41	38	43	39	30
<i>Uitvoeringskosten (x € 1.000)</i>					
Kosten vermogensbeheer	2.851	2.521	4.557	4.334	4.589
Kosten pensioenadministratie	1.214	1.069	1.069	993	897
Bestuurskosten	281	209	207	199	220
Pensioenuitvoeringskosten in euro's per deelnemer	340	295	273	275	244
Vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,18%	0,16%	0,28%	0,28%	0,32%
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,02%	0,08%	0,12%	0,20%
<i>(percentages)</i>					
Rendement beleggingen matching	10,4%	2,5%	-1,5%	8,3%	0,1%
Rendement beleggingen return	8,5%	-2,9%	5,7%	3,3%	2,2%
Beleidsdekkingsgraad	119,8%	123,5%	121,6%	115,3%	116,4%
Maanddekkingsgraad	119,5%	117,3%	123,3%	117,3%	114,8%
Marktwaaarde dekkingsgraad	114,1%	114,7%	120,3%	112,9%	112,0%
Reële dekkingsgraad	97,0%	99,6%	98,5%	94,6%	94,2%
<i>Toeslagverlening</i>					
Actieve deelnemers	2,31%	1,91%	1,42%	0,60%	0,29%
Gewezen deelnemers ex-PVK (voor 1 jan 2005)	2,20%	1,60%	1,20%	1,43%	1,15%
Gewezen deelnemers DNB (voor 1 jan 2003)	1,92%	1,60%	0,85%	0,66%	0,52%
Gewezen deelnemers DNB (na 1 jan 2003) en premievrije aanspraken	2,31%	1,88%	1,03%	0,03%	0,27%
<i>(aantallen)</i>					
Aantal actieve deelnemers	2.044	2.067	2.038	1.955	1.988
Aantal pensioengerechtigden	1.474	1.480	1.446	1.429	1.356
Aantal gewezen deelnemers	1.884	1.756	1.663	1.625	1.560
Totaal	5.402	5.303	5.147	5.009	4.904

¹ Met ingang van 2015 kan een premieopslag van 4,4% (en vanaf 1 januari 2018 1,3% extra, dus in totaal 5,7%) indien nodig bestemd worden voor aanvullende opbouw en/of indexatie van de actieve deelnemers. In 2015 is hierdoor € 5,4 miljoen toegevoegd aan het premie-egalisatiepot van het pensioenfonds en niet als premie verantwoord in bovenstaand overzicht.

3. Organisatie en beleid van het pensioenfonds

In dit hoofdstuk worden de kaders van het Pensioenfonds toegelicht. Achtereenvolgens wordt de pensioenregeling toegelicht, met de van toepassing zijnde actuariële grondslagen voor waardering van de pensioenverplichtingen. Vervolgens wordt ingegaan op de governance structuur van het pensioenfonds en de wijze waarop het pensioenfonds zijn dienstverlening heeft georganiseerd met uitbestedingspartijen. In het vervolg van het hoofdstuk wordt ingegaan op het risicobeleid, premie- en toeslagbeleid, beleggingsbeleid, beloning en kosten en het communicatiebeleid.

3.1 Pensioenregeling in het kort

De pensioenregeling in 2019 was gelijk aan de toegestane maximaal fiscale pensioenregeling met de volgende kenmerken (bedragen in 2019):

Pensioenovereenkomst	
Soort regeling	voorwaardelijke middelloonregeling
Pensioengevend salaris	het salaris met een maximum van € 107.593
Pensioenrichtdatum	de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de (gewezen) deelnemer de leeftijd van 68 jaar bereikt
Franchise	het deel van het salaris waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt: € 13.785 (fiscaal minimum)
Voorwaardelijke indexatie	behoudens enkele groepen gewezen deelnemers en pensioengerechtigden is de maatstaf voor de toekenning van de toeslag de consumentenprijsindex voor alle bestedingen (cpi) in het betreffende jaar (meetperiode oktober t/m september)
Ouderdomspensioen	1,875% van de pensioengrondslag (pensioengevend salaris minus de franchise)
Partnerpensioen	70% van het totaal te bereiken ouderdomspensioen
Tijdelijk nabestaandenpensioen	1,875% van de franchise vermenigvuldigd met totaal te bereiken deelnemersjaren
Wezenpensioen	20% van het te bereiken partnerpensioen
Arbeidsongeschiktheidspensioen	maximaal 70% van het meerdere boven het maximum SV-jaarloon (€ 56.611)

Deze pensioenregeling is ingegaan op 1 januari 2015. De pensioenregeling is overeengekomen tussen sociale partners (werkgever en vakbonden). Het bestuur heeft getoetst of deze pensioenregeling uitvoerbaar is en of alle belangen evenwichtig afgewogen zijn. Binnen de met de sociale partners afgesproken kaders, zoals vastgelegd in de vier toetsen die het bestuur ontwikkeld heeft (zie paragraaf 3.4.1), heeft het bestuur de uitvoering van de regeling aanvaard.

Voor 2020 zijn sociale partners een nieuwe pensioenregeling overeengekomen. Dit betreft onder andere een aanpassing van het partnerpensioen, dat vanaf 2020 volledig op risicobasis zal zijn. Ook wordt de datum van toeslagverlening gewijzigd naar 1 juli. De nieuwe regeling is voor één jaar afgesproken. In 2020 zal verder overlegd worden over de regeling en financiering zoals die vanaf 2021 zal gelden.

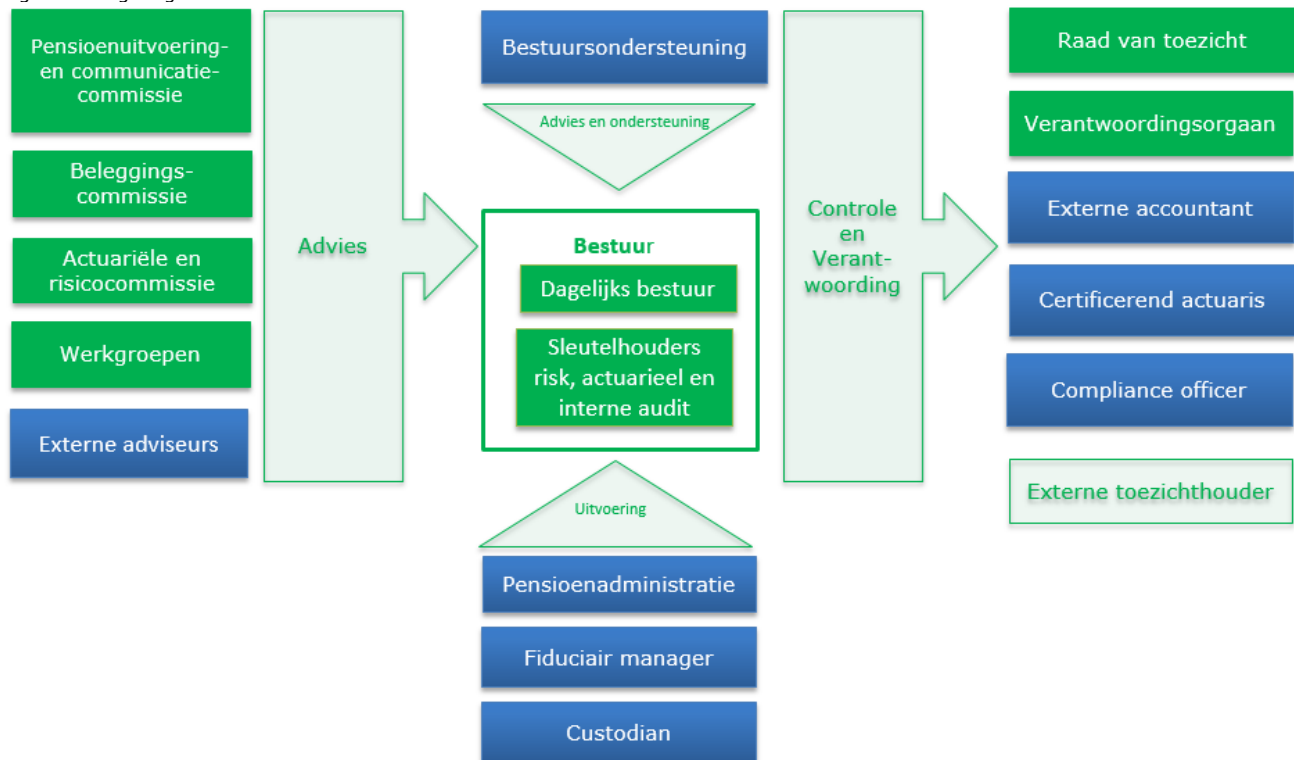
Op verzoek van de werkgever wordt het nabestaandenpensioen voor het salaris boven € 107.593 verzorgd door het pensioenfonds. Deze dekking is op basis van vrijwillige deelname. Het pensioenfonds heeft dit risico volledig herverzekerd bij elipsLife. Werkgever onderzoekt de mogelijkheden om deze regeling buiten het pensioenfonds onder te brengen.

3.1.1 Actuariële grondslagen

Toe- en uittrekking	Bij de vaststelling van de technische voorziening wordt geen rekening gehouden met toekomstige toetredingen en uittrekkingen anders dan door sterfte.
Uitbetaling	Voor de berekening van de technische voorziening voor risico van het fonds wordt ervan uitgegaan dat de pensioenen aan het begin van elk kwartaal worden uitbetaald. Pensioeningangen vanaf 1 januari 2016 kunnen ook per maand ingaan en worden dan aan het begin van elke maand uitgekeerd. Bij de berekening van de technische voorziening wordt hiermee rekening gehouden.
Leeftijd	Voor de actieve en gewezen deelnemer wordt de leeftijd op de berekeningsdatum vastgesteld in maanden nauwkeurig door de pensioenrichtleeftijd te verminderen met de toekomstige duur tot aan de pensioenrichtleeftijd. Voor de deelnemer met een ingegaan pensioen wordt de leeftijd op de berekeningsdatum vastgesteld in maanden nauwkeurig door het verschil te nemen tussen het berekeningsjaar en de geboortedatum.
Hertrouwkanen	Er wordt geen rekening gehouden met hertrouwkanen.
Rekenrente	De rentetermijnstructuur inclusief ultimate forward rate per balansdatum, zoals door toezichthouder DNB vastgesteld en gepubliceerd.
Sterftekanen	Voor mannen en vrouwen worden de sterftekanen ontleend aan de Prognosetafel AG2018 zoals deze is gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap. Deze kanen zijn omgerekend naar een generatietafel om rekening te houden met de verwachte toekomstige daling van de sterftekanen. Bij het gebruik van de Prognosetafel AG2018 wordt rekening gehouden met leeftijdsafhankelijke ervaringssterfte die is vastgesteld met behulp van het postcodemodel van Aon Hewitt. De ervaringssterfte is per 31 december 2018 hernieuwd vastgesteld. In elk volgend jaar na aanpassing aan de AG-prognosetafel, wordt de ervaringssterfte getoetst en vastgesteld. Voor kinderen worden de sterftekanen verwaarloosd.
Invalideringskanen	Voor de berekening van de technische voorziening voor risico van het fonds worden geen invalideringskanen gehanteerd. Met revalidatie wordt geen rekening gehouden.
Partnerfrequentie	Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan zijn de partnerfrequenties gebaseerd op de vastgestelde 'CBS 2018, incl. samenwonend', met een frequentie van 100% op de pensioenrichtleeftijd. Voor pensioengerechtigden wordt alleen met een voorziening voor partnerpensioen rekening gehouden, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partnerrelatie hebben (bepaalde partner systeem) met de partner waarmee de relatie bestond bij pensioeningang.
Ongehuwden-pensioen	Voor het in het verleden opgebouwde zogeheten ongehuwden ouderdomspensioen wordt aangenomen dat op de pensioendatum 85% van de mannelijke deelnemers en 50% van de vrouwelijke deelnemers een partner zal hebben.
Leeftijdsverschil	Voor wat betreft het partnerpensioen wordt verondersteld dat de verzekerde man 2,5 jaar ouder is dan de vrouwelijke partner en de verzekerde vrouw 1,5 jaar jonger is dan de mannelijke partner.
Wezenpensioen	De voorziening voor latent wezenpensioen bedraagt 0,35% van de voorziening voor latent partnerpensioen voor actieve en gewezen deelnemers. De opslag voor latent wezenpensioen in de risicopremie voor het partnerpensioen bedraagt 6,6% van de risicopremie voor het partnerpensioen met ingang van 1 januari 2020. Bij een ingegaan wezenpensioen wordt voor wezen jonger dan 12 jaar aangenomen dat het wezenpensioen voortduurt tot de 18-jarige leeftijd; voor wezen van 12 jaar of ouder wordt aangenomen dat het wezenpensioen voortduurt tot 27 jaar.
Arbeids-ongeschiktheid	Voor arbeidsongeschikte deelnemers voor wie de pensioenopbouw zonder verdere betaling van bijdragen wordt voortgezet, wordt de technische voorziening voor risico fonds gelijk gesteld aan de contante waarde van de in totaal bereikbare aanspraken.
Excassokosten	De vaste kostenopslag bedraagt 2,25% van de netto technische voorziening.

3.2 Governance structuur

Figuur 1: Organogram 2019

Bestuur en commissies

Het bestuur is belast met het besturen en beheren van het pensioenfonds en als zodanig verantwoordelijk voor al hetgeen het pensioenfonds doet. Het bestuur bepaalt het beleid en is bevoegd tot alle daden van beheer en beschikking.

Het bestuur bestaat in 2019 statutair uit ten minste negen bestuursleden. De bestuursleden worden benoemd door het bestuur na voordracht of verkiezing. Vier bestuursleden hebben zitting namens de werkgever, twee namens de actieve deelnemers, één namens de gewezen deelnemers en één namens de pensioengerechtigden. Daarnaast maakt een onafhankelijk voorzitter deel uit van het bestuur, die benoemd wordt door de overige bestuursleden. Het bestuur wijst uit zijn midden een secretaris, een plaatsvervangend voorzitter en een plaatsvervangend secretaris aan. De sleutelfuncties, die in het kader van de IORP II wetgeving ingesteld dienden te worden in 2019, zijn belegd binnen het bestuur.

Het bestuur wordt in 2019 ondersteund door drie vaste commissies, te weten de pensioenuitvoering- en communicatiecommissie, de beleggingscommissie en de actuariële en risicocommissie. De commissies bestaan uit bestuursleden, waaraan adviseurs kunnen worden toegevoegd. De commissies staan het bestuur bij in de voorbereiding van en advisering over besluiten en de monitoring van de uitvoering van besluiten. De actuariële en riskcommissie vervult de tweedelijnsfunctie binnen het pensioenfonds. De houders van de sleutelfuncties actuariel en risicobeheer maken deel uit van de actuariële en risicocommissie. De vervullers van deze sleutelfuncties staan de houders bij, maar zijn geen lid van het bestuur of een commissie.

Het nieuwe bestuur heeft wederom besloten om de drie beoogde sleutelfunctiehouders binnen het bestuur te benoemen.

Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter en de secretaris. Het dagelijks bestuur draagt zorg voor het agendabeheer en monitoring van het functioneren van het bestuur en de bestuursleden. Het dagelijks bestuur onderhoudt de contacten met de uitvoeringsorganisaties, werkgever en andere pensioenfondsorganen. Indien nodig kan het dagelijks bestuur optreden bij acute bestuursaangelegenheden.

In 2020 zijn er wijzigingen doorgevoerd in de invulling van het bestuursmodel en de governance structuur. Zie hiervoor paragraaf 4.3.1.

Raad van toezicht

De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De raad van toezicht is belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en is gesprekspartner voor het bestuur.

De raad van toezicht heeft goedkeuringsrechten over het jaarverslag, de profielschets voor bestuurders, het beloningsbeleid (behalve de eigen beloning), overdracht van verplichtingen van of naar het pensioenfonds, liquidatie, fusie, splitsing en omzetting van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm.

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden, die op voordracht van de raad van toezicht door het verantwoordingsorgaan worden benoemd. Hiermee wijkt het bestuur af van de Code Pensioenfonds (waar geadviseerd wordt dat het bestuur de leden van de raad van toezicht benoemt), maar het bestuur acht dit de meest zuivere benoemingsprocedure, aangezien het bestuur dan niet zijn eigen toezichthouder benoemt.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en over beleidskeuzes voor de toekomst.

Het verantwoordingsorgaan heeft adviesrechten op het gebied van het beloningsbeleid, de vorm en inrichting van het interne toezicht, de profielschets voor leden van de raad van toezicht, de interne klachten- en geschillenprocedure, het communicatie- en voorlichtingsbeleid, de uitvoeringsovereenkomst, overdracht van verplichtingen van of naar het pensioenfonds, liquidatie, fusie, splitsing, omzetting van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm en over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit acht leden, waarvan twee namens de werkgever, twee namens de pensioengerechtigden, drie namens de actieve deelnemers en één namens de gewezen deelnemers, die worden benoemd na voordracht of verkiezing.

Compliance

Het pensioenfonds heeft in 2019 een geactualiseerde gedragscode, een regeling melding incidenten en een regeling melding misstanden (voorheen 'klokkenluidersregeling') vastgesteld. Begin 2020 zijn de regeling melding incidenten en de regeling melding misstanden samengevoegd tot één document: de regeling melding incidenten en misstanden.

In de gedragscode zijn regels opgenomen over nevenfuncties, het aanvaarden van geschenken, situaties waarin er sprake zou kunnen zijn van een belangen tegenstelling, hoe om te gaan met vertrouwelijke niet-publieke informatie en andere mogelijke integriteitsissues.

Het doel van de regeling melding misstanden is om te regelen op welke wijze misstanden worden geconstateerd, gemeld, vastgelegd en aanleiding zijn voor het nemen van corrigerende maatregelen. Daarnaast geeft deze regeling elke verbonden persoon van het pensioenfonds de gelegenheid om een (vermeende) misstand, al dan niet anoniem, te melden, zodat al het nodige gedaan kan worden in het geval van mogelijke overtredingen van interne of externe regelgeving of andere misstanden. In de regeling melding incidenten wordt beschreven welke stappen gevolgd worden als het vermoeden bestaat dat er sprake is van een incident binnen het pensioenfonds. Doel van deze regeling is het voorkomen van schade aan de beheerste en integere bedrijfsvoering en goede naam van het pensioenfonds, alsmede het beperken van mogelijke gevolgschade.

De leden van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan, de leden van de beleggingscommissie en de medewerkers van het bestuursbureau zijn aangewezen als verbonden persoon; de leden van het bestuur en de beleggingscommissie en de medewerkers van het bestuursbureau zijn bovendien insider. Deze insiderregeling, die is opgenomen in de gedragscode, dient

om te voorkomen dat er belangenverstrengeling optreedt (of de schijn ervan ontstaat) tussen privé beleggingstransacties en transacties door het pensioenfonds.

Ieder jaar wordt door de compliance officer getoetst of de gedragscode nageleefd is. Eventuele meldingen in het kader van de gedragscode, de regeling melding incidenten en de regeling melding misstanden worden door hem bijgehouden, evenals het incidentenregister, en waar nodig wordt er actie op ondernomen. De verschillende regelingen zijn in 2019 onder de loep genomen, aangepast en waar mogelijk samengevoegd.

3.3 Uitbesteding

Om voldoende afstand te creëren en te behouden tussen het pensioenfonds en zijn sponsor (die tevens prudentieel toezicht en integriteitstoezicht houdt op pensioenfonds) is in 2007, toen het pensioenfonds verder 'op afstand is geplaatst' van de werkgever, besloten om alle operationele activiteiten onder te brengen bij marktpartijen. In 2019 is een start gemaakt met de inrichting van een eigen bestuursbureau, zie paragraaf 4.3.1.

Het uitbestedingsbeleid is voor het laatst in 2016 herzien. In 2020 vindt een nieuwe herziening plaats.

Het pensioenfonds heeft de volgende activiteiten uitbesteed:

Activiteit	Uitbestede partij 2019
Bestuursondersteuning	TKP Pensioen BV
Financiële administratie en opstelling van het financieel jaarverslag	TKP Pensioen BV
Rapportage aan de toezichthouder	TKP Pensioen BV KAS BANK NV ²
Pensioen- en deelnemersadministratie	TKP Pensioen BV
In- en excasso van premies en uitkeringen	TKP Pensioen BV
Pensioencommunicatie naar de deelnemers	TKP Pensioen BV
Actuariële adviesfunctie	TKP Pensioen BV Sprenkels & Verschuren BV
Compliance monitoring en advisering	KPMG Advisory N.V.
(Fiduciair) vermogensbeheer	BlackRock Netherlands BV
Operationeel vermogensbeheer	BlackRock Netherlands BV Robeco Institutional Asset Management BV
Beheer LDI / matching portefeuille	Cardano Risk Management BV
Bewaring van de effecten	KAS BANK NV
Waardering van de effecten	KAS BANK NV
Onafhankelijke externe accountant	Ernst & Young Accountants LLP
Certificerend actuaris	Mercer (Nederland) B.V
Ondersteuning sleutelfunctie risk	PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services BV
Ondersteuning sleutelfunctie actuariael	Mercer (Nederland) BV
Ondersteuning sleutelfunctie interne audit	BDO Advisory BV
Juridische advisering (ad hoc)	HVG Law Simmons & Simmons Finnius Advocaten
Periodieke evaluatie van de uitvoerders en overige opdrachten	Wisselende partijen

Gezien de wijzigingen in de governance zijn onderdelen van de uitbesteding ondergebracht bij nieuwe marktpartijen. Zie hiervoor paragraaf 4.4.

Het bestuur blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de uitbestede activiteiten en maakt daarom heldere afspraken met de uitvoerders. Daarbij worden ook afspraken over onderuitbesteding door de uitvoerders contractueel verankerd.

Met de uitvoerders worden service level agreements afgesproken, waarvan de realisatie ieder kwartaal gerapporteerd en door het bestuur beoordeeld wordt. Ook verstrekken de uitvoerders jaarlijks assurance rapporten (ISAE 3402 type II of gelijkwaardig). Deze worden door een externe auditor getoetst. Het

² KAS BANK NV is eind 2019 gefuseerd met Caceis. Voor dit jaarverslag wordt de naam KAS BANK aangehouden.

bestuur beoordeelt of deze rapporten voldoende comfort bieden voor een goede uitvoering van de uitbestede werkzaamheden en vraagt waar nodig extra assurance.

TKP levert ieder kwartaal een in control statement op, waaruit TKP de geleverde kwaliteit van de totale dienstverlening beschrijft en onderbouwt.

Een externe compliance officer toetst of het pensioenfonds voldoet aan compliance gerelateerde wet- en regelgeving en adviseert het bestuur dienaangaande. Daarnaast ziet hij toe op de naleving van de interne gedragscode en de Code Pensioenfonds. De compliance officer doet minimaal één keer per jaar verslag van zijn bevindingen aan het bestuur.

Met betrekking tot de vermogensbeheeractiviteiten heeft het bestuur gekozen voor een afzonderlijke custodian, die de aard, omvang en waardering van vermogenstransacties separaat rapporteert en verifieert.

Voor juridische advisering worden, afhankelijk van het rechtsgebied waar expertise voor nodig is, wisselende partijen ingeschakeld.

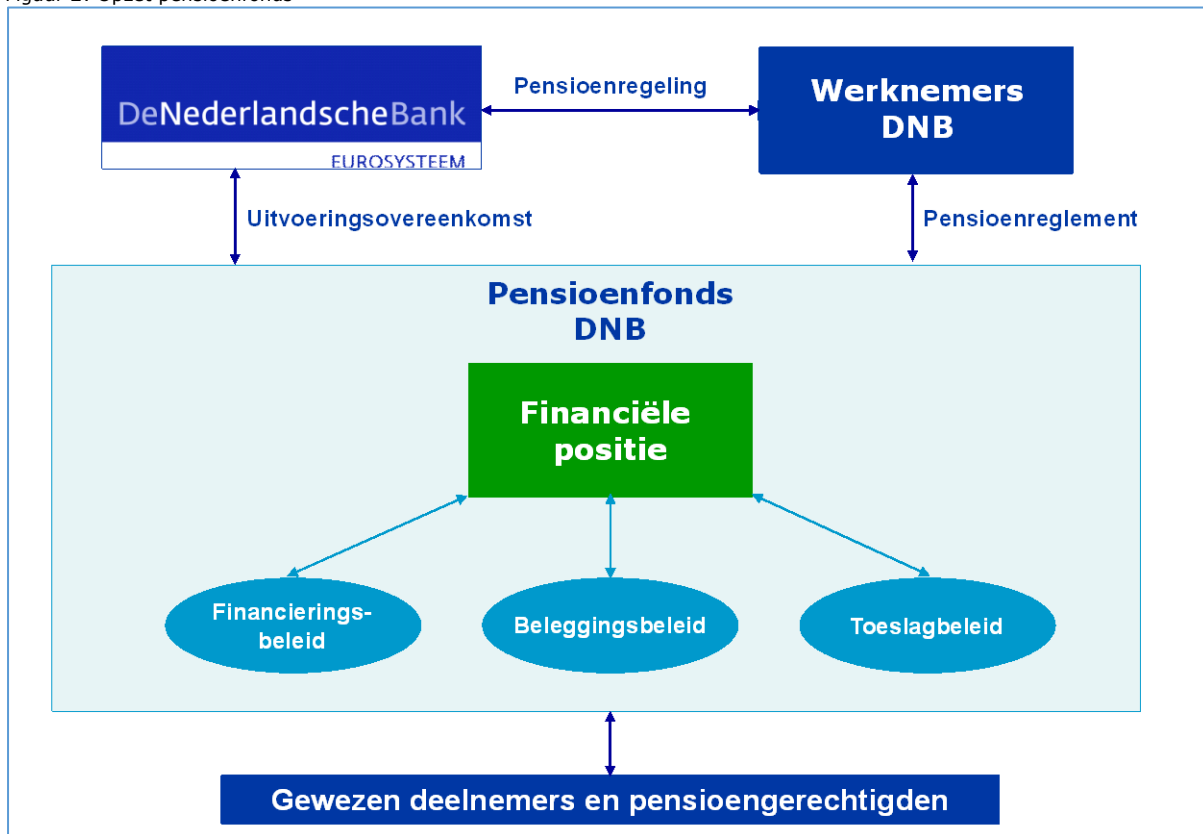
Voor de periodieke evaluatie van de uitvoerders met behulp van een externe partij en de periodieke evaluatie van de fondsorganen door een externe partij, wordt telkens een offertetraject uitgezet, waaruit de meest geschikte partij wordt geselecteerd.

3.4 Risicomanagement

Integraal risicomanagement (IRM) is het proces waarmee door het pensioenfonds vorm wordt gegeven aan de risicobeheersing en geldt als basis voor het besluitvormingsproces van het bestuur. Het IRM is erop gericht om de doelstellingen van het pensioenfonds te borgen, waarbij de risico's op een juiste wijze worden onderkend en beheerst. Voor het geheel van de risico's waar een pensioenfonds mee te maken krijgt (financieel en niet-financieel), wordt continu een cyclus doorlopen. Zie hiervoor hoofdstuk 5. Het IRM-raamwerk is gebaseerd op erkende standaarden en richtlijnen zoals COSO ERM en de Handreiking IRM van de Pensioenfederatie.

Om de financiële positie van het pensioenfonds te beheersen en de doelstelling van het pensioenfonds te realiseren, heeft het bestuur beleid ontwikkeld op het gebied van financiering, beleggingen en toeslagen. Bij het maken van beleidskeuzes worden de belangen van alle belanghebbenden afgewogen. Het beleid moet worden uitgevoerd binnen de kaders van de pensioenregeling, zoals die overeengekomen is door de sociale partners (werkgever en vakbonden) en vastgelegd is in de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. De verschillende partijen worden visueel toegelicht aan de hand van figuur 2.

Figuur 2: Opzet pensioenfonds

Het pensioenfonds heeft, in overleg met sociale partners, eigen kaders ontwikkeld. Ten behoeve van de gemaakte afspraken (de geformuleerde grenzen) zijn er vier toetsen ontwikkeld. Elk kwartaal worden de uitkomsten van de vier toetsen beoordeeld of deze binnen de gestelde grenzen blijven. In de volgende paragraaf (3.4.1) worden deze vier toetsen toegelicht.

Als de geformuleerde grenzen overschreden worden, treedt het bestuur in overleg met sociale partners omdat de pensioenregeling dan, volgens het bestuur, niet meer uitvoerbaar is op basis van de gemaakte afspraken. Sociale partners hebben de mogelijkheid de pensioenregeling aan te passen. Als dit niet gebeurt, moet het pensioenfonds maatregelen nemen. Deze maatregelen kunnen zijn dat er geen toeslagen verleend worden en/of dat de pensioenrechten en -aanspraken gekort (verminderd) worden. Ook kan het bestuur de pensioenregeling teruggeven aan sociale partners, omdat deze niet uitvoerbaar is.

De toezichthouder meet de solvabiliteit van een pensioenfonds op basis van de dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het ongewogen gemiddelde van de actuele maanddekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. Hierdoor is de beleidsdekkingsgraad minder gevoelig voor schokken dan de actuele maanddekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor onder andere het kunnen toekennen van toeslagen en het kunnen laten plaatsvinden van waardeoverdrachten.

Het premie- en toeslagenbeleid, het beleggingsbeleid, het beleid inzake beloningen en kosten en het communicatiebeleid worden in de volgende paragrafen behandeld. In hoofdstuk 5 wordt een beschrijving van het risicomanagement van het pensioenfonds gegeven.

3.4.1 Toetsingskader bestuur

Elk kwartaal beoordeelt het bestuur de financiële situatie van het pensioenfonds aan de hand van de volgende vier toetsen en wordt gekeken of er wijzigingen in het beleid nodig zijn.

1. Generatietoets
Om vast te stellen of mogelijke waardeoverdracht tussen generaties acceptabel is.
2. Pensioenresultaat- en indexatietoets
Om vast te stellen dat koopkrachtbehoud of beperking van koopkrachtverlies naar verwachting binnen de gemaakte afspraken kan worden nagekomen.
3. Kortingstoets
Om vast te stellen dat de risico's op kortingen niet te groot worden en daardoor de uitkeringen te volatiel.
4. Premietoets
Om vast te stellen dat de reguliere pensioenopbouw conform afspraken kan worden toegekend.

Afbeelding 1: De besturing van Pensioenfonds DNB

De geformuleerde criteria en de overwegingen bij de vier toetsen zijn de volgende.

Generatietoets

- a. De dekkingsgraad van het fonds moet naar verwachting binnen 10 jaar gemiddeld uitkomen op de toekomstbestendige indexatiegrens.
- b. Als bij een dekkingsgraad onder de 100% toch een volle uitkering aan de pensioengerechtigden wordt verstrekt, mogen de ongedekte delen cumulatief niet groter zijn dan 1 dekkingsgraadpunt.
- c. Om dit te voorkomen dient de kans op een dekkingsgraad lager dan 100% beperkt te worden. Daartoe is de norm gelijk gesteld aan de zekerheidsmaat van de Pensioenwet, te weten 2,5%.

Overwegingen:

- Indien de financiële positie van het fonds uitkomt op de toekomstbestendige indexatiegrens of hoger, is het fonds in staat om eventuele tekorten uit het verleden te repareren. Hierdoor kan een eerdere, in principe ongewenste, waardeoverdracht tussen oud en jong gecompenseerd worden, zodat generatie-effecten tot een minimum beperkt blijven.
- Risico van daadwerkelijke waardeoverdracht treedt op indien de dekkingsgraad onder de 100% uitkomt. Het fonds keert niet gekorte uitkeringen uit, terwijl die niet geheel door middelen zijn gedekt. Indien het niet meer voorkomen kan worden, dan dient de duur dat dit optreedt en de omvang waarmee dit plaatsvindt, beperkt te worden.

Pensioenresultaat- en Indexatietoets

- a. Vanuit een startdekkingsgraad gelijk aan de toekomstbestendige indexatiegrens (eind 2019 123,5%) geldt dat het indexatieresultaat in de mediaan naar verwachting op 100% moet uitkomen.
- b. Vanuit een startdekkingsgraad gelijk aan het vereist eigen vermogen (eind 2019 113,9%) geldt dat het fonds naar verwachting gemiddeld 70% indexatieresultaat moet kunnen behalen.
- c. Op basis van een startpositie vanuit de kritische dekkingsgraad afgeleid uit de kortingstoets (eind 2019 circa 89%) dient het fonds naar verwachting minimaal een nominale uitkering waar te maken rekening houdend met de realisaties gerekend vanaf 1 januari 2017.

Overwegingen:

- Het fonds heeft in principe echt economisch herstel op de financiële markten nodig om de gewenste toeslagambitie te kunnen realiseren. Echter, het gevoerde beleid moet er wel toe leiden dat, wanneer de financiële positie van het fonds verbetert, ook hogere ambitiesresultaten verkregen kunnen worden.
- Hieruit stelt het fonds dat als de dekkingsgraad gelijk is aan de toekomstbestendige indexatiegrens, het beleid voor de komende 10 jaar een pensioenresultaat van 100% in de mediaan op moet leveren.
- Vanuit het vereist eigen vermogen startend dient conform de vorige eisen ook in het financieel toetsingskader per 1 januari 2015 met behulp van het gevoerde beleid een indexatieresultaat van gemiddeld 70% verwacht te worden.
- Een worstcasescenario is dat het fonds zover zakt met de dekkingsgraad dat deze uitkomt op de door het fonds gestelde ondergrens. In deze situatie moet het fonds over een periode van 10 jaar desondanks in staat zijn om een nominale uitkering te realiseren.

Kortingstoets

- a. De cumulatieve korting mag niet meer bedragen dan 5,0% bij een kans van 2,5% over een duur van 10 jaar.
- b. De korting mag niet meer bedragen dan jaarlijks 1%.

Overwegingen:

- De kortingsgrens in de situatie vanaf 1 januari 2015 is gelijk aan de gehanteerde ondergrens voor 1 januari 2015.
- Daarnaast acht het bestuur een grotere fluctuatie van de uitkering dan met 1% niet wenselijk.

Premietoets

- a. De korting op de jaaropbouw mag niet groter zijn dan 20% (dit betekent een verlaagd opbouwpercentage naar 1,5%).

Overwegingen:

- Een premie van maximaal 22,3% (2020: 23,6%) van de ongemaximeerde loonsom dient in principe voldoende te zijn voor de jaarlijkse opbouw. Omdat de daar bovenop komende 5,7% (2020: 4,4%) opslag ook ingezet kan worden voor pensioenopbouw, kan bij een eventuele korting in de toekomst circa 20% van de opbouw gecompenseerd worden. Indien het fonds na de inzet van de opslag van 5,7% (2020: 4,4%) de opbouw alsnog met meer dan 20% moet korten, wordt de uitvoering van de regeling eerst ter toetst voorgelegd aan de sociale partners.

3.4.2 Haalbaarheidstoets

In 2015 heeft het pensioenfonds de risicohouding hernieuwd vastgesteld. Daarbij is de risicohouding afgestemd op de in uitvoering genomen pensioenregeling per 1 januari 2015, rekening houdend met de totale deelnemerspopulatie. Het pensioenfonds heeft het beleidskader getoetst op lange termijn conform de wettelijke verplichtingen. In 2015 is de zogenaamde aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd.

Het pensioenfonds heeft daarbij de volgende grenzen vastgesteld:

- Vanuit de financiële positie waarbij aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan, stelt het pensioenfonds een ondergrens van het verwachte pensioenresultaat vast (mediaan) op 76%.
- Vanuit de actuele financiële positie stelt het pensioenfonds een ondergrens van het verwachte pensioenresultaat vast (mediaan) op 76%.
- Vanuit de actuele financiële positie stelt het pensioenfonds een maximale afwijking ten opzichte van de mediaan van het verwachte pensioenresultaat vast (slecht weer situatie, 5^e percentiel) van 35%.

Pensioenfondsen moeten vervolgens jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren. Hiermee moet worden aangetoond of het verwachte pensioenresultaat op pensioenfondsniveau aansluit bij de (door het pensioenfonds zelf gekozen) ondergrens en in een slecht weer scenario niet te veel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat.

In 2019 is hernieuwd de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Ook daarbij voldoet het pensioenfonds aan de gestelde ondergrenzen.

Het pensioenfonds heeft geconcludeerd dat het uitvoeren van een aanvangshaalbaarheidstoets ten aanzien van de nieuwe pensioenregeling 2020 niet nodig was, omdat de wijzigingen geen significant effect hadden op de uitkomsten hiervan.

De beleidskaders gebaseerd op de vier eigen toetsen zijn altijd prudenter en zodoende strenger dan de uitkomsten van de haalbaarheidstoets, zodat het pensioenfonds, zolang het binnen de eigen kaders blijft, ook voldoet aan de haalbaarheidstoets.

3.5 Premie en toeslagen

Premiebeleid 2019

Door sociale partners is afgesproken dat de premie maximaal 28% van de ongemaximeerde loonsom (dus inclusief het salarisgedeelte boven € 107.953 en zonder gebruik van een franchise) bedraagt. De premie is opgebouwd uit de volgende componenten:

- Hoogste van de twee berekende kostendekkende premies waarbij de één op een zuivere marktreken-rente en de andere op het twaalfmaandsgemiddelde van de officiële rentetermijnstructuur is gebaseerd.
- Een premie ter hoogte van 22,3% van de ongemaximeerde loonsom wordt eerst ingezet als kostendekkende premie. Dit is inclusief voorwaardelijke renteopslag van maximaal 1,3% en herstellpremie van maximaal 2,3% van de ongemaximeerde loonsom.
- Opslag 5,7%: uit deze opslag kan de jaaropbouw van de pensioenen bekostigd worden en/of een aanvulling op de toeslag die vanuit de algemene middelen van het pensioenfonds verstrekt wordt, worden gegeven. Deze aanvullende indexatie moet uitgekeerd worden via een indexatiedepot. Als na financiering van de opbouw een gedeelte van deze premieopslag resteert, wordt dit gestort in het indexatiedepot. Als na toekenning van de indexatie nog saldo resteert, wordt dit in het premiedepot gestort.
- Daarnaast geldt een opslag voor uitvoeringskosten, indien de uitvoeringskosten een bepaald niveau overstijgen.

In 2020 is het premiebeleid gewijzigd. Zie hiervoor paragraaf 4.5.

Toeslagbeleid 2019

Door sociale partners is overeengekomen dat toeslagverlening voorwaardelijk is, dus voor zover de middelen van het pensioenfonds het toelaten en afhankelijk van de dekkingsgraad. De toeslag is gebaseerd op de prijsinflatie. Voor de groep gewezen deelnemers en pensioengerechtigden uit het Pensioen en Verzekeringskamer (PVK) fonds, waarvoor de deelneming is geëindigd vóór 1 januari 2005, en een groep gewezen deelnemers en pensioengerechtigden uit het oude DNB fonds, waarvoor de deelneming is geëindigd vóór 1 januari 2003, geldt op basis van toezeggingen uit het verleden dat zij voorwaardelijk geïndexeerd worden conform de loonontwikkeling bij DNB in plaats van conform de prijsinflatie. Voor de groep ex-PVK geldt dat werkgever de indexatie financiert voor zover het pensioenfonds hiertoe de middelen niet heeft.

Toeslagen mogen pas volledig worden toegekend indien de beleidsdekkingsgraad boven de toekomstbestendige indexatiegrens uitkomt. Deze grens is variabel, maar ligt bij de huidige rentestand rond de 123,5%. Als de beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de toekomstbestendige indexatiegrens ligt, mag het pensioenfonds gedeeltelijk indexeren.

Sociale partners hebben geen toeslagambitie uitgesproken. Het bestuur streeft primair naar het garanderen van de nominale pensioenaanspraken en -rechten. Voor zover daar ruimte voor is, probeert het bestuur daarnaast voorwaarden te scheppen om deze aanspraken en rechten zo goed mogelijk waardevast te houden.

Omdat de actieve deelnemers in 2015 van een onvoorwaardelijk naar een voorwaardelijk recht op toeslagverlening overgingen, hebben sociale partners afgesproken dat er een premieopslag van 5,7% (tot en met 2019) betaald wordt door werkgever, die ten goede moet komen aan indexatie van de pensioenrechten van de actieve deelnemers boven de voorwaardelijk aan hen toegekende indexatie. Indien nodig wordt deze premieopslag eerst benut voor de inkoop van de jaaropbouw van de pensioenen. Met ingang van 1 januari 2020 is het toeslagdepot afgeschaft. Het premie-egalisatiedepot is voor 2020 gehandhaafd.

3.6 Beleggingen

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is er primair op gericht de nominale pensioenaanspraken te verstrekken en waar mogelijk (dus voor zover de financiële positie van het pensioenfonds het toestaat) de pensioenaanspraken en -rechten waardevast te houden. Het beleggingsbeleid is onderdeel van het totale pensioenbeleid en kan niet los worden gezien van de verplichtingen ('liabilities') en andere elementen van het beleid zoals het premiebeleid en toeslagbeleid.

Het pensioenfonds hanteert een 'liabilities driven' beleggingsbeleid, waarbij een groot deel van de nominale verplichtingen wordt afgedekt met beleggingen in vastrentende waarden en renteswaps. De verklaring inzake beleggingsbeginselen is beschikbaar via de website van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds baseert zijn strategische beleggingsbeleid op de uitkomsten van een periodieke ALM-studie (Asset Liability Management). Er wordt minimaal één keer per drie jaar een ALM-studie uitgevoerd. In 2017 is de laatste ALM-studie uitgevoerd. In 2020 wordt een nieuwe ALM-studie uitgevoerd. Daarnaast wordt bij de besluitvorming over de beleggingsportefeuille rekening gehouden met wet- en regelgeving, liquiditeit en kosten.

Conform de afspraken met sociale partners is bepaald dat het percentage zakelijke waarden (aandelen en vastgoed) mag liggen tussen 30% en 50%. Ook is er een renteafdeckingsbeleid vastgesteld waarbij in beginsel minimaal 50% van het marktrenterisico wordt afgedekt en maximaal 100%.

De mate van renteafdekking bepaalt in belangrijke mate het absolute rendement van de beleggingen. Bij een renteafdekking van 75% hebben de beleggingen voor 75% dezelfde rentegevoeligheid als de op dezelfde marktrente berekende pensioenverplichtingen. Iedere verandering in de rentetermijnstructuur heeft dus nog steeds directe gevolgen voor de financiële positie van het pensioenfonds, maar minder dan als het renterisico niet zou worden afgedekt.

Met ingang van 2017 zijn de beleggingen gesplitst in een matching portefeuille en een return portefeuille. Met de matching portefeuille (staatsobligaties van Nederland en Duitsland, swaps en cash equivalenten) wordt het renterisico voor 75% afgedekt.

In de return portefeuille zit valutarisico. Het risico van de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen wordt voor 100% afgedekt. Hiermee is 80% van de totale valuta-exposure afgedekt. De valuta-afdekking wordt ingevuld door forward contracten.

Het beheer van de obligaties en rente- en valutaswaps doet Cardano integraal in één portefeuille. Dit betekent dat zowel obligaties als renteswaps kunnen worden gebruikt in de renteafdekking, aangezien beide instrumenten in waarde stijgen bij een rentedaling en andersom. Beide kunnen dus ingezet worden om het pensioenfonds te beschermen tegen een stijging van de waarde van verplichtingen, veroorzaakt door een rentedaling. De keuze tussen beide instrumenten wordt voor iedere looptijd bepaald, mede op basis van het renteverskil tussen obligaties en swaps. Renderen obligaties relatief goed ten opzichte van renteswaps, dan wordt dat deel van de pensioenverplichtingen bij voorkeur met obligaties afgedekt en vice versa.

De beleggingsbeginselen van het pensioenfonds gelden als randvoorwaarden. Het bestuur heeft gekozen voor een beleggingsstrategie 'passief tenzij ...', waarbij passief wordt belegd, tenzij dit voor een specifieke beleggingscategorie niet goed mogelijk is (onvoldoende gestructureerde markt of geen goede benchmark) of relatief hoge kosten met zich meebrengt.

Actief beheer kan meer rendement opleveren dan wat de markt behaalt, maar ook minder. Hoewel de impact van actief beheer op het risicoprofiel van het pensioenfonds beperkt is, vraagt het relatief veel aandacht van het bestuur (qua beleid, monitoring en communicatie) en leidt het tot hogere kosten.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Een andere belangrijke randvoorwaarde is dat er rekening gehouden wordt met corporate governance en sociale, ethische en milieuoverwegingen. Het bestuur heeft de beginselen van de 'United Nations Global Compact' onderschreven en verwacht dat de bedrijven waar het pensioenfonds in investeert aan deze of gelijkwaardige normen voldoen.

Het pensioenfonds heeft beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen geformuleerd, waarbij het een zestal uitgangspunten als basis hanteert:

- Het pensioenfonds belegt aan de hand van een zestal internationale principes op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB), de principles for responsible investment.
- Het pensioenfonds stelt per beleggingscategorie specifieke MVB-richtlijnen op. Bij het opstellen van deze portefeuille specifieke richtlijnen worden de voorkeuren van deelnemers meegenomen.
- Het fonds selecteert een of meerdere vermogensbeheerders die de portefeuille specifieke richtlijnen kunnen implementeren. Deze vermogensbeheerders dienen de principles for responsible investment te onderschrijven.
- De vermogensbeheerder rapporteert periodiek over zijn activiteiten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Om de effecten van de duurzaamheidsprestaties van de vermogensbeheerder te meten worden concrete doelen en indicatoren (KPI's) opgesteld.
- Het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen wordt periodiek geëvalueerd. Ten minste iedere twee jaar wordt de implementatie van het beleid door de vermogensbeheerders geëvalueerd.
- Het fonds communiceert via het jaarverslag, via de website en via het rapportage portal van de PRI (Principles for Responsible Investment) over zijn beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen en de implementatie hiervan in de verschillende beleggingsportefeuilles.

Het pensioenfonds heeft portefeuille specifieke richtlijnen opgesteld voor zijn aandelenportefeuille. In 2020 zullen deze richtlijnen worden uitgebreid naar de overige portefeuilles van het fonds.

Het beleid voor de aandelenportefeuille bestaat uit drie componenten: uitsluitingen, best-in-class en actief aandeelhouderschap.

Uitsluitingen

Binnen zijn aandelenbeleggingen sluit het fonds een aantal bedrijven op basis van ethische overwegingen uit. Internationale verdragen en Nederlandse wetgeving vormen hiervoor in beginsel de basis. Het pensioenfonds belegt derhalve niet in:

- Bedrijven die zich bezighouden met de productie, de ontwikkeling, het onderhoud of de verkoop van essentiële onderdelen van controversiële wapens. Onder controversiële wapens verstaat het pensioenfonds clusterbommen, landmijnen, biologische wapens, chemische wapens, wapens op basis van verarmd uranium en nucleaire wapens in strijd met het non-proliferatieverdrag.
- Bedrijven die één of meerdere principes van de Verenigde Naties op het gebied van arbeid, milieu, mensenrechten en corruptie (de zogenaamde UN Global Compact principles) schenden. Deze principes hebben betrekking op de manier waarop bedrijven opereren.

In aanvulling hierop sluit het pensioenfonds bovendien, op nadrukkelijke wens van zijn deelnemers, ook beleggingen in de tabaksindustrie uit.

Best-in-class

Binnen het beleggingsuniversum voor aandelen wordt belegd in de bedrijven met een hoge ESG-score (ESG staat voor Environmental, Social & Governance). Specifiek wordt belegd in de 75% best scorende bedrijven binnen hun sector, de zogenaamde best-in-class bedrijven.

In aanvulling hierop streeft het pensioenfonds naar een portefeuille met een 30% betere ESG-score dan de benchmark. Hierbij wordt bovendien gestreefd naar een reductie van de CO₂-voetafdruk van de portefeuille van 10% ten opzichte van de benchmark.

Actief aandeelhouderschap

Voor de aandelenportefeuille wordt actief aandeelhouderschap toegepast. Hier wordt op drie manieren invulling aan gegeven:

- Er wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.
- Er wordt ingezet op positieve verandering van bedrijven door het gesprek aan te gaan over ESG (duurzame) thema's. Dit zogenaamde engagement heeft tot doel om duurzame waarde te creëren bij deze bedrijven, waar we op de lange termijn als aandeelhouder voor worden beloond.
- Om de belangen van de deelnemers af te wegen en daarmee invulling te geven aan een sterke governance, kan het fonds deelnemen aan class actions: door gedupeerde beleggers gezamenlijk gevoerde procedures of claims tegen beursgenoteerde bedrijven.

3.7 Beloning en kosten

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft voor zijn leden, de leden van het verantwoordingsorgaan en de leden van de raad van toezicht een vaste beloning afgesproken zonder resultaatafhankelijkheden. Voor de uitvoerders geldt een vaste beloningsafpraak, zonder resultaatafhankelijke beloning.

Uitgangspunt van het beloningsbeleid voor leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht is dat er een adequate financiële compensatie moet zijn, die situationeel wordt bepaald en afhankelijk is van het tijdsbeslag. Voor het tijdsbeslag zijn de wettelijke normen gevolgd. Alleen de niet bij DNB werkzame leden ontvangen een beloning. De werkgever stelt tijd beschikbaar aan bestuursleden die bij DNB werkzaam zijn.

Het beloningsbeleid is aangepast in 2020, zie hiervoor paragraaf 4.7.

Het verantwoordingsorgaan heeft adviesrecht over het beloningsbeleid, de raad van toezicht goedkeurings-recht (behalve over zijn eigen beloning).

Uitvoeringskosten

Kostenefficiëntie is het uitgangspunt, waarbij kwaliteit een belangrijke randvoorwaarde is. Het bestuur vindt daarbij kostentransparantie erg belangrijk en volgt de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Jaarlijks wordt een begroting van de kosten voor het komende jaar opgesteld. Per kwartaal wordt de realisatie gemonitord en wordt, waar nodig en mogelijk, bijgestuurd. Het bestuur vindt het van belang dat de uitvoeringskosten in lijn zijn en blijven met de gemiddelden in de markt.

In de contracten met de uitvoerders en andere uitbestede partijen zijn duidelijke afspraken over de kosten vastgelegd.

3.8 Communicatie

Het bestuur hecht aan een aansprekende en persoonlijke communicatie met de deelnemers en andere stakeholders. Naast dat de communicatie uiteraard aan de wettelijke eisen dient te voldoen, moet communicatie in de visie van het bestuur toegankelijk, transparant, efficiënt en persoonlijk zijn. Daarmee wordt beoogd dat een deelnemer zelfstandig, tijdig en weloverwogen pensioenbeslissingen kan nemen, zodat te hoge verwachtingen in de toekomst worden voorkomen. De communicatie moet aansluiten bij de persoonlijke omstandigheden en informatiebehoefte van de deelnemer.

Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan opgesteld voor de periode 2016 - 2020. Hierin zijn de doelstellingen en het communicatiebeleid vastgelegd. Hieruit wordt jaarlijks een communicatiejaarplan afgeleid, met daarin de voor het komende jaar geplande activiteiten. In 2019 is een communicatiebeleidsplan voor de periode 2020 - 2022 voorbereid, dat in februari 2020 is vastgesteld. Om te toetsen of de inspanningen tot de beoogde resultaten hebben geleid, worden periodiek (minimaal één maal per drie jaar) de effecten van de communicatie gemeten. Voor het laatst heeft dit onderzoek in de zomer van 2018 plaatsgevonden. Voor 2020 staat een nieuw onderzoek gepland.

4. Hoofdpunten 2019

4.1 Pensioenregeling

In 2019 zijn geen inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd in de pensioenregeling 2015.

In 2019 zijn de sociale partners een nieuwe pensioenregeling vanaf 1 januari 2020 overeengekomen.

De belangrijkste afspraken zijn:

- De pensioenrichtleeftijd blijft 68.
- Het beoogde opbouwpercentage ouderdomspensioen blijft 1,875%.
- Het partnerpensioen is 70% van het ouderdomspensioen en wordt verzekerd op risicobasis. Het opgebouwde uitgestelde partnerpensioen is met instemming van de deelnemers (bij geen bezwaar) per 1 januari 2020 collectief actuarieel neutraal geconverteerd naar een levenslang partnerpensioen.
- Dienstjaren vóór 1 januari 2020 worden tijdens het dienstverband bijverzekerd met een risicoverzekering, indien een medewerker geen bezwaar heeft gemaakt tegen de conversie van het partnerpensioen. Hiermee is de hoogte van het partnerpensioen in de nieuwe regeling gelijk aan de oude regeling zolang een medewerker die geen bezwaar heeft gemaakt in dienst is.
- De toeslagambitie blijft voorwaardelijk op basis van de loonindex voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden uit het oude DNB-fonds, waarvoor de deelneming is geëindigd vóór 1 januari 2003 en de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden uit het oude PVK-fonds, waarvoor de deelneming is geëindigd vóór 1 januari 2005 en op basis van de prijsindex, voor actieve deelnemers en de overige gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.
- Het toekenningsmoment voor toeslag wordt voor alle deelnemers 1 juli waarbij de peildatum 31 december daaraan voorgaand is.
- De overgangsregeling 'zachte landing' ter compensatie van de overgang van onvoorwaardelijke naar voorwaardelijke toeslagverlening voor actieve deelnemers komt te vervallen.
- Het indexatiedepot komt te vervallen.
- De kostendekkende premie wordt bepaald op basis van de 12-maandsgemiddelde RTS (rentetermijnstructuur) met UFR (ultimate forward rate).
- De feitelijke premie bevat een premieopslag van 4,4% op de kostendekkende premie. Deze kan worden toegevoegd aan het premiedepot, indien deze opslag niet (volledig) benodigd is voor pensioenopbouw.
- De feitelijke premie is maximaal 28,0% van de ongemaximeerde salarissom. Als dit niet toereikend is, wordt in eerste instantie het premiedepot ingezet. Als dit nog niet toereikend is, wordt de opbouw gekort.
- Hiernaast zijn afspraken gemaakt over de omzetting van verschillende oude pensioensoorten in het kader van de complexiteitsreductie.

De nieuwe regeling is voor één jaar afgesproken. Het bestuur heeft na onderzoek van de financierbaarheid, de uitvoerbaarheid en de uitlegbaarheid de opdracht voor uitvoering van de nieuwe regeling aanvaard.

In 2020 praten sociale partners en het pensioenfonds verder over mogelijke aanpassingen van de regeling vanaf 2021, waarbij de historisch lage rente en de houdbaarheid van de regeling en de financiële opzet op langere termijn aan de orde zullen komen.

Mogelijke kortingen op de jaaropbouw (als de premie in enig jaar onvoldoende zou zijn) of kortingen op de pensioenaanspraken en pensioenrechten en gemiste toeslagen kunnen in betere tijden gerepareerd worden. Hiervoor is als volgorde vastgesteld:

1. inhalen korting pensioenaanspraken en pensioenrechten;
2. inhalen gemiste toeslag;
3. inhalen van opbouwkorting.

Daarbij zal de lifo-methode (last in, first out) gehanteerd worden waardoor de meest recente kortingen het eerst gerepareerd worden. Er geldt geen verjaringstermijn.

Het bestuur acht dit het meest evenwichtig, aangezien op deze manier de meeste en meest geraakte deelnemers van het herstel profiteren.

In het kader van de vereenvoudiging van de regeling zullen in 2020 verschillende interne collectieve waardeoverdrachten plaatsvinden van oude aanspraken naar aanspraken in de nieuwe regeling. Hierbij heeft de deelnemer vrijwel altijd het recht om bezwaar aan te tekenen. Enkel bij de omzetting van ouderdomspensioenaanspraken met richtleeftijd 65 naar 68 heeft de deelnemer geen recht van bezwaar. Deze worden conform de wettelijke bepalingen automatisch actuariael neutraal omgezet.

Waardeoverdracht kleine pensioenen

Per 1 maart 2018 is de Wet waardeoverdracht klein pensioen van kracht geworden. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen hele kleine pensioenen (< € 2,01) en kleine pensioenen.

De wet schrijft voor dat vanaf 1 januari 2019 de hele kleine pensioenen (< € 2,01) vervallen. Het pensioenfonds heeft besloten om ook de hele kleine pensioenen van voor 1 januari 2019 te laten vervallen. Dit betreft slechts een gering aantal hele kleine pensioenen; het resultaat voor het pensioenfonds was nihil.

Het geautomatiseerde proces waardeoverdracht kleine pensioenen is op 1 augustus 2019 in gebruik genomen. De reden dat pas eind 2019 de eerste uitgaande waardeoverdrachten hebben plaats gevonden, is dat er gewacht is op wetswijziging die het mogelijk zou maken dat ieder 'slapend recht' onder de afkoopgrens kon worden overgedragen. De wetgeving is echter niet gewijzigd, waardoor na uitsluiting van deelnemers op werkgeverniveau er alsnog gestart is met de uitvoering van waardeoverdracht Klein Pensioen.

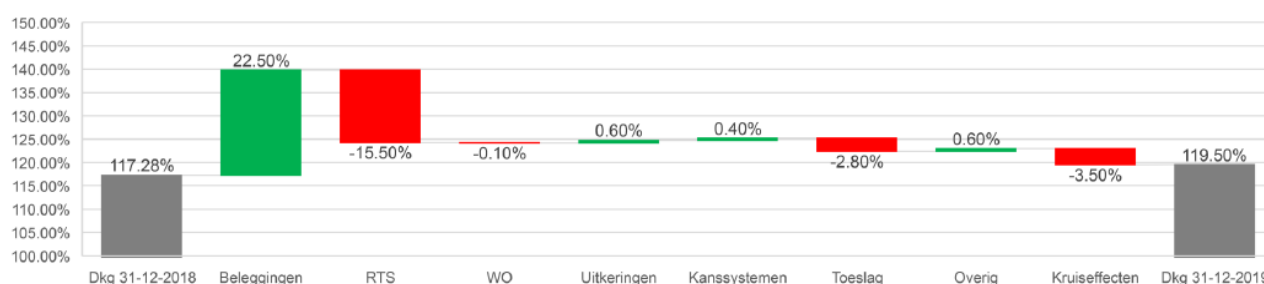
Uitvoeringsovereenkomst

De uitvoeringsovereenkomst tussen werkgever en pensioenfonds is aangepast naar aanleiding van bovenstaand genoemde wijzigingen.

4.2 Financiële positie

In 2019 is de beleidsdekkingsgraad gedaald van 123,5% ultimo 2018 naar 119,8% ultimo 2019. De maanddekkingsgraad is per 31 december gestegen van 117,3% (2018) naar 119,5% (2019). De ontwikkeling van de maanddekkingsgraad van het pensioenfonds in 2019 is in figuur 3 weergegeven.

Figuur 3: Ontwikkeling dekkingsgraad 2019

De rentetermijnstructuur (RTS) is van belang voor de waardering van de technische voorziening. In 2019 heeft de daling van de RTS tot een stijging van de technische voorziening geleid met een negatief effect op de dekkingsgraad van 15,5%-punt. De beleggingen hebben positief gerendeerd en dus een positief effect op de dekkingsgraad van 22,5%-punt.

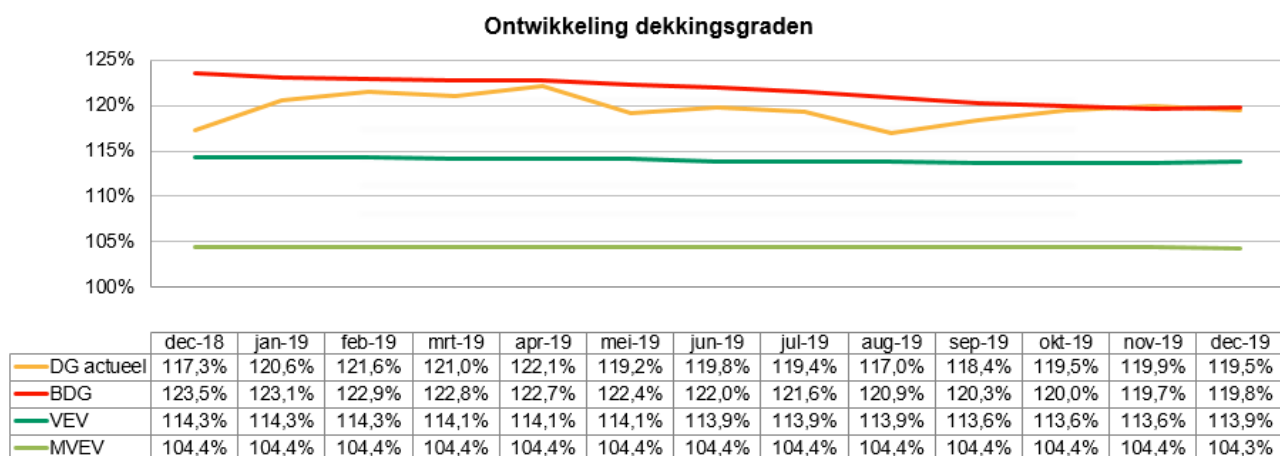
Het in 2019 genomen besluit tot toeslagverlening heeft een effect van -2,8%-punt op de dekkingsgraad gehad.

Kruseffecten treden op doordat verschillende mutaties procentueel worden uitgedrukt ten opzichte van een beginstand. Naargelang de tussenliggende mutaties groter zijn, neemt het optredende kruseffect toe.

Ontwikkelingen dekkingsgraad

In figuur 4 is het verloop van de financiële positie van het pensioenfonds weergegeven door een weergave van de dekkingsgraden over 2018 en 2019.

Figuur 4: Verloop dekkingsgraad gedurende 2018-2019 per maandeinde

De vereiste dekkingsgraad is een belangrijke grens voor de beoordeling van de financiële gezondheid van het pensioenfonds. Wanneer de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, is sprake van een tekort. In 2019 is geen sprake geweest van een tekortsituatie.

Eind 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 119,8%, de vereiste dekkingsgraad bedraagt 113,9% (31 december 2018 114,3%).

De reële dekkingsgraad is ultimo 2019 97,0%. In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij pensioenen volledig meestijgen met de prijzen. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen.

4.2.1 Herstelplan

Omdat de beleidsdekkingsgraad gedurende heel 2019 boven het niveau van het vereist eigen vermogen (113,9%) is gebleven, hoeft het pensioenfonds geen herstelplan op te stellen en in te dienen bij toezichthouder DNB.

4.2.2 Haalbaarheidstoets

Het bestuur heeft in 2019 de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. De uitkomsten van de toets zijn een mediaan pensioenresultaat van 99,1% en een afwijking met het slecht weer scenario van 17,6%. Dit is ruim binnen de grenzen die in de aanvangshaalbaarheidstoets uit 2015 zijn vastgesteld (mediaan pensioenresultaat minimaal 76% en afwijking met slecht weer scenario maximaal 35%).

4.2.3 Toetsingskader bestuur

Elk kwartaal beoordeelt het bestuur de financiële situatie van het pensioenfonds aan de hand van het eigen toetsingskader aan de hand van de generatietoets, de pensioenresultaat- en indexatietoets, de kortingstoets en de premietoets (zie paragraaf 3.4.1) en wordt gekeken of er wijzigingen in het beleid nodig zijn. De financiële situatie bleef het gehele jaar binnen de gestelde grenzen.

4.3 Governance

In 2019 is de aanzet gegeven voor wijzigingen in de governance binnen het pensioenfonds, die in 2020 ingevoerd worden.

4.3.1 Bestuursaangelegenheden

Personele wisselingen

Per 1 januari 2019 zijn Lode Keijser en Saskia van Ewijk afgetreden. Beiden waren lid namens de werkgever. Lode Keijser heeft zijn loopbaan buiten DNB voortgezet; Saskia van Ewijk kon het

bestuurslidmaatschap niet meer combineren met haar reguliere functie. Casper Heeremans is geselecteerd voor opvolging van Lode Keijser, maar in verband met de veranderingen binnen het bestuur, is zijn benoeming niet geformaliseerd. Voor de vacature die ontstond door het vertrek van Saskia van Ewijk is de selectie van een opvolger on hold gezet.

Rein van Dam had op 1 juli 2019 zijn zittingstermijn volgemaakt. Hij koos ervoor zich niet herbenoembaar te stellen. Hij is als bestuurslid namens de pensioengerechtigden opgevolgd door Nico Meeuwisse.

Anita Jharap heeft de bestuurszetel namens de gewezen deelnemers (die vacant was gekomen in 2018) bezet.

Voor de beleggingscommissie is een externe voorzitter aangetrokken, in de persoon van Alfred Slager, die in 2019 de beleggingscommissie heeft geleid. Hij heeft geen beleidsbepalende bevoegdheden.

Peter Timmer, voorzitter van het verantwoordingsorgaan en lid namens de werkgever, is per 1 januari 2019 afgetreden, omdat hij de maximale zittingstermijn van acht jaar had volgemaakt. Hij is opgevolgd door Diny Tiellemans.

Erik de Ruijter, lid namens de werkgever, is per 3 oktober 2019 afgetreden uit het verantwoordingsorgaan, omdat het lidmaatschap niet meer te combineren viel met zijn reguliere functie bij DNB. Simon Lelieveldt, lid namens de gewezen deelnemers, is per 8 mei 2020 afgetreden, omdat hij deze functie niet meer kan combineren met andere opdrachten.

Ries de Kogel is op voordracht van de belangenvereniging pensioengerechtigden DNB herbenoemd per 1 januari 2020.

Emilie Schols, voorzitter van de raad van toezicht, had haar maximale zittingstermijnen volgemaakt. Zij is per 1 augustus 2019 opgevolgd door Mechteld Hendriks.

Peter de Groot heeft zijn lidmaatschap van de raad van toezicht per 7 november 2019 neergelegd, omdat hij zijn belangstelling voor een bestuursfunctie heeft kennisgemaakt. In 2020 is hij toegetreden tot het bestuur. Per 19 februari 2020 is Sako Zeverijn toegetreden tot de raad van toezicht.

Governance in 2019

Onder invloed van de nieuwe wet- en regelgeving in het kader van de Europese richtlijn IORP II en naar aanleiding van de herijking van het integrale risicomanagement, is per 1 januari 2019 de governance van het pensioenfonds gewijzigd. De commissiestructuur is gewijzigd. Er zijn vanaf 1 januari 2019 een pensioenuitvoering en communicatiecommissie (PCC), een beleggingscommissie (BC) en een actuariële en risicocommissie (ARC).

De PCC houdt zich bezig met de pensioenregeling, de pensioenuitvoering en communicatie. De BC houdt zich bezig met het vermogensbeheer. De ARC is verantwoordelijk voor het tweedelijns risicomanagement.

Als waarnemend sleutelfunctiehouders zijn in 2019 bestuursleden aangewezen: Roeland van Vledder als de interne audit sleutelfunctiehouder, Thijs Stegeman als de actuariële sleutelfunctiehouder en Steffie Schwillens als de risicobeheer sleutelfunctiehouder. De actuariële en de risicobeheer sleutelfunctiehouders namen samen zitting in de ARC.

Hiermee heeft het bestuur ook invulling gegeven aan de 'three lines of defense'. De commissies en het dagelijks bestuur vormen de eerste lijn, de ARC en de compliance officer vormen de tweede lijn. De derde lijn wordt gevormd door de sleutelhouder interne audit en de accountant.

Governance in 2020

In 2019 heeft het bestuur besloten een nieuwe stap te zetten in het verder op afstand zetten van het pensioenfonds van werkgever DNB. Medewerkers van DNB kunnen geen bestuurslid of adviseur meer zijn van het fonds. Dit doen we om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. Dit heeft geleid tot een bijna compleet nieuw bestuur, dat aangetreden is per 18 maart 2020.

Het bestuur heeft in de besluitvorming laten meewegen dat momenteel ook onderzoek gedaan wordt naar de iets verdere toekomst (zie paragraaf 4.9). Daarom heeft het bestuur ervoor gekozen de wijzigingen aan de bestuursstructuur zo beperkt mogelijk te houden en is gekozen voor handhaving van het paritaire bestuursmodel, waarbij het bestuur bemenst wordt door bestuursleden die niet bij of voor DNB werkzaam zijn. De bestuursleden worden voorgedragen namens de werkgever, namens de werknemers en namens de pensioengerechtigden. Daaraan kunnen twee onafhankelijke bestuursleden (dus zonder binding met een van de geledingen) toegevoegd worden. Het bestuur heeft voor deze laatste optie gekozen, omdat dit

bijdraagt aan de continuïteit binnen het pensioenfonds, waar al veel andere zaken wijzigen, en de pariteit wordt gehandhaafd.

Statutair is bepaald dat het bestuur uit minimaal vier bestuursleden bestaat. Het bestuur besluit de daadwerkelijke omvang. Voor 2020 is dat aantal gesteld op zes bestuurders: twee namens de werkgever, één namens de werknemers, één namens de pensioengerechtigden en twee onafhankelijke leden. Met een verkleind bestuur en een uitbreiding van de bestuursondersteuning wordt de slagkracht van het bestuur bevorderd.

Per 18 maart 2020 zijn de DNB-medewerkers die zitting hadden in het bestuur afgetreden. Er is dus afscheid genomen van Paul ten Westeneind, Thijs Stegeman, Steffie Schwillens en Yildiz Ekinci. Ook Casper Heeremans, die al geruime tijd meedraaide in het bestuur als beoogd bestuurslid, heeft zijn werkzaamheden voor het pensioenfonds beëindigd.

De voorzitter, Roeland van Vledder, is aangebleven als onafhankelijk bestuurslid. Anita Jharap is ook aangebleven als bestuurslid. Zij was bestuurslid op voordracht van de Belangenvereniging Pensioengerechtigden DNB namens de gewezen deelnemers. Zij vervolgt haar bestuurslidmaatschap op voordracht van de Belangenvereniging Pensioengerechtigde DNB als bestuurslid namens de pensioengerechtigden, aangezien Nico Meeuwisse ervoor gekozen heeft geen zitting te nemen in het nieuwe bestuur.

Voor de bemensing van het nieuwe bestuur waren derhalve vier nieuwe bestuursleden nodig. In maart 2020 zijn deze benoemd:

- namens de werkgever: Peter de Groot en Dominique Dijkhuis
- namens de werknemers: Margreet Schuit
- Agnes Joseph als onafhankelijk bestuurslid.

Het nieuwe bestuur heeft gezamenlijk een competentietoets doorlopen, waaruit bleek dat het nieuwe bestuur evenwichtig is samengesteld. Het selectieproces is begeleid door een onafhankelijk selectiebureau. De benoeming is met de voordragende partijen afgestemd.

Omdat de definitieve benoeming van de nieuwe bestuursleden nog niet rond was op 14 februari 2020, zijnde de datum waarop de bevindingen van de toezichthouder uit zijn onderzoeksrapport (zie hoofdstuk 6) opgelost moesten zijn, is in overleg met de vertrekkende bestuursleden en de toezichthouder besloten tot het instellen van een 'transitiebestuur'. Dit transitiebestuur heeft zich tot zijn aftreden gericht op de volgende taken:

- begeleiden van de toetsingsprocedure van de nieuwe bestuursleden
- overdracht aan het nieuwe bestuur
- afhandelen van enkele dossiers en de reguliere bedrijfsvoering.

Het transitiebestuur heeft geen beleidsbeslissingen genomen.

Met ingang van 18 maart 2020 is het transitiebestuur opgeheven en namen de nieuwe bestuursleden het bestuur over.

De sleutelfuncties zijn herzien door het nieuwe bestuur. Het houderschap van de sleutelfuncties blijft binnen het bestuur. Anita Jharap wordt de sleutelhouder risk, Agnes Joseph wordt de actuariële sleutelhouder. De interne audit sleutelfunctiehouder wordt Peter de Groot.

De sleutelfunctiehouders worden in 2020 ter toetsing aangeboden aan toezichthouder DNB.

In 2019 is een start gemaakt met de oprichting van een bestuursbureau. Het bestuursbureau ondersteunt het bestuur in de voorbereiding van besluiten en de monitoring daarvan. De bemensing van het bestuursbureau is in 2020 gerealiseerd. Er wordt geen gebruik meer gemaakt van expertise binnen DNB, aangezien daarbij het niet uit te sluiten is dat een (schijn van) belangenverstrengeling ontstaat.

Het nieuwe bestuur heeft gekeken naar de werkwijze van het bestuur, de werkgroepen en de samenwerking met het bestuursbureau en heeft besloten tot een herziening van de werkwijze. De belangrijkste verandering vormt de afschaffing van de commissies. De voorbereiding van de bestuursvergadering vindt nu plaats door het verantwoordelijke bestuurslid (of bestuursleden) in samenwerking met het bestuursbureau.

Werkgroepen

In 2019 zijn er vier werkgroepen actief geweest.

De werkgroep jaarverslag bereidt het jaarwerk voor. Deze werkgroep bestaat uit bestuursleden, medewerkers van de uitvoeringsorganisaties en van de certificeerders. In deze werkgroep zijn ook de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigd, zodat zij goed aangelijnd zijn bij het jaarwerkproces.

Eind 2018/begin 2019 heeft een werkgroep rapportages nadere invulling gegeven aan de door het bestuur gewenste rapportage inzake het integraal risicomanagement. Het integraal risicomanagement was in 2018 grondig herzien.

De werkgroep IT heeft het Risk Control Self Assessment (RCSA) op IT-gebied, die door KPMG is uitgevoerd, begeleid. De IT-scan is in 2019 besproken en vastgesteld. Hiermee is een IT risk control framework opgesteld, zodat de IT risico's goed beheerst kunnen worden en het bestuur in staat is de komende jaren op een efficiënte manier een reguliere IT RCSA te doen. Eigen IT- en informatiebeveiligingsbeleid wordt in 2020 opgesteld.

De werkgroep voor de herijking van het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) heeft onderzoek gedaan naar de verschillende mogelijkheden om MVB (beter) te integreren in het beleggingsbeleid. Daarvoor zijn de deelnemers bevraagd via een enquête en bij de deelnemersbijeenkomst in november 2018. Ook op andere momenten zijn waar mogelijk de deelnemers bevraagd over hun wensen op het gebied van MVB. Het bestuur heeft de uitkomsten meegenomen bij de aanscherping van het beleid.

In dit aangescherpte beleid worden controversiële wapens en tabak uitgesloten en zal worden belegd in de 75% bedrijven die het best scoren op het gebied van duurzaamheid.

Robeco is als nieuwe aandelenmanager geselecteerd omdat zij het beleid goed kunnen implementeren in de aandelenportefeuille. De transitie naar Robeco heeft in het derde kwartaal van 2019 plaatsgevonden. Het MVB-beleid zal ook geïmplementeerd worden in de vastgoedportefeuille en de LDI-portefeuille. Zie verder paragraaf 3.6 voor meer informatie over MVB.

In 2019 is een werkgroep toekomst aangesteld, die de keuze voor het toekomstscenario van het pensioenfonds begeleidt. Zie paragraaf 4.9.

Overleg communicatiecommissie en verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan en de pensioenuitvoering en communicatiecommissie hebben in ieder geval één keer per jaar overleg. Dan worden gezamenlijk de communicatieactiviteiten voor het komende jaar doorgenomen, waarvoor het verantwoordingsorgaan input levert.

Adviezen verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies uitgebracht over het communicatiebeleidsplan 2020-2022 en het communicatiejaarplan 2020, onder voorbehoud van een aantal kleine aanpassingen, welke door het bestuur zijn overgenomen.

Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies uitgebracht over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten voor 2020. Het verantwoordingsorgaan heeft de adviesaanvraag redelijk laat ontvangen en verzoekt het bestuur om komend jaar tijdig aangehaakt te worden.

Het verantwoordingsorgaan heeft advies uitgebracht over het beloningsbeleid. Hierover is overleg geweest tussen het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. Na aanpassing van het voorgenomen beloningsbeleid heeft het verantwoordingsorgaan hier een negatief advies over uitgebracht. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan overleggen hier nader over in 2020.

Het verantwoordingsorgaan is betrokken geweest bij de selectieprocedure voor twee nieuwe leden van de raad van toezicht. Op 1 augustus 2019 is Emilie Schols afgetreden als voorzitter van de raad van toezicht. Zij is opgevolgd door Mechteld Hendriks. Per 7 november 2019 heeft Peter de Groot zijn functie als lid van de raad van toezicht neergelegd. Het verantwoordingsorgaan heeft Sako Zeverijn, op voordracht van de raad van toezicht, benoemd als opvolger van Peter de Groot.

Goedkeuring raad van toezicht

De raad van toezicht heeft de profielen voor de vacatures in het bestuur, die door de wijzigingen binnen het bestuur zijn ontstaan, goedgekeurd. De raad heeft gesproken met alle kandidaten. De voorgenomen benoemingen zijn voorgelegd aan de raad van toezicht, die geen redenen zag om de benoemingen te beletten.

De raad van toezicht heeft goedkeuring gegeven aan het vernieuwde beloningsbeleid.

Op 14 mei 2020 heeft de raad de vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening over 2019 goedgekeurd.

Overleg met sociale partners

Het bestuur heeft jaarlijks overleg met sociale partners (werkgever en de vakbonden betrokken bij het cao-overleg bij DNB). In deze overleggen worden zij bijgepraat over de actuele situatie van het pensioenfonds aan de hand van de uitkomsten van de vier toetsen (zie paragraaf 3.4.1) en de haalbaarheidstoets (zie paragraaf 3.4.2). Ook worden recente en komende ontwikkelingen rondom pensioenen en het pensioenfonds besproken.

Tussentijds geeft het bestuur een schriftelijke update vanuit het pensioenfonds.

In 2019 heeft een aantal keren overleg plaatsgevonden ter voorbereiding op de pensioenregeling 2020.

Naast dit overleg vindt er elk kwartaal overleg plaats met de werkgever zodat werkgever en het bestuur goed op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen (pensioenfonds) DNB. Ook worden uitvoeringstechnische zaken besproken. Er is goed overleg tussen het pensioenfonds en werkgever over de toekomst van het pensioenfonds.

Evaluatie bestuur

Mede in het kader van het herijkte integraal risicomanagement en de invoering van de IORP II wetgeving, is de governance van het pensioenfonds geëvalueerd en per 1 januari 2019 aangepast. De commissiestructuur is aangepast en er zijn voorlopige sleutelfunctiehouders aangewezen.

De zelfevaluatie van het functioneren van het bestuur is gestart met een evaluatie aan de hand van de bevindingen van de nieuwe bestuursvoorzitter (per 1 februari 2018 in functie). In januari 2019 hebben functioneringsgesprekken van de voorzitter met de bestuursleden plaatsgevonden. De uitkomsten van de evaluatie en de functioneringsgesprekken zijn meegenomen in het geschiktheidstraject dat het bestuur in 2019 in gang heeft gezet (zie hierna).

Geschiktheid

Het bestuur vindt permanente educatie van groot belang. Daarom bezoeken bestuursleden bijeenkomsten en seminars van externe partijen, ook van de toezichthouders, en worden opleidingen gevolgd. Ook doet het bestuur aan interne kennisontwikkeling door organisatie van themadagen en kennissessies.

Het bestuur heeft buiten de reguliere vergaderingen drie themadagen georganiseerd in 2019. Deze dagen zijn bestemd om onderwerpen diepgaand(er) door te spreken, zonder dat er op besluitvorming gekoerst moet worden. Er geldt een open uitnodiging voor de leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan om aanwezig te zijn bij themadagen. Hier wordt geregeld gebruik van gemaakt.

In de themadagen is aandacht besteed aan het communicatiebeleid, het bestuursmodel en de toekomst van het pensioenfonds. Tevens is er een sessie geweest, waarin het bestuur een geschiktheidstraject heeft doorlopen onder begeleiding van een externe partij. Hierbij is in kaart gebracht wat de gewenste situatie is wat geschiktheid (deskundigheid en competenties) is. De bestuursleden hebben middels een kennistoets hun deskundigheid inzichtelijk gemaakt. Hieruit is de huidige situatie qua deskundigheid naar voren gekomen. Aan de hand van de hiaten tussen de gewenste en de huidige situatie is duidelijk geworden welke deskundigheidsgebieden verder ontwikkeld dienen te worden. Hiervoor zou een opleidingsplan opgesteld worden.

Een vervolgstap die hiervoor nog gezet moest worden, was een uit te voeren competentietoets.

In de loop van het jaar werd echter duidelijk dat het zittende bestuur grotendeels vervangen zou worden. Daarom is het geschiktheidstraject on hold gezet. Het nieuwe bestuur zal een geschiktheidstraject starten in 2020, dat moet leiden tot een opleidingsplan (individueel en collectief). In het kader van de

samenstelling van het nieuwe bestuur hebben de bestuursleden begin 2020 een competentietoets gedaan. Hieruit bleek dat het nieuwe bestuur evenwichtig is samengesteld.

Opleidingsbeleid

Het bestuur beschikt over een opleidingsplan, dat jaarlijks wordt herzien.

In 2019 is een start gemaakt met een nadere invulling van het (individuele en collectieve) opleidingsplan. Dit was een onderdeel van het geschiktheidstraject dat het bestuur in 2019 heeft ingezet. Zoals hierboven gemeld, heeft het bestuur in de loop van 2019, toen duidelijk werd dat het bestuur grotendeels zou worden vervangen door nieuwe bestuursleden, het geschiktheidstraject on hold gezet. Het nieuwe bestuur zal dit in 2020 weer oppakken.

4.3.2 Compliance

Gedragscodes

De compliance officer onderzoekt ieder jaar of de verbonden personen (bestuursleden, leden van de beleggingscommissie, en leden van de raad van toezicht, het verantwoordingsorgaan en het bestuursbureau) de gedragscode hebben nageleefd. Ook onderzoekt de compliance officer de privétransacties van insiders (leden van het bestuur, de beleggingscommissie en het bestuursbureau). De compliance officer rapporteert aan het bestuur. In 2019 is daaruit niet gebleken dat de gedragscode niet is nageleefd.

Regeling melding incidenten en regeling melding misstanden

Het pensioenfonds beschikt over een regeling melding incidenten en een regeling melding misstanden (voorheen 'klokkenluidersregeling'). Deze zijn in 2019 geactualiseerd. Begin 2020 zijn beide regelingen samengevoegd tot een 'regeling melding incidenten en misstanden'.

In deze regelingen is een vertrouwenspersoon aangewezen, waaraan mogelijke incidenten of misstanden gemeld kunnen worden. In 2019 heeft de vertrouwenspersoon meldingen ontvangen. In alle gevallen luidde de conclusie van de vertrouwenspersoon dat er geen sprake was van een incident. Een melding betrof de totstandkoming van een overeenkomst in 2017, waarvoor niet de juiste (interne) procedure van het pensioenfonds was gevolgd. Het bestuur heeft destijds reeds onderzocht hoe dit heeft kunnen gebeuren en hoe dit voor de toekomst kon worden voorkomen. Naar aanleiding van de melding heeft de vertrouwenspersoon (voorzitter raad van toezicht) door een externe deskundige onderzoek laten uitvoeren. De conclusie is dat er geen sprake is van een incident. Desondanks, zijn er wel lessons learned geformuleerd en zijn waar nodig nadere maatregelen getroffen.

SIRA

In de jaarlijkse systematische integriteit risicoanalyse (SIRA) worden aan de hand van diverse scenario's de integriteitsrisico's benoemd, de beheersmaatregelen benoemd en beoordeeld en de (bruto en netto) risico's ingeschat. De integriteitsrisico's zijn onderverdeeld naar de subcategorieën belangenverstrengeling, witwassen/terrorismedinanciering/sanctiewetgeving, corruptie, maatschappelijk onbetamelijk gedrag, externe fraude/interne fraude, fiscale fraude en cybercrime.

In 2019 is het risico op belangenverstrengeling nader uitgediept. De acties die hieruit voortvloeien zijn door het bestuur opgepakt.

In 2020 zullen de overige integriteitsrisico's nader uitgediept worden.

Statuten en huishoudelijke reglementen

De statuten en het huishoudelijk reglement zijn in 2019 niet gewijzigd. Zij zijn in verband met de nieuwe governance wel gewijzigd per 13 februari 2020.

De belangrijkste inhoudelijke wijzigingen zijn:

- de omvang en samenstelling van het bestuur
- wijziging van de zittingstermijn van bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan naar drie jaar, met de mogelijkheid van twee maal herbenoemen
- vastlegging van de beperking voor bestuursleden dat zij niet werkzaam mogen zijn bij DNB, en niet op een andere basis werkzaamheden mogen verrichten voor DNB, voor zover dit tot (een schijn van) belangenverstrengeling zou kunnen leiden. Hiervan uitgezonderd zijn de bestuursleden van het transitiebestuur
- de benoemingsprocedure van bestuursleden namens de werknemers is aangepast, in de zin dat de ondernemingsraad hier een rol in heeft gekregen. De ondernemingsraad kan de vakbonden die betrokken zijn bij het cao-overleg bij DNB hierbij betrekken

- bestuursleden namens de pensioengerechtigden zullen worden benoemd na verkiezing
- het instellen van commissies is optioneel gemaakt
- de bepalingen over besluitvorming zijn expliciet opgenomen en verduidelijkt
- de mogelijkheid van een spoedprocedure voor besluitvorming is vastgelegd in de statuten
- de benoeming van leden van het verantwoordingsorgaan is verduidelijkt. Toegevoegd is dat de raad van toezicht de kandidaat toetst aan het profiel.

De huishoudelijke reglementen van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan zijn begin 2020 in lijn gebracht met de nieuwe statuten.

Code pensioenfondsen

Het pensioenfonds voldoet grotendeels aan de 'Code Pensioenfondsen', een guidance van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid waarin aanbevelingen voor goed pensioenfondsbestuur staan. De code gaat uit van het 'pas toe of leg uit' principe. De naleving van de code over 2019 is beoordeeld aan de hand van de eind 2018 herziene Code Pensioenfondsen, waarbij een indeling naar acht thema's is gemaakt.

Op de volgende onderdelen voldoet het pensioenfonds (nog) niet (helemaal) aan de code.

- Het bestuur voldoet aan de minimale diversiteitsvereisten (minimaal één man en minimaal één vrouw; minimaal één lid onder de 40 en minimaal één lid boven de 40).
Het verantwoordingsorgaan voldeed hier in 2019 niet aan, maar bij de vacature die eind 2019 is ontstaan, is aan de voordragende partij verzocht een kandidaat onder de 40 voor te dragen. Er is geen stappenplan opgesteld om de diversiteit binnen het bestuur te bevorderen, aangezien het bestuur voldoende divers is samengesteld.
- Het bestuur kijkt bewust af van de aanbeveling dat leden van de raad van toezicht benoemd worden door het bestuur, na een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Bij dit pensioenfonds worden de leden van de raad van toezicht benoemd door het verantwoordingsorgaan. Het bestuur acht dit de meest zuivere vorm, aangezien het bestuur dan niet zijn eigen toezichthouder benoemt.
- De leden van het verantwoordingsorgaan worden, op voordracht of na verkiezing van de diverse geledingen, door het verantwoordingsorgaan benoemd, na advisering over het te benoemen lid door de raad van toezicht. Hiermee kijkt het pensioenfonds af van de Code Pensioenfondsen (waar geadviseerd wordt dat het bestuur de leden van het verantwoordingsorgaan benoemt). Het bestuur acht dit de meest zuivere verhouding. Het verantwoordingsorgaan heeft eigen wettelijke en statutaire taken, in het bijzonder ten aanzien van het geven van een oordeel over beleid en uitvoering door het bestuur. Om die goed uit te oefenen is ongewenst dat het bestuur de bevoegdheid heeft leden van het verantwoordingsorgaan te benoemen of te ontslaan.

Klachten en geschillen

In 2019 zijn er acht klachten ontvangen en afgehandeld.

Dit betrof een klacht over de toepassing van de loonheffingskorting bij een in het buitenland woonachtige deelnemer (de onterecht ingehouden belasting is nabetaald), foutieve vermelding van de einddatum van het tijdelijk partnerpensioen (betrokkene is hiervoor gecompenseerd), de weergave van het partnerpensioen op het uniform pensioenoverzicht (het bestuur heeft besloten dit volgend jaar overzichtelijker weer te geven), foutieve informatie over de ingangsdatum van het bijzonder partnerpensioen (voor betrokkene is een uitzondering gemaakt vanwege de foute informatie in het verleden), verschillende bedragen in de echtscheidingsbrief en op het uniform pensioenoverzicht (deze zijn aan betrokkene uitgelegd), het niet ontvangen van een verzoek om een bewijs van in leven zijn (betrokkene is uitgelegd dat er inmiddels gebruik wordt gemaakt van de gegevens van de registratie niet-ingezetenen) en bezwaar tegen de omzetting van het partnerpensioen (betrokkene had ten onrechte de brief hierover ontvangen).

Tevens was er een klacht over indexatie voor een deelnemer die op 1 januari uit dienst is gegaan en daardoor zowel de indexatie per 31 december voor gewezen/gepensioneerde deelnemers misliep als de indexatie per 1 januari voor de actieve deelnemers. Hoewel het reglement correct is toegepast, heeft het bestuur besloten voor deelnemers die op 1 januari (vanaf 2015) uit dienst zijn gegaan, met terugwerkende kracht alsnog de gemiste indexatie van dat jaar voor gewezen deelnemers/pensioengerechtigden toe te kennen aangezien dit in de geest van de regeling is. Aangezien het indexatiemoment in 2020 wijzigt (alle indexaties worden dan per 1 juli verstrekt) zal dit probleem zich in de toekomst niet meer voordoen.

Datalekken

Er zijn geen datalekken bekend in 2019.

Sanctiewetgeving

In 2019 heeft zich bij de pensioenadministrateur een incident voorgedaan met betrekking tot de screening van deelnemers aan de sanctielijsten. Gedurende negen maanden heeft de screening niet volledig plaatsgevonden. Dit is gemeld aan toezichthouder DNB (zie hoofdstuk 6). De pensioenadministrateur heeft maatregelen getroffen om dit in de toekomst te voorkomen.

Het pensioenfonds heeft een melding gedaan aan toezichthouder DNB dat er in de periode van december 2018 tot september 2019 geen volledige screening is geweest van deelnemers aan de sanctielijsten, die uitgevaardigd worden ter bevordering van de veiligheid en ter bestrijding van terrorisme. Dit is veroorzaakt door een niet juist geïnstalleerde update van de screeningtool, hetgeen hersteld is. Met terugwerkende kracht zijn alle personen alsnog gescreend, waarbij geen hits zijn gevonden.

4.4 Uitbesteding

TKP

Pensioenadministrateur TKP heeft laten weten haar dienstverlening aan Pensioenfonds DNB uiterlijk 1 januari 2023 te willen beëindigen. Kleinere fondsen, zoals Pensioenfonds DNB, passen niet langer in de strategie van TKP, die ziet op pensioenfondsen met een groter volume.

Dit geeft een extra dimensie aan de toekomstbeschouwingen waar het bestuur van Pensioenfonds DNB toch al mee bezig was. Zie verder paragraaf 4.9.

Samen met TKP is het pensioenfonds bezig om de complexiteit van de pensioenregeling terug te brengen. Zie hiervoor paragraaf 5.3.1.

Na afronding van deze werkzaamheden zal hier een audit op gedaan worden.

Robeco

De aandelenportefeuille is overgebracht van BlackRock naar Robeco. In verband met de nadere uitbreiding van het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen, dat als eerste in de aandelenportefeuille geïmplementeerd werd, is voor het aandelenmandaat een selectieprocedure gestart naar een manager die het best het beleid van het pensioenfonds op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen kan uitvoeren. Na een zorgvuldig selectietraject kwam Robeco als beste uit de bus. In het 3e kwartaal van 2019 is de aandelenportefeuille overgebracht naar Robeco.

Met Robeco is een investment management agreement gesloten. Een servicelevel agreement wordt nog nader uitgewerkt.

Advisering en ondersteuning bestuur

TKP heeft haar dienstverlening als (actuarieel) adviseur beëindigd. Na een gedegen selectieprocedure heeft het bestuur Sprenkels & Verschuren aangesteld als nieuwe (actuarieel) adviseur.

In verband met de invulling van de sleutelfuncties zijn externe partijen gezocht die optreden als vervuller van de sleutelfuncties:

- BDO voor de sleutelfunctie interne audit
- Mercer voor de sleutelfunctie actuarieel
- PWC voor de sleutelfunctie risicomanagement.

Diversen

Jaarlijks worden de ISAE 3402 type II rapporten van de uitvoeringsorganisaties (TKP, BlackRock, Cardano, KAS BANK) beoordeeld. In 2019 zijn de rapporten over 2018 beoordeeld. De conclusie is dat deze rapporten voldoende comfort bieden over een juiste uitvoering van de uitbestede activiteiten.

Daarnaast worden de ISAE 3402 type II rapporten in het kader van het jaarwerk door de externe accountant en certificerend actuaaris beoordeeld.

In 2020 zijn de rapporten over 2019 beoordeeld. Ook hieruit kwamen geen bijzonderheden. Wel zullen de ISAE rapporten nader geëvalueerd worden.

Ook wordt ieder jaar de financiële soliditeit van de uitvoeringsorganisaties beoordeeld. Er zijn geen signalen geweest die reden tot zorg geven.

Uit het jaarwerk 2018, dat uitgevoerd is in 2019, kwamen geen materiële bevindingen naar voren. Ook het jaarwerk 2019 leidde niet tot materiële bevindingen.

4.5 Premie en toeslagen

Premie

In tabel 1 zijn zowel de kostendekkende premie, de gedempte kostendekkende premie, als de feitelijk betaalde premie weergegeven. De gedempte kostendekkende premie wordt bepaald op basis van de twaalfmaandsmiddeling van de door toezichthouder DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Hiertoe heeft het pensioenfonds besloten aangezien in het huidige financiële toetsingskader beleidsbeslissingen eveneens bepaald en beoordeeld worden op basis van twaalfmaandsmiddelingen.

Overigens mag de kostendekkende premie gedempt worden op maximaal tienjaarsrentemiddeling. Het bestuur maakt dus bij de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie gebruik van slechts een beperkte rentedemping.

Uit tabel 1 is op te maken dat de feitelijke premie de gedempte kostendekkende premie overstijgt, waarmee wordt voldaan aan de wettelijke eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie.

Tabel 1 Premies 2019 (x € 1.000)

Zuivere kostendekkende premie	40.209
Feitelijke premie ³	38.271
Gedempte kostendekkende premie	38.271

Premiebeleid 2020

Door sociale partners is afgesproken dat de premie maximaal 28% van de ongemaximeerde loonsom (dus inclusief het salarisgedeelte boven € 107.953 (niveau 2019) en zonder gebruik van een franchise) bedraagt. De premie is opgebouwd uit de volgende componenten:

- De gedempte kostendekkende premie, waarbij deze op het 12-maandsgemiddelde van de officiële rentetermijnstructuur is gebaseerd.
- Opslag 4,4%: uit deze opslag kan de jaaropbouw van de pensioenen bekostigd worden. Als na financiering van de opbouw een gedeelte van deze premieopslag resteert, komt het overschot in het premiedepot terecht.
- Daarnaast geldt een opslag voor uitvoeringskosten, indien de uitvoeringskosten een bepaald niveau overstijgen.

Toeslagverlening

Volledige toeslagverlening uit de middelen van het pensioenfonds is mogelijk als de dekkingsgraad de grens van het toekomstbestendig indexeren heeft bereikt. Op 30 september 2019, de peildatum voor het besluit over toeslagverlening, was deze grens 121,8%. Als de beleidsdekkingsgraad hierboven ligt, is er een volledige indexatie mogelijk. De beleidsdekkingsgraad per ultimo september 2019 bedroeg 120,3%. Uit deze financiële positie volgt dat er een gedeeltelijke toeslag kan worden verleend. De te verlenen toeslag bedraagt 87,3% van de maatstaf.

De maatstaf voor de toeslagverlening was de consumentenprijsindex (cpi) voor alle huishoudens in het voorgaand jaar (meetperiode oktober tot en met september). Over 2019 bedraagt deze cpi 2,65%. Voor de actieve deelnemers betekent dit per 1 januari 2020 een toeslag van 87,3% van de cpi, dus 2,31%. Voor de inactieve deelnemers die de prijsinflatie volgen, betekent dit ook een toeslag van 2,31%, per 31 december 2019. Voor de groep inactieve deelnemers die de loonontwikkeling bij DNB volgen betekent dit een toeslag per 31 december 2019 van 87,3% van de loonontwikkeling over 2019 (2,20%), dus 1,92%. Deze toeslag wordt met terugwerkende kracht toegekend per 1 juli 2019, zijnde de datum van de salarisverhoging bij DNB.

Aan de groep ex-PVK'ers, waarvoor werkgever de kosten van een aanvullende toeslag tot 100% van de loonontwikkeling bij DNB betaalt, is een toeslag toegekend van 2,20%. De werkgever heeft hiertoe de kosten van de aanvullende toeslag, zijnde 0,28%, betaald. Ook deze toeslag wordt met terugwerkende kracht toegekend per 1 juli 2019.

³ De hierboven genoemde premie betreft de ex-ante (vooraf vastgestelde) premie. De ex-ante feitelijke premie betreft de pensioenpremie huidig jaar (€ 37.644 duizend) exclusief de voorlopige afrekening 2018 (€ 850 duizend) en inclusief de onttrekking uit het premiedepot (€ 657 duizend). Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de staat van baten en lasten op pagina 89.

Per 1 januari 2019 hadden de actieve deelnemers geen toeslagachterstand. Door het niet volledig verlenen van toeslag per 1 januari 2020 ontstaat er een toeslagachterstand van 0,34%. De totale toeslagachterstand voor de gewezen deelnemers (uit dienst vanaf 2003, toeslag op basis van prijsindex) was per 1 januari 2019 8,54%. Door het niet volledig verlenen van toeslag loopt deze verder op naar 8,91%.

De totale toeslagachterstand gewezen deelnemers ex-DNB (uit dienst vóór 2003, toeslag op basis van loonindex) is door de onvolledige toekenning toegenomen, van 4,75% naar 5,04%.

Voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt in tabel 2 een specificatie gegeven van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen. In de uiterst rechtse kolom wordt weergegeven wat het totaal aan niet verleende toeslagen is. Dit betreft een samengesteld percentage van de niet verleende toeslagen van de individuele voorafgaande jaren.

Tabel 2: Verschil volledige toeslagen en werkelijke toeslagen gewezen deelnemers en actieve deelnemers

Jaar	Verleende toeslag	Maximaal volgens maatstaf	Niet verleend	Toegekend vanuit depot	Totaal niet verleend (cumulatief)
Toeslagen gewezen deelnemers o.b.v. prijsindex				n.v.t.	
2009	0,00%	0,40%	0,40%		0,40%
2010	0,53%	1,60%	1,07%		1,47%
2011	0,00%	2,70%	2,70%		4,21%
2012	0,00%	2,32%	2,32%		6,63%
2013	0,00%	2,45%	2,45%		9,24%
2014	0,29%	0,88%	0,59%		9,89%
2014 na compensatie					7,70%
2015	0,27%	0,60%	0,33%		8,05%
2016	0,03%	0,07%	0,04%		8,09%
2017	1,03%	1,45%	0,42%		8,54%
2018	1,88%	1,88%	0,00%		8,54%
2019	2,31%	2,65%	0,34%		8,91%
Toeslagen gewezen deelnemers o.b.v. loonindex				n.v.t.	
2009	0,00%	1,00%	1,00%		1,00%
2010	0,00%	0,00%	0,00%		1,00%
2011	0,00%	1,75%	1,75%		2,75%
2012	0,00%	1,21%	1,21%		3,96%
2013	0,00%	0,58%	0,58%		4,61%
2014	0,19%	0,58%	0,39%		5,02%
2014 na compensatie					2,93%
2015	0,52%	1,15%	0,63%		3,57%
2016	0,66%	1,43%	0,77%		4,38%
2017	0,85%	1,20%	0,35%		4,75%
2018	1,60%	1,60%	0,00%		4,75%
2019	1,92%	2,20%	0,28%		5,04%
Toeslagen actieve deelnemers (o.b.v. prijsindex)					
2015	0,88%	0,88%	0,00%	0,59%	0,00%
2016	0,60%	0,60%	0,00%	0,33%	0,00%
2017	0,07%	0,07%	0,00%	0,04%	0,00%
2018 ⁴	1,45%	1,42%	0,03%	0,39%	0,03%
2019	1,91%	1,88%	0,00%	0,03%	0,00%
2020	2,31%	2,65%	0,34%	n.v.t.	0,34%

⁴ Per 1 januari 2019 kan naast de reguliere indexatie van 1,88% ook een aanvullende toeslag ter hoogte van de gemiste toeslag over 2017 (0,03%) gefinancierd worden uit het toeslagdepot.

4.6 Beleggingen

4.6.1 Rendementen

Op de totale beleggingen is gedurende 2019 een rendement behaald van 19%.

In tabel 3 is per beleggingscategorie de waarde en het rendement over 2019 weergegeven. Het pensioenfonds hanteert een 'passief tenzij ...' principe en actief management wordt alleen toegepast wanneer dat voor de betreffende beleggingscategorie noodzakelijk wordt geacht door het bestuur.

Tabel 3: Beleggingsresultaten 2019*

Beleggingscategorie	Waarde per ultimo 2019 (x € 1 miljoen)	Contributie aan totaal rendement ⁵
TOTAAL	2.234,0	19%
LDI/Matching portefeuille	1.368,0	10,4%
Renteafdekking overlay	195,7	10,3%
Vastrentende waarden	1.172,2	0,1%
Return portefeuille	866,0	8,6%
Aandelen	610,5	7,1%
Overig		
Vastgoed	248,7	2,7%
Valuta-afdekking overlay	6,7	-1,2%
Cash	0,2	0,0%

* Rendementen zijn voor aftrek van de beheerfees.

Economische groeiverzwakking

Was er in 2017/2018 nog sprake van een internationaal gedragen groeiherstel, 2019 is het jaar geweest dat het groeimomentum wereldwijd juist tegenviel. Een centrale rol was hierbij weggelegd voor de internationaal opererende industriële sector. De groeiafzwakking diende zich aan het einde van 2018 al aan met een duidelijke verzwakking van de industriële activiteit in Europa en China, maar breidde zich gedurende 2019 verder uit naar de Verenigde Staten. De zwakte in de verwerkende industrie lijkt in belangrijke mate samen te hangen met de tegenvallende ontwikkeling van de wereldhandel, waarmee de bron van de verzwakking eveneens voor de hand ligt: de voortdurende handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China.

Dat we desondanks niet in een recessie zijn beland is te danken aan de stabiele groei van de dienstensector, ondersteund door robuuste consumptieve bestedingen. Lage werkloosheid, lage inflatie en (licht) oplopende lonen bieden vooralsnog de juiste voedingsbodem die de consumptieve uitgaves op peil houden. Desondanks valt moeilijk te ontkennen dat het groeimomentum duidelijk is verzwakt, waarbij de onzekerheid over de te volgen (handels)politiek van de Verenigde Staten en de uitkomst van het Brexit proces de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven geen goed hebben gedaan.

Monetair beleid centraal

Deze groeiverzwakking leidde toch niet tot tegenvallende of lage rendementen op de financiële markten. Een centrale rol was namelijk weggelegd voor de draai die de centrale banken in 2019 maakten. Werd in het derde kwartaal van 2018 nog alom gerekend op een (verdere) monetaire verkrapping, 2019 bracht uiteindelijk renteverlagingen en nieuwe monetaire stimuleringsmaatregelen. De hoofdrol was hierbij weggelegd voor de Amerikaanse centrale bank. Werd aan het einde van 2018 nog rekening gehouden met drie renteverhogingen voor 2019, uiteindelijk werden het drie renteverlagingen. De 3 maands rente daalde van 2,4% aan het begin van het jaar naar net boven de 1,5% aan het einde. Daarnaast injecteerde de Federal Reserve in het vierde kwartaal de nodige extra liquiditeit in de markt, om te voorkomen dat de kortlopende rente tegen het jaareinde onverwachts zou oplopen. Ook de ECB liet zich niet onbetuigd, zij het dat de ruimte voor stimulering hier aanmerkelijk kleiner was. De rente werd wederom verlaagd (van -0,4% naar -0,5%), terwijl het opkoopprogramma van obligaties werd gereactiveerd.

5 Contributie: Bijdrage van de betreffende beleggingscategorie aan het totale jaarrendement.

Financiële markten

De draai in monetair beleid vormde de rode draad van de ontwikkelingen in de financiële markten. De meest in het oog springende impact was die op de internationale kapitaalmarktrentes. In Europa dook de Duitse kapitaalmarkt diep in het rood en tikte - mede geholpen door de vooruitzichten van een herstart van het opkoopprogramma van de ECB - op een goed moment zelfs -0,7% aan. De vraag of hiermee de bodem is bereikt werd ook dit jaar weer vaak gesteld, waarbij velen enige hoop putten uit de stijging die de kapitaalmarktrente in de tweede helft van 2019 liet zien. Stond de Duitse kapitaalmarktrente aan het begin van het jaar op +0,24%, aan het einde van het jaar was die per saldo gedaald tot -0,19%. Ook aandelen reageerden positief op de draai in het monetaire beleid. De mooie aandelenrendementen van 2019 vormen een gedeeltelijke 'compensatie' voor de tegenvallende resultaten in 2018. Dat neemt niet weg dat het kalenderjaar met mooie plussen werd afgesloten. De MSCI All Countries index in lokale valuta leverde een rendement op van 29%, geholpen door de 34% die Amerikaanse aandelen wisten neer te zetten.

4.6.2 Strategisch beleid, beleggingsportefeuille 2019 en aanwezige risico's

Voor de vaststelling van de SNP voor 2019 is beoordeeld of deze portefeuille nog steeds de meest optimale is voor dit pensioenfonds, gezien de risico- en rendementskarakteristieken. Dit bleek het geval, zodat er voor de strategische normportefeuille 2019 geen wijzigingen zijn doorgevoerd ten opzichte van 2018.

Tabel 4 Strategische normportefeuilles 2019-2018

Beleggingscategorie	SNP 2019	SNP 2018
	Gewicht	Gewicht
LDI/Matching portefeuille (inclusief Cash)	62,6%	62,6%
Wereldwijde Aandelen	26,0%	26,0%
Vastgoed	11,4%	11,4%

Na de vereenvoudiging van de portefeuille in 2017 heeft het bestuur, na een analyse van de portefeuille, besloten in 2018 en 2019 geen wijzigingen aan te brengen in de portefeuille. Dat betekent dat de renteafdekking op 75% blijft. Binnen zakelijke waarden is diversificatie tussen aandelen en vastgoed aangebracht, door een allocatie van 26,0% naar aandelen en 11,4% naar vastgoed. Zakelijke waarden bieden op de lange en middellange termijn, historisch gezien de meeste kansen op extra rendement.

De belegging in vastgoed heeft een diversifiërende aanvulling op de beleggingsportefeuille. De vastgoedallocatie is opgebouwd via REIT's (Real Estate Investment Trust). REIT's zijn aandelen in vastgoedportefeuilles die zich richten op specifieke sectoren/geografieën. Het pensioenfonds heeft de blootstelling opgebouwd via een investering in een brede, gediversifieerde portefeuille, die als doelstelling heeft het volgen van een (wereldwijde) benchmark. Er resteert nog een klein belang in het oude, actief beheerde, directe vastgoedfonds, dat verder wordt afgebouwd.

Het afdekken van het renterisico ten opzichte van de verplichtingen wordt door het pensioenfonds bewerkstelligd door het gebruik van renteswaps, beleggingen in een geldmarktfonds en Duitse en Nederlandse staatsobligaties. Het bijsturen van de portefeuille om de verplichtingen te kunnen matchen, wordt zo veel mogelijk op basis van marktwaardering gedaan. Het gebruik van de ultimate forward rate methodiek impliceert namelijk een lagere rentegevoeligheid van de verplichtingen en zou tot een andere mate van renteafdekking leiden. Bovendien wordt het inrichten van de hedge op basis van de ultimate forward rate methodiek uiterst complex.

Het valutarisico op de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen wordt, net als voorgaand jaar, volledig afgedekt. Jaarlijks wordt geëvalueerd of dit de juiste afdekkingsstrategie is.

Op basis van de vastgestelde strategische normportefeuille van 2019, rekening houdend met de obligatieportefeuille van uitsluitend Duitse en Nederlandse staatsobligaties en swaps, is het dekkingsgraadirisico 13,5%, met een verwacht overrendement ten opzichte van de verplichtingen van circa 2,8%.

Het herbalanceringsbeleid blijft ongewijzigd, waarbij de maatstaven voor de bandbreedtes aangesloten worden bij de doelstellingen van de afzonderlijke delen (matching portefeuille, cash en rendementsportefeuille). De bandbreedtes zijn als volgt:

Tabel 5. Bandbreedtes

Portefeuille	SNP gewicht	Bandbreedte	Beweging waarbij bandbreedte wordt geraakt
Matching portefeuille (inclusief cash)	62,6%	+/-5%	Circa 1%-punt (swaprente)
Rendementsportefeuille	37,4%	+/-5%	Circa 12,5%
Waarvan:			
Aandelen	70%	+/-2%	Circa 5%
REIT's	30%	+/-2%	Circa 5%

Beleggingsportefeuille 2020

Het bestuur heeft in de loop van 2019 enkele investment cases onderzocht, waaronder de beleggingscategorie hypotheek. Ook is gekeken naar de toepassing van de diverse instrumenten in de LDI-portefeuille. Deze zullen in 2020 nader worden onderzocht via de ALM-studie.

Voor het overige zijn er in de beleggingsportefeuille en afdekking van het rente- en valutarisico geen wijzigingen aangebracht in 2020.

In 2020 zal een ALM-studie (asset liability management) uitgevoerd worden. Hierin zal onder andere doorgerekend worden of het zinvol is om meer beleggingscategorieën op te nemen in de beleggingsportefeuille en aandacht besteed worden aan stress scenario's zoals een lang laag blijvende rente.

Aanwezige risico's

De beleggingscommissie monitort de aanwezige beleggingsrisico's binnen het pensioenfonds. Per ultimo 2019 zijn het risico op zakelijke waarden en verzekeringstechnische risico's de belangrijkste risico's voor het pensioenfonds. Het renterisico is door de mate van renteafdekking relatief beperkt.

Er is in 2019 geen reden gebleken om de renteafdekking te wijzigen. Het renterisico is één van de belangrijkste risico's versus de verplichtingen en het ruime monetaire beleid van de ECB biedt neerwaartse druk op de rentestanden. Uiteraard dient afbouw van het monetaire beleid van de ECB in de gaten gehouden te worden. Het bestuur heeft nog niet besloten tot een introductie van een separate inflatieafdekking. Dit past binnen de doelstelling van het pensioenfonds en bij het feit dat een pensioenfonds in het huidige kader door de toezichthouder voornamelijk nominaal wordt beoordeeld.

Het liquiditeitsrisico is in 2019 goed beheersbaar gebleven. Periodieke stresstesten wezen uit dat het pensioenfonds over voldoende buffers beschikt om aan onderpandverplichtingen vanuit de swapcontracten te voldoen in geval van een zeer sterke rentestijging. Als onderdeel van de geïntegreerde LDI/matching portefeuille, wordt cash aangehouden om aan eventuele onderpandverplichtingen te kunnen voldoen.

4.6.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen

In 2019 is het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen grondig herzien en aangescherpt. Via diverse kanalen en op verschillende momenten zijn de deelnemers geconsulteerd over hun voorkeuren. Uit de uitkomsten is als gemene deler gekomen dat MVB belangrijk wordt gevonden en dat er steun is om de ambities op dit terrein aan te scherpen.

In 2019 is het nieuwe beleid geïmplementeerd in de aandelenportefeuille. Het beleid voor deze portefeuille bestaat uit drie componenten:

- uitsluitingen
- best-in-class
- actief aandeelhouderschap

Uitsluitingen

Binnen zijn aandelenbeleggingen sluit het fonds een aantal bedrijven op basis van ethische overwegingen uit. Internationale verdragen en Nederlandse wetgeving vormen hiervoor in beginsel de basis. Het pensioenfonds belegt derhalve niet in:

- Bedrijven die zich bezighouden met de productie, de ontwikkeling, het onderhoud of de verkoop van essentiële onderdelen van controversiële wapens. Onder controversiële wapens verstaat het pensioenfonds clusterbommen, landmijnen, biologische wapens, chemische wapens, wapens op basis van verarmd uranium en nucleaire wapens in strijd met het non-proliferatieverdrag.
- Bedrijven die één of meerdere principes van de Verenigde Naties op het gebied van arbeid, milieu, mensenrechten en corruptie (de zogenaamde UN Global Compact principes) schenden. Deze principes hebben betrekking op de manier waarop bedrijven opereren.

In aanvulling hierop sluit het pensioenfonds bovendien, op nadrukkelijke wens van zijn deelnemers, ook beleggingen in de tabaksindustrie uit.

Best-in-class

Binnen het beleggingsuniversum voor aandelen wordt belegd in de bedrijven met een hoge ESG-score (ESG staat voor Environmental, Social & Governance). Specifiek wordt belegd in de 75% best scorende bedrijven binnen hun sector, de zogenaamde best-in-class bedrijven.

In aanvulling hierop streeft het pensioenfonds naar een portefeuille met een 30% betere ESG-score dan de benchmark. Hierbij wordt bovendien gestreefd naar een reductie van de CO₂-voetafdruk van de portefeuille van 10% ten opzichte van de benchmark.

Actief aandeelhouderschap

Voor de aandelenportefeuille wordt actief aandeelhouderschap toegepast. Hier wordt op drie manieren invulling aan gegeven:

- Er wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.
- Er wordt ingezet op positieve verandering van bedrijven door het gesprek aan te gaan over ESG (duurzame) thema's. Dit zogenaamde engagement heeft tot doel om duurzame waarde te creëren bij deze bedrijven, waar we op de lange termijn als aandeelhouder voor worden beloond.
- Om de belangen van de deelnemers af te wegen en daarmee invulling te geven aan een sterke governance, kan het fonds deelnemen aan class actions: door gedupeerde beleggers gezamenlijk gevoerde procedures of claims tegen beursgenoteerde bedrijven.

Zie paragraaf 3.6 voor een uitgebreide beschrijving van het beleid.

Het bestuur monitort ieder kwartaal of het beleid goed uitgevoerd is. De rapportage en monitoring van het nieuwe beleid worden in 2020 nader vormgegeven.

In 2020 wordt het beleid uitgewerkt voor de vastgoedportefeuille en de LDI-portefeuille.

4.7 Beloning en kosten

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft eind 2019 het beloningsbeleid herzien in verband met de wijzigingen in het bestuur. Het nieuwe beloningsbeleid treedt per 14 februari 2020 in werking. De belangrijkste wijziging is dat de feitelijke beloning van bestuursleden op 90% van de WNT-norm wordt gemaximeerd (Wet normering topinkomens, voor 2020 € 201.000).

Hoewel de WNT niet op het pensioenfonds van toepassing is, wordt deze wet als een passend referentiekader gezien, mede gezien het karakter van de werkgever en de aard van de werkzaamheden. Voorheen was de beloning gekoppeld aan het gemiddelde salarisniveau bij werkgever plus een toeslag van 25%.

Het bestuur kiest er bewust voor om voor de berekening van de vergoeding uit te gaan van de formele vte-score. Er is wel een clause toegevoegd dat in bijzondere situaties die gedurende lange tijd, of structureel, meer tijd vragen er een toeslag in tijd op de vte-norm kan worden toegekend. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij omvangrijke projecten, het vervullen van sleutelfuncties of het fungeren van voorzitter van een commissie. Deze toeslag op de vte-norm bedraagt maximaal 0,05 vte en is onderhevig

aan goedkeuring door de raad van toezicht, of, indien het leden van de raad betreft, het verantwoordingsorgaan.

De vergoeding voor de leden van de raad van toezicht is met dezelfde overwegingen als bij de bestuursleden gekoppeld aan de WNT. Daarbij wordt een maximale gezamenlijke vergoeding gehanteerd van 90% van de WNT. Voor de verdeling van de gezamenlijke vergoeding wordt de volgende sleutel gehanteerd: 3/7 voor de voorzitter en 2/7 voor de andere leden.

De vergoeding voor de externe leden van het verantwoordingsorgaan blijft ongewijzigd en is gebaseerd op het gemiddelde salarisniveau bij werkgever (€ 83.068).

Uitvoeringskosten

Tabel 6: Uitvoeringskosten pensioenregeling

	2019	2018	2017	2016	2015
Pensioenuitvoeringskosten in euro's per deelnemer	340	295	273	275	244
Vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,18%	0,16%	0,28%	0,28%	0,32%
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,02%	0,08%	0,12%	0,20%

Voor de bepaling van de uitvoeringskosten wordt aangesloten bij de bepalingen uit de Pensioenwet en de methodiek die beschreven wordt in het document 'Aanbevelingen uitvoeringskosten' van de Pensioenfederatie, met uitzondering van de kosten die door de werkgever worden gedragen. Dit laatste betreft bijvoorbeeld kosten voor de vergaderruimtes en de tijd die door de werkgever ter beschikking wordt gesteld aan bestuursleden in dienst van de werkgever. Deze kosten worden niet meegenomen in de bepaling van de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer omdat deze niet gedragen worden door het pensioenfonds en dus niet ten laste komen van zijn deelnemers. Daarbij is de omvang van deze kosten niet materieel voor het inzicht in de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer.

Naast de kosten voor dienstverlening van TKP, bestaan de totale kosten van pensioenbeheer uit communicatiekosten, accountantskosten, actuariskosten en toegerekende algemene kosten. De algemene kosten worden conform aanwijzingen van de Pensioenfederatie naar rato toegerekend aan de kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer. De pensioenuitvoeringskosten worden gerapporteerd in euro's per deelnemer.

De totale pensioenuitvoeringskosten bedragen in 2019 € 2.159 duizend (2018: € 1.595 duizend), waarvan € 1.264 duizend (2018: € 737 duizend) algemene kosten bedragen. Van het saldo algemene kosten wordt € 962 duizend (2018: € 549 duizend) toegerekend aan de kosten vermogensbeheer en het restant van € 302 duizend (2018: 187 duizend) toegerekend aan de pensioenuitvoeringskosten. Het totaal aan pensioenuitvoeringskosten na toerekening algemene kosten bedraagt dan € 2.159 duizend - € 1.264 duizend + € 302 duizend = € 1.197 duizend. Dit wordt conform de aanbevelingen gedeeld door het aantal actieve en pensioengerechtigde deelnemers. In 2019 gaat het om 3.518 deelnemers (2018: 3.547 deelnemers).

	2019	2018
Pensioenuitvoeringskosten (jaarrekening)	2.159.000	1.595.000
Pensioenuitvoeringskosten die aan vermogensbeheerkosten zijn toegewezen	-962.000	-549.000
Totaal pensioenuitvoeringskosten (A)	1.197.000	1.046.000
Aantal actieve en pensioengerechtigden deelnemers (B)	3.518	3.547
Kosten per deelnemer (A) / (B)	340	295

De stijging van de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer ten opzichte van 2018 wordt voornamelijk veroorzaakt doordat bestuurs- en advieskosten zijn toegenomen als gevolg van de ontwikkelingen van het pensioenfonds. Er worden meer externe adviezen ingewonnen als gevolg van de wijzigingen binnen de inrichting van het bestuur waarbij geen gebruik meer gemaakt kan worden van DNB-medewerkers. Ook de inrichting van het bestuursbureau leidt tot hogere kosten. De reductie van de complexiteit van de

pensioenregeling leidt in eerste instantie tot hogere administratiekosten, omdat de systemen aangepast moeten worden.

De methodiek van toerekening is dat naar rato van de omvang van de kosten vermogensbeheer versus de kosten pensioenuitvoering, de algemene kosten worden toegerekend naar pensioenuitvoering.

De totale kosten vermogensbeheer bedragen € 4.726 duizend en zijn als volgt onder te verdelen:

Tabel 7: Kosten vermogensbeheer

Bedragen x € 1.000	2019	2018	2017	2016
Directe kosten vermogensbeheer⁶:				
Performance fee	0	0	0	0
Beheerfee	2.475	2.263	2.916	2.510
	2.475	2.263	2.916	2.510
Indirecte kosten vermogensbeheer:				
Management fee	213	137	1.246	1.454
Administratie fee	163	121	395	371
	376	258	1.641	1.825
Totaal kosten vermogensbeheer	2.851	2.521	4.557	4.334
Toegerekende algemene kosten	962	549	700	554
Totaal kosten vermogensbeheer na toerekening algemene kosten	3.813	3.071	5.257	4.888
Transactiekosten vermogensbeheer	913	348	1.488	2.132
Totaal kosten vermogensbeheer	4.726	3.419	6.745	7.020

Vanwege de overgang naar een zo veel mogelijk passief beheerde portefeuille is er vanaf 2016 geen sprake meer van een performance fee.

Het bestuur vindt het van belang dat de kosten in lijn blijven met de gemiddelden in de markt. De kosten per deelnemer zijn in 2019 gestegen door onder andere de inhuur van meer externe adviseurs en de inrichting van een bestuursbureau. Het bestuur blijft de kosten nauwgezet monitoren.

4.8 Communicatie

In 2019 is er veel gecommuniceerd met de deelnemers. Daarbij zijn uiteraard de wettelijk communicatie-uitingen gedaan. Daarnaast tracht het bestuur de communicatie zo goed mogelijk af te stemmen op de persoonlijke situatie van de deelnemer.

Website

In 2019 zijn twaalf nieuwsberichten op de website gepubliceerd. Daarnaast is een vervolg gegeven aan de blogs die bestuursleden bij toerbeurt verzorgen. Daarvan verschenen er in 2019 zes. Tevens verschijnen er artikelen over specifieke onderwerpen die van belang (kunnen) zijn voor de deelnemers.

Deelnemerspanel

Ook in 2019 is het deelnemerspanel actief geweest. Het deelnemerspanel leest mee bij teksten en brieven vanuit de perceptie van de deelnemer. In de digitale nieuwsbrief heeft een oproep voor nieuwe leden gestaan. Dit heeft geresulteerd in een aantal nieuwe leden. Het deelnemerspanel is diverse samengesteld: zowel actieve deelnemers, als gewezen deelnemers als pensioengerechtigden maken deel uit van het panel.

Gepensioneerden dag

Op 20 september 2019 vond de jaarlijkse gepensioneerden dag van DNB plaats. Namens het bestuur was bestuurslid Nico Meeuwisse aanwezig, in gezelschap van medewerkers van de pensioendesk. De aanwezigheid van het pensioenfonds is vooral bedoeld om ter plekke vragen te kunnen beantwoorden en met de pensioengerechtigde in gesprek te gaan.

Individuele gesprekken

Deelnemers met vragen kunnen zich te allen tijde wenden tot de pensioendesk. Hier wordt veel gebruik van gemaakt. Echter, gebleken is dat veel deelnemers het ook op prijs stellen om in een persoonlijk

⁶ Zoals opgenomen in de jaarrekening, toelichting op de staat van baten en lasten.

gesprek hun pensioendashboard samen met een medewerker van de pensioendesk te doorlopen. Op die manier krijgen ze een goed beeld van de financiële consequenties van bepaalde keuzes. In juni en november 2019 zijn er één-op-één gesprekken gehouden bij DNB. Deze één-op-één gesprekken met de medewerkers van de pensioendesk waren weer zeer populair en goed bezocht. Ook in 2020 zullen deze gesprekken georganiseerd worden, wat wordt aangekondigd via de website van het pensioenfonds en het intranet van DNB. De gesprekken vinden plaats rond het uitkomen van het uniform pensioenoverzicht en tijdens de Pensioen3Daagse in november.

Nabellen pensioenaanvraag

In het 1e kwartaal 2019 is gestart om alle deelnemers die een pensioenaanvraagformulier ingediend hebben, te bellen. Deelnemers wordt gevraagd of alles duidelijk is en of ze nog een persoonlijk gesprek willen. Dit omdat uit onderzoek gebleken is dat veel mensen andere keuzes zouden hebben gemaakt als zij hun pensioenaanvraag hadden kunnen bespreken met een deskundige. In een enkel geval is na het contact inderdaad een andere keuze gemaakt door de deelnemer.

Digitale nieuwsbrieven

In 2019 zijn drie edities van de digitale nieuwsbrief verzonden. De nieuwsbrief had aan het einde van het jaar 2.933 ontvangers.

Februari

In deze nieuwsbrief is aandacht besteed aan de brief van minister Koolmees, waarin hij 10 punten voor een nieuw pensioenstelsel benoemt, de blog van bestuurslid Steffie Schwillens, de financiële situatie en hoe pensioen in de praktijk in zijn werk gaat.

Mei

In deze nieuwsbrief is aandacht besteed aan de financiële situatie, de blog van vertrekkend bestuurslid Rein van Dam, het aanmelden van een partner bij samenwonen en de verzending van het uniform pensioenoverzicht (UPO).

September

In deze nieuwsbrief is aandacht besteed aan de financiële situatie, de blog van bestuursvoorzitter Roeland van Vledder, het afscheid van Emilie Schols (voorzitter van de raad van toezicht), gesprekken met medewerkers van de pensioendesk in november 2019, het pensioenakkoord, een oproep voor kandidaten voor het deelnemerspanel en een link naar de website 'Tijd van je leven'.

Pensioenkranten

In juli 2019 kwam een pensioenkrant uit, waarin aandacht was voor de beleidsdekkingsgraad, een kennismaking met het verantwoordingsorgaan, een overzicht van cijfers uit 2018 (verkort jaarverslag), uitleg over partnerpensioen, het afscheid van Emilie Schols als scheidend voorzitter van de raad van toezicht en beleggen voor de wereld van morgen (maatschappelijk verantwoord beleggen).

Informatie aan deelnemers

Het pensioenfonds verstuurt verder ieder jaar in elk geval de volgende informatie:

- Pensioengerechtigden krijgen in januari een eerste uitkeringsspecificatie. Omdat er in januari vrijwel altijd zaken wijzigen (belastingtarieven, bijdrage ziektekosten, AOW-bedragen) krijgen zij bij de eerste specificatie een korte toelichting.
- Het uniform pensioenoverzicht (UPO) wordt verzonden naar alle actieve deelnemers en pensioengerechtigden.

4.9 Toekomst pensioenfonds

Het bestuur is al geruime tijd bezig zich te bezinnen op de toekomst van het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft vooralsnog voldoende omvang en een redelijk gezonde financiële positie en is robuust genoeg voor zelfstandige voortzetting als ondernemingspensioenfonds. Dit neemt niet weg dat het bestuur bezig blijft om te kijken naar alternatieven. Hoe de pensioenregeling voor de toekomstige opbouw uitgevoerd wordt, is aan werkgever. Het bestuur kan besluiten over de reeds opgebouwde rechten. Het bestuur van het pensioenfonds en werkgever hebben hierover regelmatig overleg.

De noodzaak om te kijken naar toekomstige scenario's is in 2019 dringender geworden door de aanzegging van de pensioenadministrateur TKP, dat zij haar dienstverlening uiterlijk 1 januari 2023 beëindigt, zie paragraaf 5.3.1.

Het bestuur heeft in 2019 onderzoek gedaan naar alternatieve scenario's voor pensioenuitvoering. Hierbij zijn het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht betrokken.

De verschillende mogelijkheden zijn teruggebracht tot twee realistische scenario's: voortzetting van de huidige uitvoering in een ondernemingspensioenfonds (waarbij een andere pensioenadministrateur gezocht moet worden) of aansluiting bij een bestaande APF (algemeen pensioenfonds). In de eerste helft van 2020 wordt nader onderzoek gedaan naar deze varianten, waarna een keuze gemaakt zal worden voor één van deze opties. Daarna zal de gekozen variant verder worden voorbereid en een uitvraag in de markt worden gedaan.

Uitgangspunt voor het bestuur is in elk geval dat de deelnemers er niet op achteruit mogen gaan. Tevens is beoogd om de opgebouwde rechten en toekomstige opbouw bij elkaar te houden. Werkgever ondersteunt dit standpunt. Vandaar dat er goed overleg met werkgever is over de toekomstige uitvoering van de pensioenregeling en het huidige pensioenfonds.

5. Risicobeheersing

De risicobeheersing van het pensioenfonds is gericht op het op een beheerste en effectieve wijze behalen van de doelstellingen van het pensioenfonds. Hiertoe heeft het pensioenfonds een integraal risicomanagement (IRM) raamwerk ingericht dat is gebaseerd op erkende standaarden en richtlijnen (zoals COSO ERM en de Handreiking IRM van de Pensioenfederatie). Met behulp van het IRM-raamwerk worden risico's waaraan het pensioenfonds is (of kan worden) blootgesteld geïdentificeerd, beoordeeld, beheerst, bewaakt en gerapporteerd.

5.1 Uitgangspositie

Gegeven de missie, visie en strategische doelstellingen van het pensioenfonds is het noodzakelijk om risico's te lopen. Met behulp van een risicomanagement systeem is het de bedoeling om verantwoord met de risico's om te gaan binnen de door het pensioenfonds gestelde randvoorwaarden. De risicostrategie komt tot uitdrukking in de risicobereidheid van het pensioenfonds. De risicobereidheid geeft aan welke typen risico's het pensioenfonds bereid is te nemen bij het nastreven van de strategie en doelstellingen, en in welke mate. De financiële positie van het pensioenfonds bepaalt vervolgens in welke mate aan de (financiële) doelstellingen van het eigen pensioenfonds kan worden voldaan.

Vanwege de verslechterde financiële positie over het afgelopen boekjaar geldt dat het pensioenfonds met de financiële maatstaven niet volledig aan de gestelde ambitie kan voldoen. Wel voldoet het fonds aan 1) de gestelde solvabiliteitseisen, 2) de haalbaarheidstoets, 3) de vier toetsen van het eigen beleid, maar kan 4) geen volledige toeslag verlenen.

Daarbij komt de sterke daling van de financiële markten, waarbij met name de waarde van de zakelijke waarden sterk is gedaald. Hierdoor is de dekkingsgraad in maart 2020 fors gedaald ten opzichte van die van februari 2020. Het bestuur monitort de ontwikkelingen nauwgezet en voert wekelijks crisisonderzoek met de vermogensbeheerders.

Solvabiliteitseisen en haalbaarheidstoets

Het pensioenfonds heeft de risicohouding op korte termijn uitgedrukt in solvabiliteitstermen, waarbij de solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten op basis van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Hierbij is het vereist eigen vermogen en de bijhorende vereiste dekkingsgraad van belang. De beleidsdekkingsgraad heeft het hele jaar 2019 boven het vereist eigen vermogen gelegen. Hierdoor was er in 2019 geen herstelplan van toepassing.

De jaarlijkse haalbaarheidstoets laat ook in 2019 zien dat de verkregen uitkomsten ruim boven de gestelde ondergrens van het pensioenresultaat en onder de maximale afwijking in een slecht weer scenario liggen. Hiermee blijft het pensioenfonds voldoen aan de gestelde eisen voortkomend uit de aanvaarde opdrachtformulering en is op wettelijke basis de uitvoering van de huidige pensioenregeling te continueren.

Eigen beleidstoetsen

Naast deze wettelijke verplichting hebben de sociale partners en het pensioenfonds een eigen beleidskader vormgegeven met behulp van een viertal toetsen. Zie ook paragraaf 3.4.1. Het eigen beleidskader is strenger dan de uitgangspunten van de haalbaarheidstoets. Als het pensioenfonds aan het eigen beleidskader voldoet, voldoet het daarmee ook aan de haalbaarheidstoets. Indien het pensioenfonds door bijzondere (markt)omstandigheden buiten de kaders komt, zal het bestuur nader overleg voeren met sociale partners (werkgever en vakbonden). Op basis van de uitkomsten van de vier toetsen in 2019 is er geen aanleiding geweest om de doelstellingen en strategie aan te passen.

Toeslagverlening

Over 2019 is door de financiële positie van het pensioenfonds het bestuur niet in staat om de volledige toeslag te verlenen. Er kon wel een gedeeltelijke toeslag verleend worden. Hierbij geldt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is; er is geen recht op een toeslag en het is ook voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre een toeslag zal worden verleend. Hoewel het pensioenfonds blijft streven om het pensioen waardevast te houden, is de gerealiseerde toeslag afhankelijk van de financiële positie van het fonds.

5.2 Risicomanagement systeem

Een analyse van sterke en zwakke punten van de huidige situatie, in combinatie met een analyse van de verschillende uitvoeringsvormen, heeft geleid tot een besluit om op korte termijn (begin 2020) de invulling van het bestuursmodel aan te passen. Zie hiervoor paragraaf 4.3.1.

Het bestuur is tevens bezig te onderzoeken of het pensioenfonds zelfstandig door zal gaan, waarbij een andere pensioenadministrateur gezocht moet worden, of dat het aan zal sluiten bij een algemeen pensioenfonds (APF). Zie hierover paragraaf 4.9.

Daarnaast heeft het bestuur de governance structuur, waarbij de rollen en verantwoordelijkheden voor het effectief uitvoeren van het integraal risicomanagement (IRM) zijn vastgelegd, aangepast, mede naar aanleiding van de IORP II wetgeving die op 13 januari 2019 in werking is getreden. Vanwege de wijzigingen in het bestuur zal in 2020 de governance van het pensioenfonds worden herzien.

Aan de basis van het IRM-raamwerk ligt de risicostrategie van het pensioenfonds. Hierbij zijn vanuit de missie en visie twee kanten te belichten: de kant van het behalen van de doelstellingen ('prestatie-management') en de kant van het beheersen van risico's ('risicomanagement'). Door vanuit risicomanagement op verschillende niveaus de koppeling te maken met het behalen van de doelstellingen, zorgt het pensioenfonds ervoor dat risicomanagement wordt gezien in lijn met de strategie en doelstellingen en daarmee de missie en visie van het pensioenfonds. In onderstaande figuur 4 zijn de verschillende niveaus en de koppeling tussen prestatie-management en risicomanagement schematisch weergegeven:

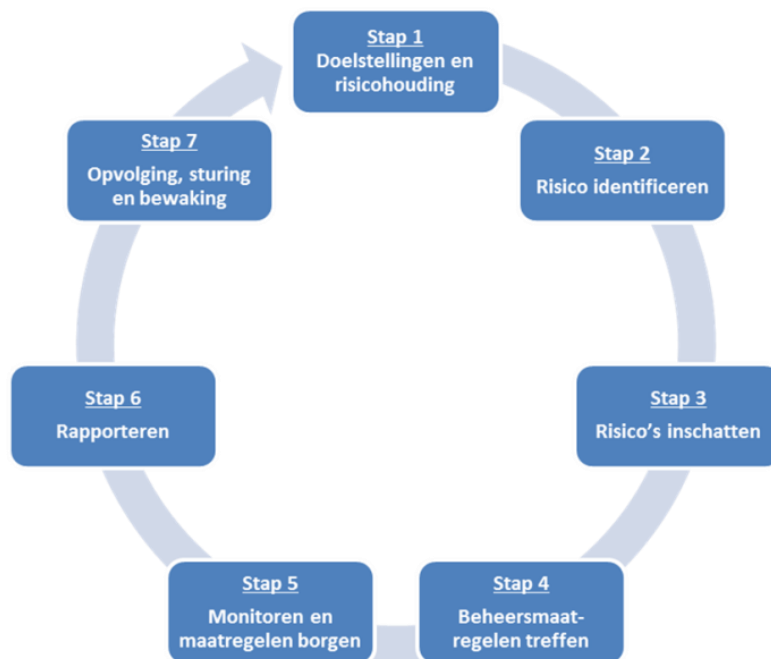
Figuur 4: Prestatie- en risicomanagement

Om de strategie en doelstellingen te realiseren heeft het pensioenfonds in totaal 9 succesfactoren benoemd. Door deze te vertalen naar meetbare prestatie indicatoren (KPI's) kan het pensioenfonds periodiek de voortgang met betrekking tot de strategie en doelstellingen meten en waar nodig bijsturen.

Het IRM-proces omvat de stappen die continu worden doorlopen in de uitvoering van het IRM:

Figuur 5: IRM proces

5.2.1 Governance

Risicomanagement maakt een integraal onderdeel uit van de besluitvorming van het bestuur. Het bestuur is verantwoordelijk voor de integrale aanpak en behandeling. Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering binnen het vastgestelde beleid en mandaat en legt over het risicomanagement van het pensioenfonds verantwoording af aan de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. De uitvoering is ondergebracht bij de geselecteerde uitvoerders die een intensief contact onderhouden met het (dagelijks) bestuur en het bestuursbureau.

Het bestuur beheerst de risico's aan de hand van het 'three lines of defence' model, waarbij:

- De eerste lijn de risico-eigenaar betreft. De risico-eigenaar is verantwoordelijk voor zijn eigen processen en het beheersen van de bijbehorende risico's.
- De tweede lijn is risicomanagement. Deze lijn faciliteert de eerste lijn in de uitvoering van risicoanalyses, draagt richtlijnen en standaarden aan en levert onafhankelijke challenge en advies.
- De derde lijn is de interne audit. De derde lijn toetst de inrichting en werking van de eerste en tweede lijn en velt daarover een objectief, onafhankelijk oordeel met mogelijkheden tot verbetering.

Het bestuur heeft de functies van (waarnemend) sleutelhouder actuariel, risicomanagement en interne audit toegewezen aan bestuursleden. In 2019 is de commissiestructuur aangepast. De auditcommissie en de communicatiecommissie zijn opgegaan in de pensioenuitvoering en communicatiecommissie. Vanwege de nieuwe rol van sleutelhouders en de tweedelijns invulling is een nieuwe commissie ingesteld, waarin de sleutelhouders risicomanagement en actuariel zitting hebben: de actuariële en risicocommissie. De actuariële en risicocommissie wordt ondersteund door de vervullers van de actuariële en de risicomanagement sleutfuncties. De beleggingscommissie is blijven bestaan.

In 2020 zijn de sleutfunctiehouders wederom binnen het bestuur benoemd, na aantreden van het (bijna volledig) nieuwe bestuur.

In 2020 zijn de commissies in verband met de wijzigingen bij de invulling van het bestuursmodel opgeheven.

5.2.2 Risicotaxonomie

Voor een adequate uitvoering van het IRM is eenduidigheid van definities essentieel. Hiertoe heeft het pensioenfonds de risico's gedefinieerd en geclassificeerd, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar vier risicoclusters: strategische, financiële, operationele en compliance risico's.

Figuur 6: Risicotaxonomie

Strategische risico's	Financiële risico's	Operationele risico's	Compliance risico's
Strategie	Matching- en rente	Balans- en vermogensbeheer	Juridisch
- Besluitvorming - Middelen - Implementatie - Maatschappij - Politiek - Verandervermogen	- Rente - Valuta - Inflatie - Premiemarge	- ALM en SAA - Uitvoering overlay - Selectie en monitoring operationeel VB - Uitvoering operationeel VB - Rapportage	- Wet- en regelgeving - Naleving - Fondsdokumentatie - Aansprakelijkheid - Afdwingbaarheid contracten - Privacy
Uitbesteding	Markt	Pensioenadministratie	Integriteit
- Afhankelijkheid - Alignement	- Aandelen - Spread - Vastgoed - Concentratie en correlatie	- Uitvoering deelnemers-administratie - Gegevens - Beheer aanspraken - Berekeningen - Toekenningen - Uitkeringen	- Witwassen en terrorismefinanciering - Sanctiewetgeving - Corruptie en fraude - Onoorbaar handelen - Voorwetenschap - Fiscaal
Communicatie	Krediet	IT	
- Effectiviteit communicatie	- Tegenpartij	- Beschikbaarheid - Toegang (incl. cyberrisico) - Betrouwbaarheid - Aanpasbaarheid	
Governance	Liquiditeit	HR	
- Inrichting - Informatie - Risicomanagement	- Financieringsliquiditeit - Marktliquiditeit	- Beschikbaarheid - Deskundigheid	
	Verzekeringstechnisch		
	- Langleven - Arbeidsongeschiktheid		

Het bestuur heeft in 2019 de volgende risico aandachtsgebieden verdeeld over het dagelijks bestuur en de verschillende commissies:

Dagelijks bestuur : Strategie, uitbesteding en governance.
 Beleggingscommissie : Matching- en renterisico, markt-, krediet- en liquiditeitsrisico en balans & vermogensbeheer.
 Pensioenuitvoering en communicatiecommissie : Pensioenadministratie, IT, HR, verzekeringstechnisch, juridisch, integriteitsrisico, communicatie.

5.2.3 Integrale risicomanagement rapportage

Ieder kwartaal worden de doelstellingen van het pensioenfonds getoetst en vindt er een beoordeling plaats van de verschillende risicoclusters binnen het risicomanagement raamwerk, zoals opgenomen in paragraaf 5.3.1.

Deze integrale risicomanagement rapportage wordt voorzien van een opinie van de tweede lijn (de actuariële en risicocommissie).

5.2.4 Eigen risicobeoordeling

In 2018 heeft het bestuur een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd, waarbij zowel top-down als bottom-up gekeken is naar de risico's die het pensioenfonds loopt en de beheersingsmaatregelen die het fonds tot haar beschikking heeft.

In 2019 heeft het fonds stappen gezet in het verder uitwerken en professionaliseren van het risicomanagementdomein. Begin 2019 is de ARC-commissie in nieuwe vorm opgezet om risicomanagement en actuariële thema's op een gestructureerde wijze voldoende te kunnen bespreken. Sinds Q2 2019 wordt de sleutelfunctiehouder risicomanagement structureel ondersteund door PwC als vervuller van de risicomanagementfunctie om hiermee de diverse operationele activiteiten op een adequate wijze aan te pakken.

De bestuursagenda van 2019 is gedomineerd geweest door een vijftal grote aandachtspunten. Veel van de resources en aandacht is hier dan ook naartoe gegaan, waardoor binnen het fonds wel het risico is geïdentificeerd dat andere activiteiten ook voldoende aandacht moesten blijven houden en dat de continuïteit van het behandelen van alle relevante onderwerpen voldoende prioriteit kon blijven houden. Ook vanuit de risicomanagementfunctie is veel aandacht aan de vijf grote thema's besteed. Dit vertaald zich ook terug in het aantal risico opinies die zijn afgegeven op onderwerpen gerelateerd aan deze aandachtspunten. Daarnaast zijn een aantal verbeteringen in de structuur doorgevoerd om de effectiviteit van de risicobeheersing te vergroten. De risico-opinies zijn verder geformaliseerd en worden uitgewerkt middels een vast format waarin zowel de eerste als de tweede lijn een inschatting maakt van de effecten van een beleidsvoorstel op de doelstellingen van het fonds, de risico's die het fonds loopt en de belangen van de verschillende stakeholders.

Het werk dat in 2018 en 2019 is uitgevoerd kan worden gezien als een belangrijke opmaat naar een volwaardige Eigen Risicobeoordeling (hierna ERB). Het doel van de ERB is om een gezamenlijke visie te krijgen over de belangrijkste risico's en beheersmaatregelen die het pensioenfonds inzet of tot zijn beschikking heeft. Daarnaast geeft de ERB-inzicht in de beheersmaatregelen die het pensioenfonds heeft getroffen om deze kwetsbaarheden te beheersen en wordt beoordeeld in hoeverre deze maatregelen effectief zijn. Ten tijde van het uitvoeren van de risicoanalyse in 2018, waren de eisen die IORP II en de toezichthouder stellen aan de inhoud van de ERB nog niet bekend. Inmiddels is meer duidelijk geworden en heeft het fonds ERB-beleid opgesteld dat in april 2020 is vastgesteld. De uitvoering van een integrale ERB wordt in 2020 vervolgd.

In de loop van 2020 zal de risicoanalyse uit 2018 en 2019 worden herijkt. Tevens zal een event-gedreven ERB uitgevoerd worden, die getriggerd wordt door de strategische keuze waar het fonds voorstaat ten aanzien van de zoektocht naar een nieuwe uitvoerder danwel de overstap naar een APF.

Het pensioenfonds hanteert de volgende uitgangspunten bij het opstellen van de ERB:

1. De ERB moet toekomstgericht en volledig zijn. De ERB houdt rekening met alle (materiële) risico's waaraan het pensioenfonds nu of in de toekomst kan worden blootgesteld.
2. De ERB moet pragmatisch zijn. Het pensioenfonds maakt voor de uitvoering van de ERB zoveel als mogelijk gebruik van bestaande analyses en risicobeoordelingen. Het ERB-proces brengt deze verschillende documenten en analyses bij elkaar.
3. De ERB moet proportioneel zijn. Bij de uitvoering van de ERB wordt rekening gehouden met de omvang en interne organisatie van het pensioenfonds, alsook de aard, schaal en complexiteit van de risico's.
4. Er moet bestuurlijke betrokkenheid zijn. De ERB dient gebruik te worden in de strategische besluitvorming.
5. Er moet een goede focus zijn. De ERB start met het formuleren van de centrale vraag en daarmee de doelstelling van de ERB. De centrale vraag hangt samen met de specifieke omstandigheden waarin het pensioenfonds verkeert of vloeit voort uit de aanleiding voor het uitvoeren van de ERB.
6. De ERB moet actiegericht zijn. De ERB-rapportage benoemt concrete managementacties en follow-up naar aanleiding van gesignaleerde risico's en/of tekortkomingen in de beheersing van de risico's.

7. De ERB moet concreet zijn. De ERB moet regelmatig worden uitgevoerd en in elk geval bij een significante verandering in het risicoprofiel. Het pensioenfonds heeft een (niet uitputtende) lijst van gebeurtenissen gedefinieerd die aanleiding geven tot een (gedeeltelijke) actualisatie van de ERB.
8. De ERB moet geïntegreerd worden. De ERB is zoveel als mogelijk geïntegreerd in bestaande processen. Zo is de ERB onder meer onderdeel van het strategische planningsproces van het pensioenfonds en verankerd in het bestuurlijk besluitvormingsproces.

5.3 Risico-inventarisatie en risicoprofiel

Het bestuur heeft een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd bestaande uit twee stappen. De eerste stap is het identificeren van de belangrijkste events of scenario's waardoor het pensioenfonds zijn doelstellingen niet zou kunnen halen, de *top-down risicoanalyse*. Het bestuur identificeert 5 event typen die zijn doelstellingen kunnen bedreigen: strategisch, financieel, operationeel, compliance/integriteit en communicatie events. Voor elke van deze events is gekeken naar de mogelijke oorzaken (risico's) en mogelijke gevolgen van een dergelijk event en de beheersmaatregelen die het pensioenfonds heeft.

Het bestuur identificeert op deze manier in totaal 12 risico's:

Strategisch event

- 1) De impact van nieuwe regelgeving en strenger toezicht heeft een grote negatieve impact op de pensioenadministratie of uitvoering van beleggingen.
- 2) De invoering van een nieuw pensioenstelsel of aanpassing van de huidige regeling leidt tot een 'gesloten' fonds.
- 3) Te hoge kostenstructuur door complexe uitvoering en/of onvoldoende sturing/discipline.
- 4) Onvoldoende gedragen beleid ten aanzien van duurzaam beleggen.

Financieel event

- 5) De impact van een systeem brede crisis op de nominale en/of reële dekkingsgraad.
- 6) De impact van een idiosyncratisch event zoals een groot incident bij DNB (kortlevenrisico).

Operationeel event

- 7) Het werkelijke risicoprofiel van de beleggingen is onbedoeld te hoog in combinatie met onvoldoende inzage in het risicoprofiel, bijvoorbeeld doordat het beleggingsbeleid onvoldoende is uitgewerkt.
- 8) De continuïteit van de pensioenuitvoerder is onvoldoende gewaarborgd zoals bij faillissement, bij een groot incident bij de uitvoerder of onderuitbesteder, of de systemen van de pensioenadministratie kunnen veranderingen niet aan.
- 9) Een hack of ransomware aanval leidt tot het niet, niet tijdig of onjuist uitbetalen van pensioenen, informatie die niet meer te achterhalen is of heeft tot gevolg dat het pensioenfonds (tijdelijk) niet voldoet aan wet- en regelgeving.
- 10) Te veel verandering aan de eigen organisatie (personen en uitvoerders) leidt tot te weinig (fonds) specifieke kennis waardoor belangrijke risico's of risicogebieden te weinig aandacht krijgen.
- 11) Managementinformatie is niet tijdig beschikbaar, versnipperd, onvoldoende actiegericht of bevat fouten waardoor verkeerde beslissingen worden genomen.

Communicatie event

- 12) Draagvlak en vertrouwen onder deelnemers verliezen door onjuiste communicatie en/of door het niet over de Bühne krijgen van de afwegingen ten aanzien van evenwichtigheid.

Het pensioenfonds heeft beheersmaatregelen om de kans dat een event optreedt te beperken of de impact daarvan te verlagen. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Crisisplan waarin te nemen maatregelen en volgordelijkheid van maatregelen is beschreven.
- Helderheid ten aanzien van compensatie als positie van het pensioenfonds verbetert (kortingen en indexatie).
- Inschatten van de effecten indien het pensioenfonds een 'gesloten' pensioenfonds wordt middels ALM analyse.
- Financieel wendbaar zijn door een hoge mate van liquide beleggingen aan te houden.
- Communicatieplan en communicatie naar deelnemers over keuzes die het pensioenfonds maakt.
- Klachtenregeling. Deelnemers en pensioengerechtigden kunnen klachten indienen.

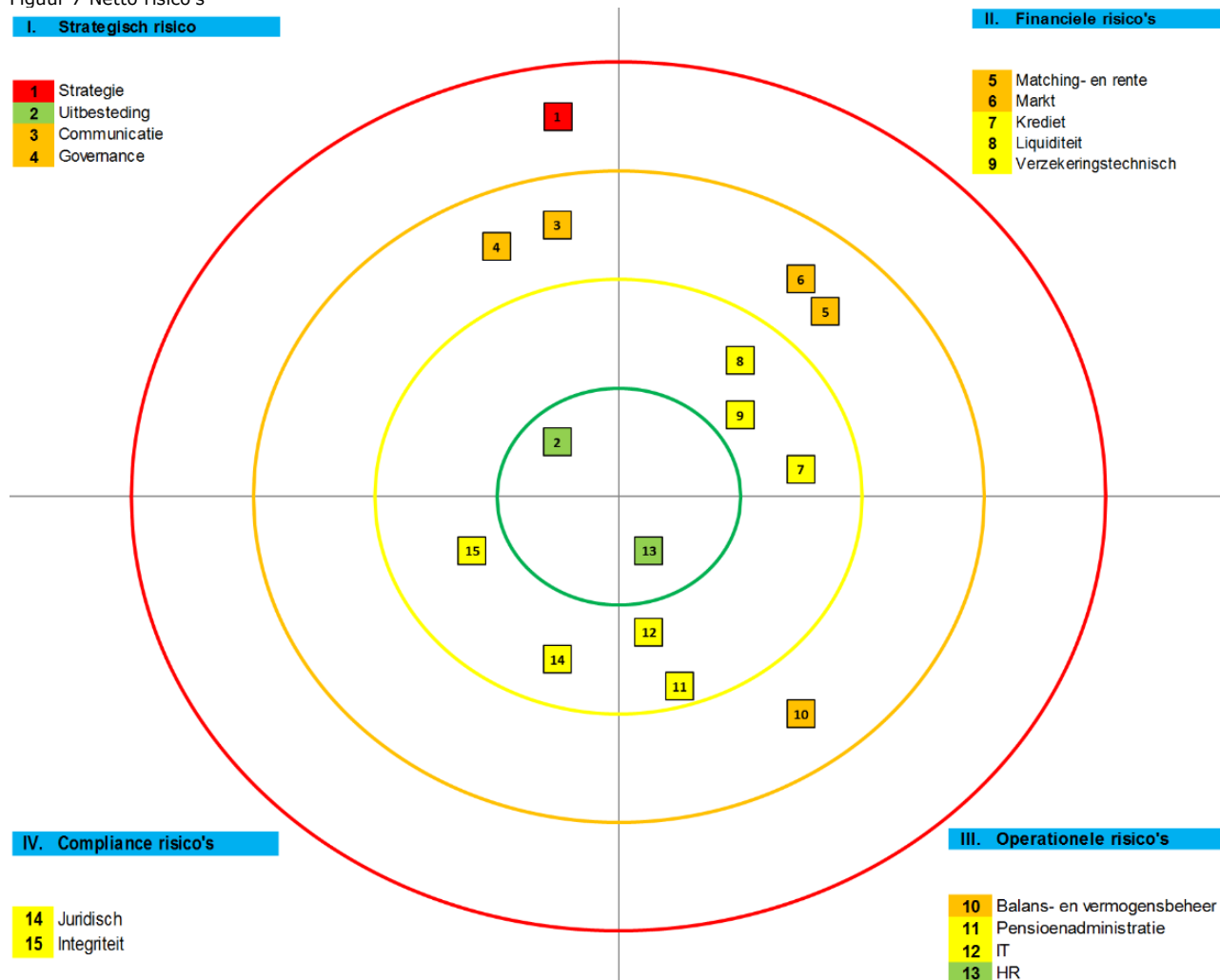
De tweede stap van de risicoanalyse bestaat uit het identificeren van risico's en beheersmaatregelen vanuit de risico's zoals genoemd in de risico taxonomie, de *bottom-up risicoanalyse*. Per risicotype wordt

het bruto risico (kans en impact) bepaald alsmede de effectiviteit van de maatregelen en uiteindelijk het netto risico. Een overzicht van het netto risico en een toelichting per risicocluster is opgenomen in de volgende paragraaf. In 2020 zal de risicoanalyse geactualiseerd worden.

5.3.1 Toelichting op de risicoclusters en onderliggende risico's

In figuur 7 zijn de 4 risicoclusters in beeld gebracht met per cluster de onderliggende risico's. Deze risico's zijn door het bestuur gescoord en hebben aanleiding gegeven om op onderdelen beheersmaatregelen te treffen, dan wel aan te scherpen. Een overzicht van de netto risico's wordt onderstaand weergegeven. Daartoe is de cirkel in 4 segmenten verdeeld conform de indeling van clusters. Naar mate een risico opschuift naar de buitenste randen is de kans dat het zich voordoet en de daarbij behorende impact indien het risico zich manifesteert steeds groter.

Figuur 7 Netto risico's

Het bestuur probeert met het gevoerde risicomanagementbeleid de kans dat een ongunstige situatie zich voordoet te voorkomen of de impact daarvan door beheersmaatregelen te verkleinen. Door periodiek RSA analyses uit te voeren krijgt het bestuur zicht op de ontwikkeling van de geïdentificeerde risico's en kan mede op basis daarvan de beheersmaatregelen beoordelen, aanscherpen of nieuwe toevoegen. Het doel is om zover mogelijk uit de buitenste randen (voorbij de gele cirkel) te blijven. Daarnaast is in 2019 bij diverse beleidsaanpassingen en voorstellen de impact van deze veranderingen op de netto risico's geïdentificeerd vanuit de eerste lijn en gechallenged middels risico-opinies door de tweede lijn. Onderstaand worden per risicocluster de belangrijkste risico's benoemd en toelicht.

I. Strategisch risico's

De hieronder vallende risico's zijn toegewezen aan het dagelijks bestuur. De bottom-up RSA is in 2018 eerst in het dagelijks bestuur besproken en daarna in het totale bestuur. Het bestuur is van mening dat voor het strategisch risico met name de externe omgeving te weten de veranderingen die worden ingegeven door de maatschappij en politiek bepalend zijn voor de risico's die het pensioenfonds loopt. Hierbij heeft het bestuur vastgesteld dat het daarop geen of slechts zeer beperkt invloed heeft. Hierdoor blijft de netto score voor strategie rood scoren. Het bestuur probeert met name een goede financiële uitgangspositie te bewerkstelligen om zo het risico te mitigeren.

Bij governance is het risico dat het risicomanagement van het pensioenfonds en de uitbestedingspartijen niet passend is bij de complexiteit en context van het pensioenfonds en dat de taken en verantwoordelijkheden niet duidelijk zijn verdeeld met een ineffectieve of inefficiënte besluitvorming tot gevolg.

In geval van uitbestedingsrisico is vastgesteld dat de uitvoering van de regeling lastig en kostbaar is door de complexiteit van de regeling. Het bestuur is daarom van mening dat de regeling moet worden versimpeld en is daarover in overleg met sociale partners getreden, wat geleid heeft tot enkele belangrijke versimpelingen van de pensioenregeling.

Communicatierisico ontstaat indien het pensioenfonds het draagvlak en vertrouwen onder deelnemers verliest door onjuiste communicatie en/of door het niet over de bühne krijgen van de afwegingen die het bestuur maakt over evenwichtigheid. Het (crisis)communicatieplan wordt jaarlijks herzien en regelmatig is er een dialoog met deelnemers om een gevoel te krijgen wat er bij deelnemers leeft en wat belangrijk wordt gevonden. Tevens communiceert het bestuur over belangrijke beleidskeuzes inclusief belangenafwegingen, om daarmee het draagvlak en vertrouwen aan de gestelde fondsdoelstelling te laten beantwoorden.

Risicobereidheid

De risicobereidheid van het pensioenfonds ten aanzien van strategische risico's is gematigd. Het pensioenfonds streeft ernaar een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds te zijn en te blijven door middel van een effectieve en efficiënte uitvoering van de missie. Het pensioenfonds staat slechts in beperkte mate open voor activiteiten die niet aansluiten bij missie en strategische doelstellingen. Effectieve besluitvorming, communicatie en monitoring en controle van de uitvoering van genomen besluiten zijn essentieel om de missie en doelstellingen te behalen.

Geplande acties 2020

In 2019 is gebleken dat het bestaande bestuursmodel niet meer passend is en dat het noodzakelijk was om het bestuur meer op afstand te plaatsen van werkgever. Het nieuwe bestuur is per 18 maart 2020 aangetreden.

Op strategisch gebied loopt het pensioenfonds risico in verband met de aangekondigde beëindiging van de uitbestedingsovereenkomst met pensioenadministrateur TKP. Ook de andere invulling van het bestuursmodel (externe bestuurders en inrichting bestuursbureau) leidt tot strategische risico's. De toekomst van het pensioenfonds, waarbij in 2020 een modelkeuze gemaakt moet worden voor zelfstandige voortzetting als ondernemingspensioenfonds (met een andere pensioenadministrateur) of aansluiting bij een algemeen pensioenfonds, houdt ook strategische risico's in zich.

Om de strategische risico's verder te beheersen en te mitigeren streeft het bestuur continu naar een goede financiële positie om een eventuele impact door externe factoren goed op te kunnen vangen. Het bestuur werkt de governance verder uit en monitort dit via de tweede lijn om de kwaliteit van het besluitvormingsproces en zicht op de daarbij relevante risico's te bewaken en daar waar nodig te verbeteren. De overdracht naar het nieuwe bestuur wordt zorgvuldig begeleid door het oude bestuur. De inrichting van het bestuursbureau en de samenwerking met het bestuursbureau wordt nader vormgegeven in 2020.

Naar de beide toekomstscenario's van het pensioenfonds wordt gedegen onderzoek gedaan en de uiteindelijke modelkeuze zal met werkgever worden afgestemd.

II. Financiële risico's

De financiële risico's zijn behoudens het verzekeringstechnisch risico toegewezen aan de beleggingscommissie. Een belangrijke mitigerende maatregel die het bestuur heeft doorgevoerd is het inrichten van een heldere portefeuillestructuur waarbij een duidelijk onderscheid is aangebracht naar beleggingen in de matching (LDI) portefeuille en de rendementsportefeuille. Hierbij is de complexiteit

binnen de beleggingsportefeuille nadrukkelijk verkleind. Daarnaast is voor de matchingportefeuille een aparte LDI-manager aangesteld.

Het kredietrisico wordt beheerst door limieten in te stellen voor de omvang van de exposure per tegenpartij en in het geldmarktfonds. Deze limieten zijn aangepast omdat in verband met de dalende rente in 2019 de limieten snel bereikt werden en er onvoldoende tegenpartijen waren om voldoende exposure op swaps op te bouwen. Er zijn enkele nieuwe tegenpartijen aangesteld, waardoor ook het concentratierisico gemitigeerd wordt. Het bestuur is van mening dat de beheersing van het tegenpartijrisico voor de LDI-tegenpartijen waarmee het renterisico is afgedekt, als effectief beoordeeld kan worden.

Binnen het marktrisico is door het bestuur vastgesteld dat er, binnen de gehanteerde wereldindex gebaseerd op marktkapitalisatie, sprake is van een hoge concentratie naar aandelen en beursgenoteerd vastgoed in de Verenigde Staten. Bij de vaststelling van de strategische portefeuille voor 2019 is hier opnieuw naar gekeken. Het bestuur heeft vastgesteld dat de exposure inderdaad relatief hoog is, maar dat de portefeuille robuust is voor de verschillende economische scenario's en de daarbij behorende set van rendements- en risicoaannames, die elk jaar worden bijgewerkt en er geen aanleiding is om het risico af te bouwen.

Het bestuur is van mening dat de maatregelen voor renterisico (binnen de LDI-portefeuille wordt de rente exposure van het pensioenfonds voor 75% op basis van marktrente afgedekt) omvangrijk en effectief zijn.

Het bestuur stelt jaarlijks een liquiditeitsbegroting op en stelt door middel van een stresstest vast welke liquiditeitsbehoefte het pensioenfonds heeft en stuurt dit indien nodig bij.

Het bestuur heeft vastgesteld dat ten aanzien van de belangrijkste verzekeringstechnische risico's, te weten langlevens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's, het niet mogelijk is om deze tegen een acceptabele prijs te herverzekeren.

Het bestuur heeft in verband met de coronacrisis in het voorjaar van 2020 een wekelijks crisisonderzoek ingesteld met haar adviseurs. Het bestuur beoordeelt daarbij onder meer of er aanpassingen in de beleggingsportefeuille nodig zijn.

De (financiële) impact van de crisis is nog niet te vast te stellen, aangezien er nog veel onzeker is.

Risicobereidheid

Voor het realiseren van de missie en doelstellingen is het nemen van bepaalde financiële risico's noodzakelijk: het pensioenfonds is bereid gematigd financiële risico's te nemen waarvan wordt verwacht dat hier een structurele vergoeding tegenover staat. Het pensioenfonds zoekt hierbij steeds naar de balans tussen het waardevast houden van de pensioenaanspraken en pensioenrechten en het voorkomen van kortingen (verlagen van pensioenrechten en -aanspraken). Indien niet tegelijkertijd aan beide doelstellingen kan worden voldaan, heeft het voorkomen van kortingen prioriteit.

Geplande acties 2020

Belangrijke geplande acties betreffen het verder vormgeven en implementeren van het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen. Dit beleid zal naast de aandelenportefeuille ook in de vastgoedportefeuille en LDI-portefeuille geïmplementeerd worden.

In 2020 zal een ALM-studie (asset liability management) uitgevoerd worden. Hierin zal onder andere doorgerekend worden of het zinvol is om meer beleggingscategorieën op te nemen in de beleggingsportefeuille en aandacht besteed worden aan stress scenario's zoals een lang laag blijvende rente.

Verder zullen de beheersing van het renterisico en valutarisico worden geëvalueerd.

Het bestuur maakt bij keuzes in dit kader een duidelijke risico/rendementsafweging.

Met de uitbestedingspartijen wordt een verdere uitwerking van de belangrijkste beheersmaatregelen opgesteld en vastgelegd in servicelevel agreements. Verder zal het geactualiseerde uitbestedingsbeleid worden getoetst.

In het kader van de complexiteitsreductie is in samenwerking met de sociale partners bepaald dat het arbeidsongeschiktheidsrisico bij een externe partij wordt ondergebracht door werkgever. Ditzelfde geldt

voor het netto pensioen (de vrijwillige risicoverzekering partnerpensioen voor het pensioengevend salaris boven € 107.953).

III. Operationele risico's

Binnen de operationele risico's geldt dat een diepgaande beoordeling van het IT-risico van de pensioenadministratie ontbrak waardoor dit risico deels een witte vlek was. Het bestuur heeft daarom in samenwerking met een externe deskundige, KPMG, een deep dive uitgevoerd. Daarbij is gekeken naar het risicoprofiel, de aanwezige en benodigde beheersmaatregelen en maatstaven die het pensioenfonds kan gebruiken voor de interne rapportage. Het netto risico wordt geaccepteerd. In 2020 zal informatiebeveiligingsbeleid worden opgesteld.

Op basis van de uitgevoerde risicobeoordeling ten aanzien van pensioenadministratierisico lijkt het bestuur voldoende beheersmaatregelen te hebben om het risico goed te mitigeren in samenwerking met zijn uitbestedingspartner TKP. Het risico op fouten in de pensioenadministratie kan sterk worden teruggebracht door de in 2019 ingezette complexiteitsreductie. Echter, voor de meeste maatregelen in het kader van de complexiteitsreductie is er een mogelijkheid voor de deelnemers of pensioengerechtigden om bezwaar te maken tegen de maatregel. Zolang er bezwaarmakers zijn, zullen de systemen gehandhaafd moeten blijven en is de opbrengst van de complexiteitsreductie beperkt. Uiteindelijk verwacht het bestuur dat de complexiteitsreductie leidt tot een verminderde foutkans, minder kosten en betere uitlegbaarheid van de pensioenregeling.

TKP heeft laten weten haar dienstverlening aan het pensioenfonds uiterlijk op 1 januari 2023 te beëindigen. Het pensioenfonds beraadt zich over de toekomst, waarbij er twee scenario's in 2020 worden uitgewerkt, te weten het zelfstandig doorgaan als ondernemingspensioenfonds met een andere pensioenadministrateur of aansluiting bij een algemeen pensioenfonds.

Door de inhuur van meerdere dienstverleners en wisseling van uitbestedingspartijen ontstaat het risico dat er niet goed wordt samengewerkt en er op operationeel gebied hiaten ontstaan. Het bestuursbureau, waarvan de inrichting in 2019 is gestart, heeft een belangrijke taak om te zorgen dat alle partijen goed op elkaar aangelijnd zijn en de operationele zaken worden opgepakt en uitgevoerd.

In 2019 heeft het bestuur zich op een aantal grote dossiers gefocust (zoals de toekomst van het pensioenfonds, de complexiteitsreductie), waardoor het risico ontstond dat de reguliere operationele zaken in het gedrang kwamen en onvoldoende voortgang op die dossiers geboekt werd. Het bestuur is zich hiervan bewust en probeert een juiste prioritering aan te brengen in de kwesties waar het bestuur zich over dient te buigen. Het oude bestuur zorgt voor een goede overdracht van alle dossiers aan het nieuwe bestuur.

Juridische risico's ontstaan onder andere door incidenten of inbreuk op het gebied van privacy, wat snel leidt tot reputatieschade. Het bestuur is van mening dat door de veelheid aan beheersmaatregelen en de effectiviteit daarvan, het risico wordt beheerst. Het bestuur streeft er naar met behulp van de beheersmaatregelen het aantal klachten, incidenten en datalekken tot een minimum te beperken, maar sluit deze niet uit. Wel dient de pensioenuitvoering te allen tijde te voldoen aan wet- en regelgeving.

Door de inrichting van een eigen bestuursbureau kunnen HR-risico's ontstaan. Deze worden gemitigeerd door de medewerkers van het bestuursbureau in te huren als zelfstandige of via een achterliggende dienstverlener en te zorgen voor goede contractuele afspraken.

In verband met het uitbreken van de coronacrisis in het voorjaar van 2020, heeft het bestuur alle uitvoeringsorganisaties verzocht om het bestuur op de hoogte te houden van de maatregelen die zij nemen om een onverstoord dienstverlening te garanderen. Wekelijks geven de uitvoeringsorganisaties hier updates over, en indien er tussentijdse ontwikkelingen zijn, vaker.

Alle uitvoeringsorganisaties en het bestuur houden zich aan de richtlijnen van de overheid. Zo vinden er geen fysieke bijeenkomsten meer plaats, maar vergadert het bestuur telefonisch of via videobellen.

Tot het moment van schrijven van dit jaarverslag is er geen productieverlies geweest. De uitkeringen zijn tijdig betaalbaar gesteld en er zijn geen redenen aan te nemen dat dit in de toekomst, ook bij een voortdurende coronacrisis, in gevaar komt.

Risicobereidheid

De acceptatie voor operationele risico's is gematigd. Mensen, processen en systemen zijn ondersteunend aan de kwaliteit van de dienstverlening en producten die worden geleverd aan de deelnemers en de werkgever. Daarbij onderkent het pensioenfonds dat het volledig beheersen van de operationele risico's resulteert in hoge kosten voor de te leveren diensten en producten. Daarom worden lage foutpercentages in de uitvoering geaccepteerd. Daarnaast wordt de complexiteit (bijvoorbeeld in het beleggingsbeleid) zoveel als mogelijk beperkt om de daarmee samenhangende operationele risico's te beperken. Het pensioenfonds acht het dan ook van belang dat afwijkende processen en handmatige handelingen zoveel als mogelijk worden geminimaliseerd door automatisering en standaardisering. Ingeval organisatorische veranderingen benodigd zijn om dit te realiseren, accepteert het pensioenfonds tijdelijk een verhoging van de operationele risico's, mits dit op de lange termijn aantoonbaar leidt tot een grotere mate van efficiëntie en effectiviteit.

Geplande acties 2020

In 2020 onderzoekt het bestuur de toekomstscenario's voor het pensioenfonds. De uiteindelijke keuze zal leiden tot het aantrekken van een nieuwe pensioenadministrateur of de selectie van een algemeen pensioenfonds waar het pensioenfonds bij aan kan sluiten. Voor deze laatste keuze is samenwerking met werkgever van groot belang, omdat het de voorkeur heeft de opgebouwde en toekomstige rechten bij elkaar te houden.

In 2020 dient de samenwerking tussen het (nieuwe) bestuur en bestuursbureau nader uitgewerkt te worden. Een belangrijk issue hierbij is de aansturing van en samenwerking met en tussen alle verschillende partijen.

In 2020 zal informatiebeveiligingsbeleid opgesteld worden.

IV. Compliance risico's

In 2019 is de relatie met de compliance officer van het pensioenfonds verstevigd en zijn compliance procedures aangescherpt. Tevens is begin 2020 een externe Vertrouwenspersoon aangesteld.

De integrale risicobeoordeling (SIRA) is geactualiseerd, waaruit blijkt dat behoudens de schijn van belangenverstremgeling de netto risico's binnen de gestelde risico bereidheid blijven. Mede vanuit het door toezichthouder ANB uitgevoerde integriteitsonderzoek is geconstateerd dat het risico op het aanwezig hebben en gebruik van vertrouwelijke, niet-publieke informatie vanuit DNB vrijwel niet te mitigeren is als er medewerkers van DNB zitting hebben in het bestuur. Het bestuur heeft daaruit de conclusie getrokken dat er derhalve geen DNB-medewerkers meer in het bestuur plaats kunnen nemen. Dit heeft geleid tot wijzigingen in de governance en de invulling van het bestuursmodel, zie paragraaf 4.3.1.

Door het verantwoordingsorgaan is onderzocht of er nog wel DNB-medewerkers in het verantwoordingsorgaan zitting kunnen hebben. Omdat het verantwoordingsorgaan geen beleidsbepalende bevoegdheden heeft en er gehecht wordt aan vertegenwoordiging vanuit de verschillende stakeholders, is besloten dat er nog wel DNB-medewerkers in het verantwoordingsorgaan kunnen zitten. Wel heeft het verantwoordingsorgaan het beleid omtrent mogelijke belangenverstremgeling aangescherpt.

Bij elke vergadering wordt uitvraag gedaan en eventueel melding gemaakt van een (potentieel) conflict of interest, waarna het betrokken bestuurslid of lid van het verantwoordingsorgaan zich dient te onthouden van de discussie en/of de vergadering dient te verlaten.

Risicobereidheid

De reputatie van het pensioenfonds is cruciaal voor het realiseren van de missie en doelstellingen. Het pensioenfonds handelt integer en in overeenstemming met ethische normen. Het pensioenfonds accepteert geen risico's met betrekking tot het niet naleven van interne normen en wet- en regelgeving; de risicobereidheid is daarmee laag. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met het feit dat het pensioenfonds als 'fonds van de toezichthouder' extra kritisch wordt beoordeeld.

Geplande acties 2020

In 2020 treedt het nieuwe bestuur aan en wordt ingewerkt door het oude bestuur.

De compliance officer van het pensioenfonds wordt nauwer betrokken bij het pensioenfonds. Daarmee zal hij beter zicht krijgen op de ontwikkelingen bij het pensioenfonds.

6. Externe toezichthouders

De toezichthouders hebben geen formele maatregelen opgelegd aan het pensioenfonds. Het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen of boetes opgelegd. Evenmin zijn door de toezichthouders aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is de bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouders.

Het bestuur heeft regelmatig overleg met de toezichthouder, waarin de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds besproken worden.

Er zijn in 2019 enkele sectorbrieven en instructiebrieven gezonden door de toezichthouders. Het pensioenfonds volgt de aanbevelingen, adviezen en instructies die hierin gegeven worden op.

Onderzoeken toezichthouder DNB

Toezichthouder DNB heeft in 2019 een aantal uitvragen bij (onder andere) Pensioenfonds DNB gedaan. Dit betrof een risico-inventarisatie naar de strategische risico's en een onderzoek naar de niet-financiële risico's. Het pensioenfonds heeft tijdig op deze verzoeken van de toezichthouder gereageerd.

Naar aanleiding van een melding van een mogelijk incident, heeft de toezichthouder een eigen onderzoek ingesteld. Het pensioenfonds heeft aan dit onderzoek zijn volle medewerking gegeven. Het rapport van de toezichthouder kwam in 2019 beschikbaar. De belangrijkste uitkomsten uit dit rapport zijn:

- er is niet vastgesteld dat er een incident heeft plaatsgevonden;
- het risico dat vertrouwelijke, niet-publieke informatie mogelijk aanwezig is bij bestuursleden en gebruikt wordt, en in elk geval de schijn daarvan, niet goed te mitigeren is.

Het bestuur heeft hieruit de conclusie getrokken dat er geen DNB-medewerkers meer in het bestuur kunnen zitten. Het bestuur had al een aantal mitigerende maatregelen hiervoor ingesteld, zoals de statutaire uitsluiting van DNB-medewerkers die werkzaam zijn in het pensioentoezicht of anderszins als zich een belangenconflict voor zou kunnen doen. Het bestuur beseft echter ook dat de schijn van belangenverstrengeling bij dit pensioenfonds, zijnde het pensioenfonds van de toezichthouder/centrale bank/resolutieautoriteit, vrijwel niet te vermijden is. Daarom heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen DNB-medewerkers meer in het bestuur kunnen zitten. Dit heeft geleid tot wijzigingen bij de invulling van het bestuur, zie paragraaf 4.3.1.

De toezichthouder heeft het bestuur een half jaar de tijd gegeven (tot 14 februari 2020) om maatregelen te nemen die zijn bevindingen zouden oplossen. Het bestuur heeft, naast de wijziging van de bemensing van het bestuur, de volgende maatregelen genomen:

- grondige herijking van de systematische integriteit risicoanalyse (SIRA)
- het verantwoordingsorgaan heeft onderzoek gedaan naar het risico binnen het verantwoordingsorgaan op belangenverstrengeling. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn tot de conclusie gekomen dat, mede gezien de rol van een verantwoordingsorgaan binnen een pensioenfonds (niet beleidsbepalend), het met enkele aanscherpingen in het beleid wel mogelijk blijft om DNB-medewerkers in het verantwoordingsorgaan zitting te laten nemen.

De deadline van de toezichthouder is met betrekking tot de wijzigingen in het bestuur niet gehaald.

Binnen de gestelde termijn waren de kandidaat bestuursleden weliswaar geselecteerd, maar de formele benoemingsprocedure (waaronder de toetsing door toezichthouder DNB) vergde meer tijd.

De toezichthouder is akkoord gegaan dat het oude bestuur na 14 februari 2020 aan zou blijven als transitiebestuur. Zie verder paragraaf 4.3.1. De toezichthouder heeft wel nadere vragen gesteld over de bezetting van het verantwoordingsorgaan.

Sanctiewetgeving

Het pensioenfonds heeft een melding gedaan aan toezichthouder DNB dat er in de periode van december 2018 tot september 2019 geen volledige screening is geweest van deelnemers aan de sanctielijsten, die uitgevaardigd worden ter bevordering van de veiligheid en ter bestrijding van terrorisme. Dit is veroorzaakt door een niet juist geïnstalleerde update van de screeningtool, hetgeen hersteld is. Met terugwerkende kracht zijn alle personen alsnog gescreend, waarbij geen hits zijn gevonden.

Overig

Het pensioenfonds heeft in 2019 twee meldingen van een interne collectieve waardeoverdracht gedaan in het kader van het versimpelen van de regeling. De eerste betreft de omzetting van het opgebouwde uitgestelde partnerpensioen naar een levenslang partnerpensioen. De toezichthouder is akkoord gegaan met deze conversie.

De tweede melding betreft de omzetting van het tijdelijk ouderdomspensioen en van het prepensioen naar een levenslang ouderdomspensioen met een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. In maart 2020 is de toezichthouder akkoord gegaan met deze conversie.

7. Actuele ontwikkelingen

2019 was een jaar van veel (ingezette) veranderingen. Deze werken deels door in 2020. Hieronder staan de belangrijkste ontwikkelingen voor 2020, zowel de interne ontwikkelingen als de externe ontwikkelingen vanuit wet- en regelgeving die van invloed (kunnen) zijn op het pensioenfonds. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen op de voet.

Toekomst pensioenfonds

Pensioenuitvoerder TKP heeft aangegeven haar dienstverlening voor het pensioenfonds uiterlijk 1 januari 2023 te beëindigen. Gezien de ontwikkelingen in de markt en de omvang van het pensioenfonds past Pensioenfonds DNB niet langer in de langere termijnstrategie van TKP. Het bestuur heeft zich beraden op de toekomst van het pensioenfonds. De diverse scenario's zijn teruggebracht tot twee realistische scenario's, te weten het zelfstandig doorgaan als ondernemingspensioenfonds met een andere pensioenuitvoerder en aansluiting bij een algemeen pensioenfonds (APF). In 2020 beraadt het bestuur zich hier verder over, waarbij goed contact is met werkgever. Het pensioenfonds gaat immers over de opgebouwde rechten en werkgever gaat over de toekomstige rechten. Werkgever en pensioenfonds hebben de voorkeur uitgesproken om, in het belang van de deelnemers, de opgebouwde rechten en de toekomstige rechten bij elkaar te houden, dus te kiezen voor een gezamenlijke toekomst.

Coronacrisis

Zoals de meeste pensioenfondsen, is ook Pensioenfonds DNB stevig geraakt door de daling van de financiële markten als gevolg van de coronacrisis. In de maanden februari en maart is de dekkinggraad sterk gedaald met in totaal 10,6 %-punt. Hoewel de markten in april 2020 weer enigszins herstelden, is het afwachten hoe de dekkinggraad zich de rest van het jaar zal ontwikkelen.

De dienstverlening van het pensioenfonds lijdt niet onder de gevolgen van de coronacrisis. Het bestuur monitort hoe de uitvoeringsorganisaties hiermee omgaan. Tot op het moment van vaststellen van het jaarverslag is er geen productieverlies opgetreden.

Toekomst pensioenstelsel

Pensioenakkoord

Op 4 juni 2019 is het Pensioenakkoord dat kabinet en sociale partners hebben gesloten, gepresenteerd. De volgende onderwerpen zijn voor pensioenfondsen het meest van belang.

- De gangbare middelloonregelingen worden vervangen door een nieuw pensioencontract. In het Pensioenakkoord worden twee varianten genoemd.
 1. *Premieregeling met jaarlijkse inkoop van aanspraken*
Hierbij wordt direct een pensioenaanspraak ingekocht. Vervolgens kan deze worden geïndexeerd dan wel gekort, afhankelijk van de financiële situatie bij het pensioenfonds.
 2. *Persoonlijk pensioenvermogen*
In de opbouwfase heeft de deelnemer een eigen pensioenpot. Sommige risico's worden wel gedeeld. Op de pensioendatum gaat het opgebouwde pensioenvermogen naar een uitkeringscollectief, waarin onder meer het langlevensrisico wordt gedeeld.
- Bestaande doorsneesystematiek verdwijnt.
In de plaats hiervan komt een degressieve opbouw (variant 1): een voor iedere deelnemer gelijke premie wordt gebruikt voor een pensioenopbouw die afhankelijk is van de rentestand en vooral van de leeftijd van de deelnemer.
De premie is leeftijdsonafhankelijk in variant 2 (flat rate).
- Compensatie voor overgang naar nieuwe systematiek.
Bijna alle deelnemers missen de hoogst mogelijke opbouw, die voor de jongste deelnemers van toepassing is, en krijgen te zijner tijd wel de laagste opbouw, kort voor de pensioendatum. In variant 2 geldt nu een met de leeftijd oplopende staffelpremie en speelt dus hetzelfde compensatievraagstuk. Uitgangspunt is dat dit nadeel wordt gecompenseerd, maar op welke manier dit precies vorm zal worden gegeven en hoe de compensatie wordt gefinancierd zal nader uitgewerkt moeten worden.
- Fiscale wetgeving.
De pensioenopbouw wordt gemaximeerd door een maximum te stellen aan de premie die voor pensioenregelingen betaald mag worden. De hoogte van de premie beweegt tegengesteld mee met de marktrente. Dit betekent dat de zeer gedetailleerde fiscale spelregels die nu per onderdeel van de

- pensioenregeling gelden, zullen verdwijnen.
- Verplichtstelling.
Het einde van de gelijke opbouw voor alle deelnemers brengt de verplichtstelling volgens de regering niet in gevaar. Er blijft voldoende solidariteit over in de nieuwe pensioencontracten.

Eenmalige uitkering door pensioenuitvoerder

De mogelijkheid van een eenmalige uitkering van 10% van de waarde van het pensioen op pensioendatum, is onderdeel van het Pensioenakkoord. Volgens het conceptwetsvoorstel zou de deelnemer een grote mate van vrijheid hebben bij de keuze voor de hoogte van het bedrag ineens, onder het maximum van 10%. Op veel onderdelen behoeft het wetsvoorstel nog nadere invulling, zoals de volgorde van uitkering ineens en flexibilisering en hoe om te gaan met DC-kapitalen bestemd voor aankoop ouderdomspensioen en partnerpensioen. Samenloop van uitkering ineens en AOW-compensatie (als onderdeel van een hoog-laag-uitkering) zou niet mogelijk zijn. Het is nu wachten op het officiële wetsvoorstel.

Pensioenregelingen voor zelfstandigen

Het kabinet wil onderzoek doen naar de mogelijkheden voor de pensioenopbouw van zelfstandigen, bijvoorbeeld door ze vrijwillig te laten deelnemen in een pensioenfonds.

Wetgeving

De minder snelle stijging van de AOW-leeftijd is al in de wet vastgelegd. Wat de meeste andere onderdelen van het Pensioenakkoord betreft duurt het nog enige tijd voordat dit in wetgeving is omgezet. Dat is zeker niet vóór 2022 het geval.

Voortgang

Uit Den Haag komt nog weinig concreet nieuws over de wetgeving die nodig is om de verschillende onderdelen van het Pensioenakkoord in te voeren. Er wordt in vele werk- en stuurgroepen gewerkt aan en gestudeerd op de verschillende onderdelen van het akkoord, maar volgens minister Koolmees is het nog te vroeg om met concrete voorstellen naar buiten te kunnen komen.

Gevolgen nieuwe parameters

Het door toezichthouder DNB overgenomen advies van de Commissie Parameters leidt er in de nabije toekomst toe dat pensioenfondsen moeten rekenen met nieuwe, verlaagde factoren zoals rekenrente en rendementen. In 2020 wordt gerekend met lagere rendementen op obligaties, aandelen en vastgoed. Niet eerder dan in 2021 leidt een nieuwe rentetermijnstructuur tot een lagere dekkingsgraad en een hogere kostendekkende premie.

Stijging van de AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd blijft in 2020 en 2021 op het niveau 2019 van 66 jaar en 4 maanden. In 2022 wordt deze 66 jaar en 7 maanden en in 2023 66 jaar en 10 maanden. Daarna stijgt de AOW-leeftijd in 2024 naar 67 jaar. Vervolgens is de AOW-leeftijd afhankelijk van de stijging van de levensverwachting en gaat omhoog met acht maanden per extra te verwachten levensjaar.

Door de minder snelle stijging van de AOW-leeftijd lopen ingegane AOW-compensaties in veel gevallen 'te lang' door, namelijk tot aan de eerder voorziene, hogere AOW-leeftijd. Dit verschil kan acht maanden bedragen.

In de Verzamelwet Pensioenen is nu geregeld dat het toegestaan wordt om een lopende AOW-compensatie in te korten tot de vervroegde AOW-datum. Daarmee is het niet verplicht deze wettelijke mogelijkheid aan te bieden aan de werknemers. Pensioenfonds DNB heeft er voor gekozen lopende AOW-compensatie niet aan te passen.

Wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding

Dit wetsvoorstel, ingediend bij de Tweede Kamer op 16 september 2019 door minister Koolmees van SZW, beoogt de verdeling van opgebouwde pensioen bij scheiding op een nieuwe manier te laten plaatsvinden. Sinds mei 1995 worden pensioenaanspraken verdeeld volgens de methode van 'verevening'. Dit houdt in dat de ex-partner recht krijgt op een deel van het ouderdomspensioen van de deelnemer en dus voor diens oudedagsvoorziening deels afhankelijk blijft van het in leven zijn van de deelnemer.

De voorgestelde standaardverdeling gaat uit van conversie van de helft van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdoms- en partnerpensioen in een eigen aanspraak op ouderdomspensioen op het leven van de ex-partner. Deze helft van het partnerpensioen is het bijzonder partnerpensioen, dat volgens de nieuwe wet kleiner wordt dan het huidige bijzonder partnerpensioen dat nu nog mede wordt berekend

over de voorhuwelijkse periode.

In beginsel wordt ook het bijzonder partnerpensioen omgezet in ouderdomspensioen voor de ex-partner, maar die kan ervoor kiezen dit buiten de conversie te laten en zo een aanspraak op bijzonder partnerpensioen te behouden.

Beide ex-partners kunnen samen een afwijkende verdeling van de opgebouwde pensioenen overeenkomen. De pensioenuitvoerder mag weigeren hieraan mee te werken, als partijen meer pensioen aan de ex-partner willen toekennen dan volgens de standaardverdeling het geval is, maar dit kan alleen als er een vermoeden van misbruik bestaat.

Kleine pensioenen

Als het ouderdomspensioen lager is dan de afkoopgrens van € 484,09 (2019) per jaar, dan heeft de ex-partner geen recht op een aandeel in het pensioen van de deelnemer, maar wel op een gering bijzonder partnerpensioen, dat vervolgens op verzoek van de ex-partner in een klein ouderdomspensioen kan worden omgezet.

Samenwonenden

Volgens het wetsvoorstel krijgen ex-samenwonenden geen recht op conversie. Op vrijwillige basis kan een pensioenuitvoerder wel meewerken aan conversie voor ex-samenwonenden. Deze groep houdt wel recht op een bijzonder partnerpensioen.

Inwerkingtreding

De nieuwe wet moet van kracht worden op 1 januari 2021, zodat bij alle scheidingen vanaf die datum het pensioen volgens de nieuwe regeling verdeeld moet worden. Dit betekent dat pensioenuitvoerders weinig tijd krijgen om de administratie aan te passen aan de standaardverdeling. De Pensioenfederatie heeft er bij minister Koolmees op aangedrongen de inwerkingtredingsdatum op te schuiven.

Automatische waardeoverdracht kleine pensioenen

Met de invoering van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen is het mogelijk geworden dat pensioenuitvoerders kleine pensioenen (aanspraken onder de afkoopgrens van € 484,09) automatisch overdragen naar de nieuwe uitvoerder van de aanspraakgerechtigde, zonder dat daarvoor instemming van de gerechtigde nodig is. Pensioenfonds DNB gaat hiervan gebruik maken om de administratie te verlossen van kleine aanspraken. In eerste instantie gaat het om aanspraken van gewezen deelnemers van wie de deelneming op of na 1 januari 2018 is geëindigd. Later komen ook aanspraken die voor die datum zijn ontstaan in aanmerking voor automatische waardeoverdracht.

Kleine aanspraken niet ontstaan bij einde deelneming

Deze wet is bedoeld voor kleine pensioenen die zijn ontstaan bij einde deelneming als gevolg van het eindigen van de arbeidsovereenkomst. Er zijn ook kleine aanspraken die op andere wijze zijn ontstaan, met name bij het eindigen van een uitvoeringsovereenkomst tussen een werkgever en de oude pensioenuitvoerder. Deze laatste kan dan niet de kleine aanspraken overdragen aan een latere nieuwe uitvoerder, omdat er sprake is van een collectieve beëindiging van de deelneming en niet van het eindigen van de arbeidsovereenkomst. Pensioenuitvoerders herkennen de verschillende soorten kleine aanspraken niet in de administratie en zouden bij een automatische waardeoverdracht alle kleine aanspraken overdragen.

Minister Koolmees is gevraagd mee te denken over een oplossing. Op dit moment is er nog geen concrete toezegging dat uitvoerders tegemoet worden gekomen.

Nabestaandenpensioen in studie

De Stichting van de Arbeid studeert samen met de Pensioenfederatie en het Verbond van verzekeraars op het nabestaandenpensioen in de tweede pijler. Zij onderzoeken of verbetering van bestaande regelingen gewenst is of dat er een nieuw soort uitkering voor nabestaanden moet komen.

Wet digitale overheid – eIDAS-verordening

De Wet digitale overheid (WDO) zorgt voor strengere regels voor de toegang tot gegevens van uitvoerders van publieke taken, waaronder pensioenfondsen. Deze uitvoerders mogen geen toegang meer verlenen door middel van alleen gebruikersnaam en wachtwoord. Toegang kan dan alleen nog verkregen worden met DigiD (particulieren) of eHerkenning (ondernemingen) op het betrouwbaarheidsniveau substantieel. Het wetgevingstraject is wederom verder uitgesteld. Er is nog geen nieuwe ingangsdatum bekend gemaakt. De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel op 18 februari 2020 aangenomen. Het is nu, begin mei

2020, nog in behandeling bij de Eerste Kamer. Daar is het als spoedeisend aangemerkt, wat inhoudt dat de behandeling ondanks de coronacrisis slechts beperkt uitgesteld kan worden.

8. Bevindingenrapport raad van toezicht

Conform de statuten van pensioenfonds DNB legt de raad van toezicht van pensioenfonds DNB (hierna: de raad) jaarlijks verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Daarnaast legt de raad zijn waarnemingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar vast. Dit doet de raad aan de hand van een vooraf vastgesteld normenkader. Deze rapportage is als volgt opgezet:

- onderdeel 1: verantwoording
- onderdeel 2: bevindingen
- onderdeel 3: speerpunten 2020
- onderdeel 4: goedkeuring besluit vaststelling bestuursverslag en jaarrekening.

1. Verantwoording

Aan het begin van 2019 bestond de raad uit: Anne Gram (plaatsvervangend voorzitter), Peter de Groot en Emilie Schols (voorzitter). Per 1 augustus is Emilie Schols, vanwege het aflopen van haar termijn, afgetreden. Zij is per deze datum opgevolgd door Mechteld Hendriks die vanaf 1 augustus 2019 de rol van voorzitter vervult. Per 7 november 2019 is Peter de Groot tussentijds afgetreden. Per einde van het kalenderjaar is een kandidaat geselecteerd voor deze vacature: Sako Zeverijn. Per 19 februari 2020 heeft de toezichthouder de benoeming van Sako goedgekeurd, waarmee de raad weer compleet is.

De taak van de raad wordt bepaald door het wettelijk kader. Hierbij hoort ook de Code Pensioenfondsen en de statuten/reglementen van Pensioenfonds DNB. De leden van de raad zijn allen lid van de VITP (Vereniging Intern Toezicht Pensioensector) en de raad betreft bij het uitoefenen van zijn taak daarom tevens de VITP-Toezichtcode. De wettelijke taak van de raad bestaat in ieder geval uit het toezicht houden op het bestuursbeleid en de algemene gang van zaken van het fonds, het toezien op een adequate risicobeheersing en het toezien op evenwichtige belangenafweging. Tevens beoordeelt de raad de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de korte en de lange termijn en staat de raad het bestuur met raad ter zijde.

Naast deze wettelijke taken heeft de raad een aantal goedkeuringsrechten. In dit kader heeft de raad in 2019 goedkeuring verleend aan de volgende besluiten:

- vaststelling van het bestuursverslag 2018 en de jaarrekening 2018;
- vaststellen functieprofielen bestuur (actuaireel, interne audit, risicobeheer, vermogensbeheer, voorzitter).

De raad heeft in 2019, naast de reguliere vergaderingen, vergaderd/gesproken met het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de sleutelfunctiehouders, de certificerend actuaire, de accountant en de voorzitter van de beleggingscommissie. Tevens heeft de voorzitter van de raad ieder kwartaal overleg gehad met de voorzitters van het bestuur en het verantwoordingsorgaan en hebben de leden van de raad diverse vergaderingen van het bestuur en bestuurscommissies bijgewoond als toehoorder. De raad wordt proactief geïnformeerd over belangrijke beleidsbeslissingen van het fonds, ook als die niet de goedkeuring van de raad behoeven.

Naast de "reguliere" wettelijke taak was bij pensioenfonds DNB de voorzitter van de raad van toezicht vertrouwenspersoon voor de incidentenregeling van het fonds. Hierover is elders in het bestuursverslag meer te lezen. De raad heeft hier inhoudelijk nadrukkelijk aandacht aan besteed en zal de conclusies meenemen bij de uitoefening van de toezichtsrol. In 2019 heeft de raad er bij het bestuur op aangedrongen de rol van vertrouwenspersoon buiten het fonds te beleggen. Dit is inmiddels gebeurd.

In februari 2019 heeft de raad een zelfevaluatie gehouden onder begeleiding van een externe deskundige. De resultaten van deze zelfevaluatie zijn mondeling gedeeld met het verantwoordingsorgaan.

2. Bevindingen

In dit onderdeel worden de bevindingen voor 2019 toegelicht aan de hand van het normenkader. Hierbij wordt telkens eerst de van toepassing zijnde norm wordt genoemd en worden vervolgens de bevindingen van de raad worden toegelicht.

a. Algemeen beleid

Norm: Het bestuur van een fonds heeft tot taak zo goed mogelijk uitvoering te geven aan de pensioenregeling. Een pensioenfondsbestuur dient daartoe de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten (in

overleg met andere organen) vast te stellen. Tevens dient het bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering. Het beleid van het bestuur en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen dienen voldoende kenbaar te zijn.

Bevindingen

De raad constateert dat het bestuur toegewijd is om de missie te vervullen en de raad in voldoende mate daarbij betreft. De missie, visie, strategie van het fonds worden toegelicht in het jaarverslag en daarnaast geeft het bestuur op transparante wijze inzicht in het beleid en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen.

Omdat de uitbestedingsrelatie TKP aan het fonds heeft laten weten dat de dienstverlening aan het fonds uiterlijk per 31 december 2022 stopt, dient het bestuur zich te bezinnen op de toekomst. Het bestuur was hier al mee bezig, maar zal de komende periode veel aandacht moeten besteden aan de toekomst van het fonds. De raad constateert dat het bestuur in dit proces de juiste prioriteiten stelt en de juiste stappen neemt. In mei 2019 heeft het bestuur een bijeenkomst georganiseerd waarbij ook de leden van het verantwoordingsorgaan en de raad waren uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst heeft het bestuur de plannen, overwegingen en processtappen toegelicht. In de loop van het jaar is de raad diverse malen hierover bijgepraat door het bestuur. De raad waardeert het dat hierbij gebruik wordt gemaakt van een externe adviseur en hecht eraan dat de raad goed is aangesloten op de stappen die in dit dossier genomen worden.

In het kader van het verandervermogen van het fonds constateert de raad dat de snelheid waarmee veranderingen in de pensioenfondssector plaatsvinden en de impact ervan zijn toegenomen. Hiermee is ook het risico toegenomen dat er minder aandacht is voor strategische zaken, dat de bestuurstafel te veel aandacht heeft voor de korte termijn en daarbij minder stilstaat bij de voor het fonds relevante ontwikkelingen of bij een toekomstvisie. De raad signaleert in dit kader dat het bestuur soms gedwongen is zich te laten leiden door de actualiteit, maar dat de strategische discussie omtrent de toekomst van het fonds nadrukkelijk op de agenda is blijven staan. Het bestuur stelt bewust prioriteiten. Naar de mening van de raad heeft het bestuur afgelopen jaar aangetoond zich aan te kunnen passen aan veranderende omstandigheden. Daarnaast heeft het bestuur stappen genomen in het versimpelen van de pensioenregeling, hetgeen het fonds meer wendbaar maakt voor de toekomst.

b. Governance

Norm: De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing bij voortduring is geborgd. Voorts dienen individuele bestuursleden en het bestuur als geheel voldoende geschikt te zijn. Het bestuur dient een beleid te hebben ter bevordering van diversiteit.

Bevindingen

In 2019 is besloten tot een gewijzigde invulling van het paritaire model. De combinatie van bestuurswerk voor het fonds is toenemend lastig te combineren met het dagelijks werk bij DNB. Ook wordt het voorkomen van de schijn van belangenverstrengeling steeds moeilijker praktisch uitvoerbaar. De afgelopen periode is de visie hierop van de toezichthouder DNB duidelijk aangescherpt. Daarom neemt het fonds afscheid van actieve medewerkers van DNB in het bestuur. Gedurende het verslagjaar zijn voorbereidingen getroffen om deze ingrijpende wijziging begin 2020 mogelijk te maken. De raad heeft begrip voor het feit dat het bestuur, door de werkdruk die de verschillende dossiers met zich meebrachten, alle voorbereidingen hiertoe niet zo nauwkeurig heeft kunnen doen als dat het bestuur had gewenst. Dit laat onverlet dat de raad op sommige momenten niet het gewenste comfort heeft gehad bij dit proces. Dit heeft de raad besproken met het bestuur waarbij uiteraard is gesproken over wat de verwachtingen van de raad zijn. Het bestuur heeft aangegeven dit ter harte te nemen. De raad constateert eveneens dat het bestuur bij de nieuwe bestuurssamenstelling diversiteit nastreeft. De raad waardeert het dat hierbij niet alleen gekeken naar deskundigheid en geslacht/leeftijd, maar eveneens de competenties van de kandidaat-bestuurders in kaart worden gebracht om ook op dat gebied de diversiteit te bevorderen. De raad constateert dat het bestuur tracht om de kennis op lopende dossiers zo veel als mogelijk te bewaren of effectief over te dragen. Sinds het begin van 2020 is de realiteit als gevolg van de Corona crisis veranderd, waardoor het belang van de wendbaarheid voor pensioenfondsen is toegenomen (en daarmee de uitdagingen voor het nieuwe bestuur).

De raad neemt waar dat de voorzitter van het fonds zijn rol op toegewijde wijze vervult en de belangen van de belanghebbenden bij het fonds op een goede wijze in de besluitvorming betreft. De taken worden in het bestuur goed verdeeld en de deskundigheid is van meer dan voldoende niveau op de verschillende beleidsvlakken.

De raad hecht eraan om zijn waardering uit te spreken voor de vertrekkende bestuurders; zij hebben afgelopen jaar grote inzet getoond in een situatie die niet altijd gemakkelijk was. Dit heeft volgens de raad bijgedragen aan de continuïteit in het fonds. Met het aftreden van de huidige bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever wijst de raad erop dat dit de continuïteit in de besluitvorming kan raken. In gesprekken met het bestuur neemt de raad waar dat het bestuur zich hiervan bewust is en hier aandacht aan geeft.

c. Financiële opzet

Norm: Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben. De financiële opzet dient zodanig te zijn dat de pensioenregeling ook op de lange termijn kan worden waargemaakt.

Bevindingen

De pensioenregeling kent een gemaximeerde premie. De premie bestaat uit een basispremie en een onderdeel van de premie (de toeslagpremie) dat in beginsel bestemd is voor de toeslagverlening voor actieve deelnemers. Indien en voor zover de basispremie niet kostendekkend is, zal de toeslagpremie worden aangewend om de reglementaire opbouw te kunnen realiseren. Omdat slechts een zeer beperkte demping van de premie plaatsvindt, beoordeelt de raad dit als een deugdelijke en evenwichtige financiële opzet. Dat neemt niet weg dat, door de aanhoudend lage rente, de premie (inclusief toeslagpremie) naar verwachting in de toekomst ontoereikend zal zijn. Daarom heeft de raad vorig jaar aandacht gevraagd bij het bestuur voor de financiële houdbaarheid van de pensioenregeling.

Het bestuur heeft in 2019 veel werk gemaakt van het vereenvoudigen van de pensioenregelingen (de complexiteitsreductie) en heeft daarover veelvuldig met de werkgever gesproken. De raad acht dit zeer belangrijk en constateert dat hier flinke stappen zijn gezet. De raad signaleert dat het bestuur zich ervan bewust is dat er nog stappen te maken zijn, al zullen deze tevens gezien moeten worden in het licht van de toekomstdiscussie die momenteel speelt. De raad vraagt het bestuur om de aandacht voor de uitvoering van de complexiteitsreductie, welke in 2020 zal plaatsvinden, onverminderd vast te houden.

d. Evenwichtige belangenafweging

Norm: Het bestuur van een fonds dient ervoor te zorgen dat belanghebbenden zich op een evenwichtige wijze vertegenwoordigd weten door het bestuur van het fonds.

Bevindingen

De raad constateert dat het bestuur bij het nemen van beleidsbeslissingen doorgaans de belangen van de verschillende partijen op een evenwichtige wijze afweegt. De overwegingen worden vastgelegd in de bestuursverslagen. Het bestuur heeft aandacht besteed aan het format voor de voorleggers die worden gebruikt bij de bestuursvergadering. Omdat hier nadrukkelijk aandacht wordt gevestigd voor evenwichtige belangenafweging, draagt deze nieuwe opzet volgens de raad bij aan het zichtbaar maken van de belangenafweging.

e. Risicomanagement

Norm: Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is en zorgt voor een adequate organisatie van het integrale risicomanagement. Het bestuur houdt expliciet rekening met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten. Deze risicoafweging wordt vastgelegd.

Bevindingen

In 2018 is onder invloed van IORP II een three lines of defence model binnen het fonds ingevoerd. Begin 2019 is besloten op welke wijze de sleutelfuncties worden ingevuld en zijn waarnemend sleutelfunctiehouders en -vervullers benoemd. Speerpunt van het toezicht in 2019 was de werking van het ingevoerde model. De raad heeft gesprekken gevoerd met de waarnemend sleutelfunctiehouders, kennisgenomen van de werkplannen en van de rapportages. De raad is positief over de voortgang die door het fonds op dit punt is gemaakt. Door bestuurders te benoemen in de posities van (waarnemend) sleutelfunctiehouder, is de 2^e lijn niet op afstand, hetgeen de effectiviteit bevordert. Er is afstemming tussen de houders en vervullers van de 2^e lijn onderling ten aanzien van werkplannen en bevindingen. Verder stelt de raad vast dat er goed collegiaal overleg tot stand komt tussen de 1^e en de 2^e lijn en dat het bestuur als collectief door middel van voorleggers bij de bestuursstukken wordt geïnformeerd over de standpunten van zowel de 1^e als de 2^e lijn. De raad is van mening dat er een goede basis is gelegd om verder te bouwen aan interne beheersing binnen de governance. De raad acht het van belang de bestaande inbedding van het three lines of defence model te handhaven, ook na wijzigingen in de samenstelling van het bestuur en kijkt met belangstelling uit hoe het bestuur de derde lijn komend jaar concreet invulling gaat geven. Ook zullen klimaatrisico's expliciet in het risicobeheer moeten

worden meegenomen (zie ook g.) en zal meer zichtbaarheid verkregen moeten worden inzake de effectiviteit van de maatregelen.

f. Uitbesteding

Norm: Het bestuur dient een visie op de uitvoering van de activiteiten van het pensioenfonds te hebben, inclusief een aanvaardbaar niveau van de kosten en zicht op de keten van uitbesteding. Daarbij dient het bestuur in control te zijn. De overwegingen bij de keuze voor de wijze van uitvoering worden vastgelegd en beschikbaar gesteld aan belanghebbenden. Partijen waar werkzaamheden aan worden uitbesteed, dienen op regelmatige basis te worden geëvalueerd. Hetzelfde geldt ten aanzien van de adviseurs waarmee het bestuur werkt.

Bevindingen

In het verslagjaar heeft de pensioenuitvoerder TKP bekend gemaakt haar strategie te herzien en de dienstverlening aan het fonds te beëindigen na het verslagjaar 2022. Het bestuur beraadt zich over oplossingen voor het wegvallen van de dienstverlening van TKP als onderdeel van de gedachtenvorming rond de toekomst van het fonds. De raad vindt het positief dat het bestuur de diverse vraagstukken integraal beziet.

Het bestuur heeft in 2019 aantal externe adviseurs aangesteld en een flinke start gemaakt met de inrichting van een eigen bestuursbureau. De raad vraagt hier al enige tijd om en juicht dit toe, omdat met de komst van een bestuursbureau de countervailing power richting uitbestedingsrelaties toeneemt. Uiteindelijk zal de aansturing van de adviseurs en uitbestedingspartijen voornamelijk door een bestuursbureau kunnen plaatsvinden, waardoor het bestuur zich beter kan richten op bestuurlijke, strategische vraagstukken. De aansturing van en contact met de belangrijkste uitbestedingspartners behoeven voortdurend aandacht. De raad stelt met tevredenheid vast dat de aangetrokken manager van het bestuursbureau voortvarend en overtuigend invulling geeft aan de rol en dat de voordelen van deze ontwikkeling al goed zichtbaar zijn.

g. Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Norm: Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de vastgestelde risicohouding. In dit beleid dient aandacht te zijn voor maatschappelijk verantwoord beleggen. De opdracht aan de vermogensbeheerder dient in overeenstemming te zijn met dit beleid en er dienen effectieve begrenzings opgenomen te zijn in deze opdracht. Volgens de Nederlandse Pensioenwet zijn Nederlandse pensioenfondsen verplicht om in hun jaarverslag verantwoording af te leggen over de gevolgen van hun investeringsbeslissingen op het gebied van milieu, klimaat en mensenrechten en hun deelnemers te betrekken bij de keuzes die worden gemaakt in het verantwoord beleggingsbeleid.

Bevindingen

Het beleggingsbeleid is in de jaarlijkse cyclus herzien en vastgelegd in de SNP. Dit jaar heeft weinig verandering plaatsgevonden conform de aanbevelingen van de raad om strategische keuzes niet te vaak te herzien. De raad pleit voor koersvastheid in beleggingsbeleid en het bewust weerstaan van de verleiding tot actie, ook het komend jaar, waarin veel (bestuurlijke) veranderingen plaatsvinden.

Met de komst van een externe voorzitter van de beleggingscommissie (BC) heeft deze commissie een impuls gekregen, waardoor een aantal lopende dossiers tot een afronding is gekomen, de dynamiek in de commissie is verbeterd en beleidsprocessen beter zijn vormgegeven en vastgelegd. Er is een goede slag gemaakt in verbetering van de hygiëne omtrent de processen, waaronder het vastleggen van processen in beleidsdocumentatie, SLA's en IMA's updaten, beleidskalender vormgeven en verbeterde voorleggers. De inbreng en countervailing power van de bestuursleden in de BC is van hoog niveau. Met de overgang naar een nieuwe invulling van het bestuur acht de raad het essentieel om de discussies en besluitvorming op het gebied van vermogensbeheer voldoende en op niveau te blijven voeren. Er zijn nog ruim voldoende uitdagingen op het gebied van vermogensbeheer en balansmanagement, waaronder het verder voorbereiden en bijdragen aan de verdere aanscherping van het MVB-beleid, het geplande ALM-traject in 2020, het vaststellen van de scope van de opdracht van de belangrijkste leveranciers en het op orde maken van beleidsdocumentatie (zoals investment cases). Om hieraan goede invulling te geven is het noodzakelijk dat er adequate ondersteuning vanuit het in te richten bureau komt. Ook kan overwogen om extern(en) aan te trekken om de ondersteuning op het gebied van vermogensbeheer en balansmanagement van voldoende deskundigheid te voorzien, dit zal mogelijk nodig zijn in verband met het verkleinde bestuur.

Mede in verband met andere veeleisende dossiers en veranderingen in het verslagjaar zijn er weinig stappen gezet op gebied van MVB. In het MVB-beleid worden vooralsnog alleen voor de aandelenportefeuille richtlijnen opgesteld. In 2019 is de aandelenportefeuille overgeheveld naar een beheerder die MVB kan integreren in het

beleggingsproces. Op de rol voor 2020 staat het formuleren en implementeren van MVB-beleid voor de rest van de portefeuille. Zoals de raad ook vorig jaar scheef, heeft het bestuur gekozen voor een graduele benadering waarbij men stapsgewijze de vermogens categorieën inricht. Alvorens het beleid helemaal is uitgewerkt, is men overgegaan tot implementatie van een deelgebied. Het is de vraag of men een beter totaalbeeld en meer doorwrocht beleid had gehad, wanneer men een meer integrale benadering had gekozen. Dit wordt alsnog in overweging gegeven.

De raad beveelt aan om de MVB-ambitie verder aan te scherpen, te normeren en te vertalen in concrete doelstellingen. Hierbij kan de aansluiting bij en naleving van breed gedragen internationale standaarden en initiatieven, zoals the Paris Pledge for Action, een duidelijker rol krijgen.

Ten aanzien van het klimaat zal het fonds de uitstoot van broeikasgassen van beleggingen moeten meten en duidelijke doelen stellen hoe deze emissies terug te dringen. Ook acht de raad het van belang klimaatrisico's mee te nemen bij de risicobeoordeling. DNB geeft onder andere aan dat financiële instellingen zowel transitie- als fysieke risico's moeten meenemen in hun risicobeheer. Met DNB is de raad van mening dat de financiële sector een belangrijke rol kan spelen in de transitie naar een carbonneutrale economie: naast risico's brengt de klimaattransitie ook mogelijkheden om te investeren in de oplossingen. Ook zal beleid moeten worden geformuleerd t.a.v. investeringen in risicosectoren als de olie- en gasector.

Ten slotte wordt aangeraden om bij de nog vorm te geven rapportage en monitoring van het MVB-beleid de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) in de algemene financiële rapportages te implementeren.

h. Communicatie

Norm: Het bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, waarbij de persoonlijke pensioeninformatie goed toegankelijk is en het pensioenbewustzijn van belanghebbenden wordt bevorderd. Het bestuur meet de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen periodiek, in elk geval elke drie jaar.

Bevindingen

De raad constateert met genoegen dat er een gedegen communicatiebeleidsplan is en dat de communicatiecommissie een proactieve rol heeft. De raad stelt vast dat in het beleidsplan ook voldoende aandacht is voor de diverse belanghebbenden en dat het bestuur zich inzet voor begrijpelijke en transparante communicatie.

i. Code Pensioenfondsen

Norm: het bestuur leeft de normen van de Code Pensioenfondsen na, rapporteert zo nodig over normen of geeft gemotiveerd aan waarom van een norm wordt afgeweken. De raad rapporteert hierover aan de hand van de acht thema's uit de Code Pensioenfondsen.

Bevindingen

De raad constateert dat het bestuur op gedegen wijze een inventarisatie heeft gemaakt van de naleving van de normen uit de Code Pensioenfondsen door het fonds. De raad sluit zich aan bij de bevindingen van het bestuur hieromtrent. De raad besteedt hieronder aan enkele thema's uit de Code Pensioenfondsen nadere aandacht.

Onder het thema "vertrouwen waarmaken" verstaat de Code Pensioenfondsen "zij die voor het pensioenfonds verantwoordelijkheid dragen maken het in hen gestelde vertrouwen waar. Dat blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement." De raad is van mening dat het bestuur voldoet aan de normen die onder dit thema genoemd worden. De raad ziet dat het bestuur verantwoordelijkheid neemt en dat de bestuursleden een open discussie kunnen voeren aan de bestuurstafel. De raad benoemt hier als aandachtspunt dat de werkwijze van het bestuur soms zodanig pragmatisch is dat analyse en formaliteiten onderbelicht worden. De pragmatische werkwijze kan wel positief zijn t.a.v. besluitvorming en voortvarendheid. Een overweging is wellicht om in de toekomst het BOB-model te hanteren (Beeldvorming – Oordeelsvorming – Besluitvorming). Vooral de beeldvormende fase zou volgens de raad iets meer aandacht kunnen krijgen.

Onder het thema "integer handelen" verstaat de Code "het bestuur bevordert een cultuur van integriteit en compliance". Hier is het afgelopen boekjaar veel aandacht aan besteed in de vorm van het vaststellen van nieuwe fondsdocumenten (gedragscode, incidentenregeling en klokkenluidersregeling), in de zin van de inrichting van de governance van de processen hieromtrent en in de zin van bewustwording. De raad acht dit zeer belangrijk en zal de aandacht hiervoor in de toekomst monitoren en indien nodig bevorderen.

Onder het thema "gepast belonen" verstaat de Code "het fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie". De raad constateert dat het bestuur het

beloningsbeleid herijkt, vanwege gewijzigde inrichting van het paritaire bestuursmodel. De raad wordt zorgvuldig meegenomen in dit proces.

j. Follow-up aanbevelingen

Norm: Het intern toezicht beoordeelt de opvolging die het bestuur geeft aan eerdere aanbevelingen van het intern toezicht.

Bevindingen

De raad rekent het tot zijn taak te beoordelen of en in hoeverre opvolging is gegeven aan eerdere bevindingen en aanbevelingen en de termijn waarbinnen dit gebeurt. De raad is van mening dat zijn toegevoegde waarde gedurende het jaar en in dialoog met het bestuur wordt geleverd. De raad is vrij het bestuur met raad bij te staan en voelt zich gehoord door het bestuur en constateert dat het bestuur de aanbevelingen van de raad doorgaans weegt in zijn besluitvorming.

k. Bevindingen speerpunten

De raad stelt jaarlijks speerpunten vast. De bevindingen met betrekking tot deze speerpunten zijn verwerkt in de bevindingen bij de diverse normen. Achter de genoemde speerpunten is een verwijzing naar de betreffende norm opgenomen. De speerpunten voor 2019 waren:

- a) werking control framework in het kader van IORP II (bevindingen bij norm e);
- b) werking bestuurlijk model (bevindingen bij norm b);
- c) bestuurlijke aandacht toekomst van het fonds (bevindingen bij norm a);
- d) verandervermogen van het fonds (bevindingen bij norm a);
- e) houdbaarheid van de pensioenregeling (bevindingen bij norm c); en
- f) maatschappelijk verantwoord beleggen (bevindingen bij norm g).

3. Speerpunten 2020

Voor het boekjaar 2020 heeft de raad de volgende speerpunten vastgesteld:

- a) hanteren van uitdagingen n.a.v. Coronacrisis
- b) werking van het control framework (onder andere in kader IORP II);
- c) werking bestuurlijk model;
- d) uitbesteding pensioenadministratie;
- e) houdbaarheid van de pensioenregeling (inclusief pensioenhervorming); en
- f) beleid rondom maatschappelijk verantwoord beleggen.

4. Goedkeuring besluit vaststelling bestuursverslag en jaarrekening

De raad constateert dat het proces van totstandkoming van het besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening over 2019 zorgvuldig is geweest. Volgens de raad heeft het bestuur voldoende blijk gegeven van een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging bij de uitoefening van zijn taak en bij het opstellen van dit besluit en de onderliggende stukken. De raad geeft daarom goedkeuring aan het bestuursbesluit tot de vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening. De raad dankt het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor de prettige en constructieve samenwerking.

Amsterdam, 14 mei 2020

Anne Gram
Mechteld Hendriks (voorzitter)
Sako Zeverijn

8.1 Reactie bestuur op bevindingenrapport raad van toezicht

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor zijn bevindingenrapport. Zowel uit dit rapport als uit de contacten met de raad van toezicht blijkt dat de raad zijn taken op deskundige wijze uitvoert en zich kritisch en constructief opstelt.

Het bestuur neemt zich de aanbevelingen en adviezen van de raad altijd ter harte. Indien het bestuur een advies niet (onverkort) overneemt, treedt het in overleg met de raad. Het bestuur beschouwt de raad niet alleen als een interne toezichthouder maar ook als een waardevolle gesprekspartner. Het bestuur blijft ook in 2020 graag in gesprek met de raad (en het verantwoordingsorgaan), onder andere over de toekomst van het pensioenfonds.

9. Verslag verantwoordingsorgaan

Verantwoording en werkwijze

Het verantwoordingsorgaan heeft zich een oordeel gevormd over het handelen van en het door het bestuur in 2019 gevoerde beleid aan de hand van periodieke vergaderingen en overleg met het bestuur en de raad van toezicht. Het verantwoordingsorgaan heeft kennis genomen van fondsdocumenten, zoals het jaarverslag, de bevindingen van de externe accountant en de actuaris, het bevindingenrapport van de raad van toezicht en de verslagen van het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2019 achtmaal in eigen kring vergaderd. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan ook eenmaal een themadag georganiseerd. Er is driemaal met het bestuur en viermaal met de raad van toezicht overlegd. Diverse leden van het verantwoordingsorgaan waren aanwezig bij de gezamenlijke themadagen met het bestuur en er zijn enkele werkgroep- en bestuursvergaderingen bijgewoond.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het verslagjaar nadrukkelijk aandacht besteed aan opleiding en teamvorming, dit mede naar aanleiding van de vele wisselingen in de samenstelling in 2018 en 2019. Tijdens een opleidingsdag zijn de samenwerkingsafspraken besproken en is een werkplan met speerpunten vastgesteld. De ambitie van het verantwoordingsorgaan is daarbij als volgt verwoord: *Het verantwoordingsorgaan wil op een betrokken, deskundige, kritische en inlevende manier bijdragen aan het bestuurlijke vermogen van het pensioenfonds. Wij staan open voor maatschappelijke ontwikkelingen en willen een verbinding zijn tussen bestuur en (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Wij gaan bewust om met de voorbeeldrol die van het fonds uitgaat en dragen bij aan de rolvastheid van de verschillende organen van het fonds.*

Mutaties in de samenstelling van het verantwoordingsorgaan

Op 1 januari 2019 is mevrouw Tiellemans op voordracht van de werkgever benoemd als lid van het verantwoordingsorgaan. In vervolg hierop heeft het verantwoordingsorgaan mevrouw Tiellemans tot nieuwe voorzitter gekozen. In het verslagjaar eindigde het lidmaatschap van de heer De Ruijter door opzegging. Dit gebeurde in het verlengde van de bestuursdiscussie met de toezichthouder over het vermijden van mogelijke belangentegenstellingen. Ook de heer Lelieveldt heeft zijn werkzaamheden inmiddels (mei 2020) beëindigd omdat hij mogelijk ook in een belangenconflict zou kunnen terechtkomen. De vrijgekomen werkgeverszetel is in het verslagjaar niet opgevuld. De heer De Kogel werd herbenoemd na voordracht door de geleding van pensioengerechtigden en slapers.

Benoeming nieuwe leden van de raad van toezicht

In 2019 is de tweede termijn van mevrouw Schols verlopen. Het verantwoordingsorgaan heeft mevrouw Hendriks benoemd als haar opvolger. De heer De Groot heeft zijn functie in november neergelegd. Het verantwoordingsorgaan heeft de heer Zeverijn in 2020 benoemd als zijn opvolger. Het verantwoordingsorgaan heeft geadviseerd over de profielen van de nieuwe leden en is actief betrokken geweest bij beide sollicitatieprocedures en het opstellen van een draaiboek hiervoor. In afwijking van de Code Pensioenfondsen benoemt het verantwoordingsorgaan de leden van de raad van toezicht en blijft de rol van het bestuur beperkt tot het identificeren van en adviseren rond potentiële situaties van ongewenste belangenverstrengeling.

Uitgebrachte adviezen

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2019 adviezen uitgebracht over:

Beloningsbeleid

Gedurende het verslagjaar is aan het verantwoordingsorgaan verscheiden keren advies gevraagd inzake beloningen. Tweemaal betrof dit een voorstel tot wijziging van een individuele vergoeding. Het verantwoordingsorgaan is met beide verzoeken niet akkoord gegaan, omdat dit niet passend werd geacht binnen de context van het vigerende beloningsbeleid. Eind 2019 heeft het bestuur het verantwoordingsorgaan advies gevraagd voor een aanpassing van het beloningsbeleid in verband met de wijziging van de inrichting en invulling van het bestuursmodel. Het verantwoordingsorgaan heeft geen overwegend bezwaar tegen het nieuwe beloningsbeleid. Aangezien de raad van toezicht geen goedkeuring heeft gegeven op voorgestelde aanpassing van het beloningsbeleid, is een herziene versie in 2020 opnieuw voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Hierop is negatief geadviseerd, vooral omdat het herziene beleid slechts de maximale beloningsgrenzen definieert en geen nadere inhoud geeft aan de principes

waarmee voor individuele leden van organen de concrete beloning tot stand zal komen. In 2020 gaan het bestuur en het verantwoordingsorgaan hierover in overleg.

Communicatie

In 2019 heeft het verantwoordingsorgaan de advisering over het communicatiebeleidsplan en het communicatiejaarplan aangehouden tot het bestuur in de gelegenheid was om hierover inhoudelijk van gedachten te wisselen. Vervolgens is begin 2020 een positief advies gegeven, waarbij als aandachtspunten is geformuleerd dat het verantwoordingsorgaan meer betrokken wordt bij de communicatie en meegenomen wordt in het klachtentrajec. Het verantwoordingsorgaan vindt het belangrijk hoe uit het beleid blijkt dat het pensioenfonds zich houdt aan de wettelijke verplichtingen en hoe het pensioenfonds de AFM-leidraad hierover in de praktijk toepast. Op verzoek van het verantwoordingsorgaan wordt er in een artikel in de Pensioenkrant stilgestaan bij dit onderwerp en wordt een samenvatting van het communicatiebeleidsplan 2020-2022 opgenomen op de website.

Gedragscode

Het verantwoordingsorgaan is in beperkte mate betrokken geweest bij de herziening van de interne gedragscode die in december 2019 door het bestuur werd vastgesteld. Het verantwoordingsorgaan heeft zijn onvrede hierover kenbaar gemaakt en een ongevraagd advies gegeven aan het bestuur over gewenste aanpassingen. Deze zijn grotendeels door het bestuur overgenomen en in februari 2020 in een gewijzigde versie vastgesteld.

Statuten

Het bestuur heeft het verantwoordingsorgaan om zijn visie gevraagd met betrekking tot de voorgenomen wijziging van de statuten van het fonds, in het bijzonder met betrekking tot het artikel inzake het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft zich in zijn reactie geconcentreerd op het behoud van de bepaling dat het verantwoordingsorgaan zijn eigen leden benoemt op voordracht van de belangenorganisaties. Deze afwijking van de code Pensioenfondsen borgt de onafhankelijke rol van het verantwoordingsorgaan ten opzichte van het bestuur. Wel is toegevoegd dat de raad van toezicht adviseert over voorgenomen benoemingen.

Voorschotpremie

In december 2019 is aan het verantwoordingsorgaan advies gevraagd over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten voor 2020. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd. De adviesaanvraag is relatief laat bij het verantwoordingsorgaan terecht gekomen. Het verantwoordingsorgaan betreurt dit en heeft het bestuur verzocht om in de tweede helft van 2020 tijdig op de voor de pensioen- en premieregeling 2021 aangekondigde discussie en besluitvorming te worden aangehaakt.

Overige activiteiten en bevindingen

Toekomst fonds

Het verantwoordingsorgaan is regelmatig door het bestuur bijgepraat over de toekomst van het pensioenfonds. Zo heeft het verantwoordingsorgaan in juni 2019 een bestuurs sessie over toekomstverkenning bijgewoond, waarin vijf leden hebben geparticipeerd en meegediscussieerd. In 2020 worden enkele scenario's nader uitgewerkt. Het verantwoordingsorgaan zal hier nauw bij worden betrokken.

Aanpassing bestuursmodel

Ook de aanpassing van het bestuursmodel is meermalen binnen het verantwoordingsorgaan besproken. In zijn reactie aan het bestuur heeft het verantwoordingsorgaan aangegeven van mening te zijn dat de versterkte governance in het belang van het pensioenfonds is en dat de voorkeur uitgaat naar het paritaire model met invulling van externen. Het is belangrijk dat de bestuurlijke continuïteit niet uit het oog verloren wordt.

Betrokkenheid bij vervolg op de toezichtsmelding

Naar aanleiding van de melding heeft het verantwoordingsorgaan besloten niet zelf in detail kennis te nemen van het dossier, maar bestuur en raad van toezicht te wijzen op de noodzaak van goede evaluatie van de melding en reflectie op de governancevragen en ieders rol hierbij.

Wel is in de context van genoemd rapport een eigen analyse naar mogelijke belangentegenstellingen van leden van het verantwoordingsorgaan gemaakt. De analyse werd voorzien van een lijst met mogelijke

maatregelen om te borgen hoe de (schijn van) belangentegenstellingen wordt vermeden en hoe het risico van de omgang met vertrouwelijke niet-publieke informatie van DNB binnen het verantwoordingsorgaan wordt geadresseerd. De uitkomst is gedeeld met het bestuur, die dit heeft betrokken in zijn reactie naar de toezichthouder.

Samenvatting en conclusie

In het verslagjaar is het verantwoordingsorgaan in een nieuwe samenstelling begonnen met de insteek om actief een bijdrage te leveren aan de governance van het fonds. Dit heeft er toe geleid dat het verantwoordingsorgaan actief betrokken was bij de samenstelling van de raad van toezicht en de samenwerking en uitwisseling van informatie/vragen/standpunten met zijn leden goed verloopt.

Het verantwoordingsorgaan vindt dat hij laat betrokken is bij diverse adviezen en heeft daarom op een enkel punt zelf het initiatief genomen en proactief advies gegeven. Het verantwoordingsorgaan kreeg het gevoel dat het bestuur de rol van het verantwoordingsorgaan bij de voorbereiding van de besluitvorming soms uit het oog verloor. Het verantwoordingsorgaan heeft begrip voor deze situatie, gezien de dossiers die het bestuur in het verslagjaar voor de kiezen heeft gekregen. In het verlengde hiervan zijn verdere afspraken met het bestuur gemaakt om te borgen dat het verantwoordingsorgaan tijdig en adequaat wordt betrokken in de relevante discussies van het fonds. Dit is sinds begin 2020 verbeterd en vertrouwenwekkend. Het verantwoordingsorgaan spreekt grote dank uit naar alle oud bestuurders, die begin 2020 afscheid hebben moeten nemen. Ook wil het verantwoordingsorgaan graag de raad bedanken voor de prettige samenwerking het afgelopen jaar.

Amsterdam, 14 mei 2020

Annemarie Hondius
Usseb Karakhalil
Ries de Kogel
Björn Sluijter
Diny Tiellemans (voorzitter)
Kees van der Zwan

9.1 Reactie bestuur op verslag verantwoordingsorgaan

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor zijn goed onderbouwde verslag en voor de uitgebrachte adviezen. Het bestuur waardeert de open en constructieve houding van het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur is het met het verantwoordingsorgaan eens dat het verantwoordingsorgaan tijdig moet worden betrokken bij adviesaanvragen en ook op dossiers waar het verantwoordingsorgaan formeel geen rol heeft, tijdig en adequaat moet worden geïnformeerd. Het bestuur zal hier het komende jaar aandacht voor hebben en het gesprek met het verantwoordingsorgaan blijven voeren.

Amsterdam, 14 mei 2020

Dominique Dijkhuis
Peter de Groot
Anita Jharap
Agnes Joseph
Margreet Schuit
Roeland van Vledder

10. Jaarrekening

10.1 Balans per 31 december 2019

(na resultaatbestemming)

		<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		269.983	225.133
Aandelen		586.451	435.491
Vastrentende waarden		1.166.903	924.758
Derivaten		199.281	42.440
Overige beleggingen		<u>15.401</u>	<u>279.087</u>
		2.238.019	1.906.909
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(2)	495	447
Vorderingen en overlopende activa	(3)	440	94
Overige activa	(4)	10.926	10.103
TOTAAL ACTIVA		<u>2.249.880</u>	<u>1.917.553</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)	366.637	277.138
Technische voorzieningen	(6)	1.866.130	1.603.241
Overige schulden en overlopende passiva	(7)	17.113	37.174
TOTAAL PASSIVA		<u>2.249.880</u>	<u>1.917.553</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 79.

10.2 Staat van baten en lasten

		2019	2018
Baten			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(8)	40.946	37.690
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(9)	355.014	-10.357
Overige baten	(10)	3	2
Totaal baten		<u>395.963</u>	<u>27.335</u>
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(11)	45.672	43.797
Pensioenuitvoeringskosten	(12)	2.159	1.595
Mutatie technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	(13)		
- Pensioenopbouw		34.472	31.067
- Toeslagverlening		39.405	29.386
- Rentetoevoeging/onttrekking		-3.758	-3.962
- Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten		-46.868	-44.346
- Wijziging marktrente		245.791	63.970
- Wijziging actuariële uitgangspunten		-7.125	-10.583
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		5.634	9.876
- Overige mutaties technische voorzieningen		-4.024	-2.918
		<u>263.527</u>	<u>72.490</u>
Mutatie overige technische voorzieningen	(14)	-686	-149
Saldo herverzekering	(15)	20	20
Saldo overdracht van rechten	(16)	-4.261	-9.554
Overige lasten	(17)	33	35
Totaal lasten		<u>306.464</u>	<u>108.234</u>
Saldo van baten en lasten		<u>89.499</u>	<u>-80.899</u>
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Algemene reserve		87.009	-80.242
Bestemmingsreserves		2.490	-657
		<u>89.499</u>	<u>-80.899</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 100.

10.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2019	2018
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	42.329	39.561
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	5.759	9.585
Overig	185	194
	48.273	49.340
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-46.012	-44.287
Betaald in verband met overdracht van rechten	-1.453	-53
Betaalde premies herverzekering	-20	-20
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.512	-1.656
	-49.997	-46.016
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	-1.724	3.324
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	49.900	36.278
Verkopen en aflossingen van beleggingen	3.508.266	1.941.366
Mutatie beleggingsliquiditeiten en collateral	204.038	6.585
	3.762.204	1.984.229
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-3.755.012	-1.988.859
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-4.645	-1.375
	-3.759.657	-1.990.234
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	2.547	-6.005
Netto kasstroom	823	-2.681
Mutatie liquide middelen	823	-2.681
Samenstelling geldmiddelen		
	2019	2018
Liquide middelen primo boekjaar (3)	10.103	12.783
Liquide middelen ultimo boekjaar (3)	10.926	10.103
Waarvan:		
Voor risico pensioenfonds	10.926	10.103
Voor risico deelnemers	0	0

10.4 Toelichting op de jaarrekening

10.4.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank NV (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199645.

Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van de nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten, alsmede het streven (voorwaardelijk: voor zover de middelen van het pensioenfonds het toelaten en afhankelijk van de dekkingsgraad) naar het waardevast houden van de pensioenrechten.

Pensioenfonds DNB wil een zo goed mogelijke invulling geven aan de pensioenovereenkomsten die de werkgever (De Nederlandsche Bank NV) heeft afgesloten met zijn (gewezen) werknemers. De uitvoering van de overeenkomst dient correct, maatschappelijk verantwoord en (kosten)efficiënt te geschieden. De ambitie is een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds te zijn dat zijn financiële verplichtingen en ambities nu en in de toekomst waar kan maken.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder RJ 610 Pensioenfonds. Het bestuur heeft op 14 mei 2020 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

10.4.2 Grondslagen

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "schattingswijzigingen".

10.4.2.1 Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in duizendtallen, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 december 2019	Gemiddeld 2019	31 december 2018	Gemiddeld 2018
USD	0,8908	0,8828	0,8748	0,8538
GBP	1,1801	1,1471	1,1141	1,1204
JPY	0,0082	0,0081	0,0080	0,0077

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In 2019 zijn de grondslagen voor onderstaande onderdelen getoetst:

- leeftijdsverschil man -/- vrouw;
- partnerfrequenties; en
- opslag voor het wezenpensioen.

In 2019 is de grondslag voor het leeftijdsverschil man/vrouw getoetst. Deze toetsing heeft geleid tot aanpassing van deze grondslag. Voor vrouwelijke deelnemers is het leeftijdsverschil aangepast van 3 jaar naar 1,5 jaar. Voor mannelijke deelnemers is het leeftijdsverschil aangepast van 3 jaar naar 2,5 jaar. Deze aanpassing heeft geleid tot een daling van de technische voorzieningen met € 2,6 miljoen. Deze daling van de technische voorziening had een effect van 0,1%-punt op de dekkingsgraad.

In 2019 is de grondslag voor partnerfrequenties getoetst. Deze toetsing heeft geleid tot aanpassing van de grondslag partnerfrequenties van 100% naar CBS 2018 inclusief samenwonend.

Deze aanpassing heeft geleid tot een daling van de technische voorzieningen met € 4,3 miljoen. Deze daling van de technische voorziening had een effect van 0,2%-punt op de dekkingsgraad.

In 2019 is de grondslag voor opslag wezenpensioen getoetst. Deze toetsing heeft geleid tot aanpassing van de grondslag opslag wezenpensioen van 0% naar 0,35%. Deze aanpassing heeft geleid tot een stijging van de technische voorzieningen met € 0,01 miljoen. Deze stijging van de technische voorziening had een effect van 0,0%-punt op de dekkingsgraad.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden en het premiedepot te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend als de beleidsdekkingsraad gedeeld door de Toekomst Bestendig Indexatie grens (TBI-grens).

10.4.2.2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds. De actuariële grondslagen van het pensioenfonds zijn gespecificeerd onder het onderdeel 'technische voorzieningen'.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Bestemmingsreserve

Ter compensatie van de wijziging van de onvoorwaardelijke naar voorwaardelijke toeslag voor actieve deelnemers heeft de werkgever vanaf 1 januari 2019 5,7% van de totale premie toegekend voor de actieve deelnemers. Deze compensatie heeft een tweeledig doel, te weten het voorkomen van het korten op de jaaropbouw en een aanvullende toeslag voor actieve deelnemers toe te kennen tot maximaal de jaarlijks geldende cpi. Hierbij geldt wel dat eerder niet gegeven aanvullende toeslagen ook meegenomen worden voor een eventuele aanvullende toeslag indien het toeslagdepot over voldoende middelen beschikt. Vanaf 1 januari 2018 is de premieruimte door de verhoging van de pensioenleeftijd van 67 naar 68 jaar ter hoogte van 1,3% aan de 4,4% toegevoegd met hetzelfde doel.

Ten gevolge van de afspraken in de CAO heeft het pensioenfonds in het kader van de overgang naar een gemaximeerde premie per 1 januari 2015 een premie-egalisatiedepot ingesteld. Tot en met 2019 had het pensioenfonds ook een toeslagendepot. Dit is echter in de regeling 2020 afgeschaft.

Peildatum voor de berekening van de toevoeging van middelen aan en onttrekking van middelen uit de depots in een bepaald kalenderjaar is 30 september van het voorgaande jaar. Deze toevoeging en onttrekking vindt vervolgens jaarlijks op de volgende wijze plaats:

Jaarlijks wordt de genoemde vaste opslag van 4,4% als dotatie aan het depot toegevoegd. Vervolgens wordt – indien en voor zover van toepassing – het verschil tussen de benodigde premie (gedempte premie plus premieopslag) en de maximale premie er weer uit onttrokken ter bekostiging van de realisatie van het in het pensioenreglement toegezegde opbouwpercentage.

Jaarlijks wordt aan het premie-egalisatiedepot het rendement (tot en met het derde kwartaal van elk jaar) toegevoegd.

Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken inclusief de eventueel op 1 januari daaropvolgend toe te kennen verhoging in verband met toeslagverlening. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de markttrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door de toezichthouder wordt gebruikt. Er is geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

- Als rekenrente voor de TV wordt gehanteerd de rentetermijnstructuur per 31 december 2019 zoals die door de toezichthouder is gepubliceerd.
- Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt de TV voor het arbeidsongeschikte deel berekend als de contante waarde van de op de pensioendatum in uitzicht gestelde pensioenen bij een tot die datum voortgezette pensioenopbouw.
- Voor mannen en vrouwen is gebruik gemaakt van de door het AG gepubliceerde prognosetafel 2018. Om rekening te houden met het gegeven dat de werkende populatie gezonder is dan de niet-werkende populatie is een leeftijdsafhankelijke afslag op de sterftetekansen toegepast. Deze ervaringssterfte is vastgesteld op basis van het Aon Hewitt postcodemodel.
- Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke (gewezen) deelnemer verondersteld een partner te hebben van het andere geslacht. Voor pensioengerechtigden wordt alleen met een voorziening voor partnerpensioen rekening gehouden, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaalde partner systeem).
- Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw wordt gesteld op 2,5 en 1,5 jaar respectievelijk.
- De leeftijd en duur worden in maanden nauwkeurig vastgesteld.
- De leeftijd op balansdatum is gelijk aan de reglementaire pensioenleeftijd verminderd met de toekomstige duur.
- Voor toekomstige excasso- en administratiekosten wordt 2,25% van de netto TV opgenomen.
- De risicopremie voor premievrijstelling bedraagt 2% van de actuariële premie voor onvoorwaardelijke onderdelen plus 2% van de risicopremie voor het nabestaandenpensioen. De risicopremie voor WIA excedent bedraagt 2% van de salarissom boven het maximum dagloon.
- Voor latent wezenpensioen wordt een opslag van 0.35% van de technische voorzieningen van het partnerpensioen voor actieven en slapers opgenomen.
- Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen de partnerfrequentie gebaseerd op "CBS 2018 inclusief samenwonend". Voor pensioengerechtigden wordt alleen met een voorziening voor partnerpensioen rekening gehouden, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaalde partner systeem).

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Verplichtingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds. De waardering is gelijk aan de vordering uit hoofde van herverzekeringscontracten.

Overige technische voorzieningen

Onder de overige technische voorzieningen worden voorzieningen opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende risico's voor zover niet opgenomen in de berekening van de pensioenvoorziening, zijnde arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

Er wordt een voorziening opgenomen voor deelnemers die ziek zijn en wellicht arbeidsongeschikt worden. Deze voorziening wordt jaarlijks vastgesteld en bedraagt tweemaal de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid en premievrijstelling.

De voorziening voor WAO hiaat/WIA is onderdeel van de overige technische voorzieningen en is gebaseerd op dezelfde grondslagen als de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

10.4.2.3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderinggrondslagen voor beleggingen en de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

In de pensioenpremie van 28% zit een opslag van 5,7%. Uit deze opslag kan de jaaropbouw van de pensioenen bekostigd worden en/of een aanvulling op de toeslag die vanuit de algemene middelen van het pensioenfonds verstrekt wordt, worden gegeven.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe kosten verstaan. Afschrijvingen en andere exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorziening voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Voor actieve en niet-actieve deelnemers is de toeslag voorwaardelijk, de maatstaf voor de toekenning van de toeslag is de consumentenprijsindex voor alle huishoudens in het betreffende jaar (meetperiode oktober-oktober). Het bestuur beslist jaarlijks over de toeslagverlening voor deze deelnemers.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018:-0,260%), op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de technische voorziening worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties technische voorziening

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

10.4.2.4 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

10.4.3 Toelichting op de balans per 31 december 2019

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

Huidig jaar	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	225.133	435.491	924.758	17.724	279.087	1.882.193
Aankopen	46.702	875.011	1.797.340	0	1.036.283	3.755.336
Verkopen	-46.140	-842.134	-1.551.745	26.359	-1.094.591	-3.508.251
Herwaardering	44.717	117.366	-8.707	157.497	-1.264	310.873
Overige mutaties	-429	717	5.257	-6.267	-204.114	-206.100
Stand per 31 december 2019	269.983	586.451	1.166.903	195.313	15.401	2.234.051
Schuldpositie derivaten (credit)						3.968
						2.238.019

De aan- en verkopen onder de categorie "overige beleggingen" betreffen transacties van geldmarktfondsen, zogenaamde Money Market Funds.

De overige mutaties in bovenstaand verloop betreffen de mutaties van de opgebouwde rente en dividend en de mutatie van de liquiditeiten aangehouden voor beleggingsdoeleinden ultimo 2019 ten opzichte van 2018.

Vorig jaar	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	217.808	458.223	498.769	2.966	708.165	1.885.931
Aankopen	224.651	39.749	1.410.290	0	314.169	1.988.859
Verkopen	-208.503	-32.431	-983.402	19.654	-736.686	-1.941.368
Herwaardering	-8.394	-30.358	-1.408	-7.763	-24	-47.947
Overige mutaties	-429	308	509	2.867	-6.537	-3.282
Stand per 31 december 2018	225.133	435.491	924.758	17.724	279.087	1.882.193
Schuldpositie derivaten (credit)						24.716
						1.906.909

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
Vastgoedbeleggingen		
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	269.983	225.133

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	<u>2019</u>		<u>2018</u>	
		%		%
Northern Trust Corp.	248.717	92,1	209.937	93,3

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
Aandelen		
Beursgenoteerde aandelen	585.245	431.672
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	0	2.921
Vorderingen	1.206	898
	<u>586.451</u>	<u>435.491</u>

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
Vastrentende waarden		
Obligaties	1.154.906	917.036
Vorderingen	11.997	7.722
	<u>1.166.903</u>	<u>924.758</u>

De significante wijziging in de samenstelling en de omvang van de vastrentende waarden houdt verband met de aanpassing van de matching portefeuille, waardoor het aandeel vastrentende waarden in deze portefeuille ten opzichte van voorgaand jaar is aangepast.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	<u>2019</u>		<u>2018</u>	
		%		%
Nederlandse staatsobligaties	597.103	51,2	433.681	46,9
Duitse staatsobligaties	557.803	47,8	483.355	52,3
	<u>1.154.906</u>	<u>99,0</u>	<u>917.036</u>	<u>99,2</u>

Derivaten

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2019:

2019					
Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	Jan 2020–Mrt 2020	593.290	6.651	8.335	1.684
Rentederivaten	Jan 2021–Feb 2069	1.208.085	188.662	190.946	2.284
		1.801.375	195.313	199.281	3.968

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2018:

2018					
Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	Jan 2019–Mei 2019	486.968	-8.665	507	9.172
Rentederivaten	Aug 2021–Nov 2067	1.182.185	20.121	35.665	15.544
Futures	Jan 2018–Mrt 2018	1.062	1	1	0
Vorderingen		0			
		1.670.215	17.724	42.440	24.716

	31-12-2019	31-12-2018
Overige beleggingen		
Liquide middelen	2.865	18.537
Onderpandverplichtingen uit hoofde van ontvangen collateral	-199.577	-24.398
Onderpandverplichtingen uit hoofde van gestort collateral	0	7.857
Money Market funds	217.359	276.648
Nog af te wikkelen transacties	-324	0
Overige vorderingen	5	741
Overige schulden	-4.927	-298
	15.401	279.087

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 199,6 miljoen (2018: € 24,4 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 5,3 miljoen (2018: € 7,9 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. Dit bedrag moet op balansdatum nog afgeschreven worden van de geldrekening.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto Contante Waardeberekening	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2019					
Vastgoedbeleggingen	269.621	0	0	362	269.983
Aandelen	586.451	0	0	0	586.451
Vastrentende waarden	1.166.903	0	0	0	1.166.903
Derivaten	0	0	195.313	0	195.313
Overige beleggingen	15.401	0	0	0	15.401
	<u>2.038.376</u>	<u>0</u>	<u>195.313</u>	<u>362</u>	<u>2.234.051</u>
Per 31 december 2018					
Vastgoedbeleggingen	224.125	0	0	1.008	225.133
Aandelen	435.491	0	0	0	435.491
Vastrentende waarden	931.025	0	0	0	931.025
Derivaten	2	0	11.455	0	11.457
Overige beleggingen	279.087	0	0	0	279.087
	<u>1.869.730</u>	<u>0</u>	<u>11.455</u>	<u>1.008</u>	<u>1.882.193</u>

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Van de vastgoedbeleggingen vindt de waardering van het daadwerkelijke onroerend goed plaats op basis van Net Asset Value.

De waardering van derivaten vindt plaats door gebruik van interne modellen, waarbij de resultaten van de tegenpartij en van Bloomberg als referentie worden gebruikt voor controle van de uitkomsten van de interne modellen.

Het pensioenfonds neemt geen deel aan securities lending programma's.

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
2. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Verzekering op risicobasis	<u>495</u>	<u>447</u>

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen bestaat uit de vordering op elipsLife. De vordering betreft de contante waarde van pensioenuitkeringen die door de verzekeraar aan de deelnemer wordt betaald.

ElipsLife is een dochteronderneming van Swiss Re. Vanwege de beperkte omvang van het contract en de creditrating van Swiss Re (Standard & Poor's: AA-, Moody's: Aa3) is geen voorziening uit hoofde van kredietrisico op het herverzekeringsdeel technische voorzieningen opgenomen.

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
3. Vorderingen en overlopende activa		
Overige vorderingen	92	94
Vooruitbetaalde kosten	232	0
Vordering belastingdienst	59	0
Vordering op de werkgever	<u>57</u>	<u>0</u>
	<u>440</u>	<u>94</u>

De overige vorderingen betreffen hoofdzakelijk de uitkeringen van ziektekosten die voor de werkgever worden uitgekeerd. De vooruitbetaalde kosten hebben betrekking op de kosten voor de administratievergoeding over het eerste kwartaal van 2020.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	<u>31-12-2019</u>	<u>31-12-2018</u>
4. Overige activa		
Liquide middelen	<u>10.926</u>	<u>10.103</u>

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

PASSIVA

5. Stichtingskapitaal en reserves

	<u>Algemene reserve</u>	<u>Bestemmings- reserves</u>	<u>Totaal</u>
Stand per 1 januari 2018	357.380	657	358.037
Bestemming van saldo baten en lasten	<u>-80.242</u>	<u>-657</u>	<u>-80.899</u>
Stand per 1 januari 2019	277.138	0	277.138
Bestemming van saldo baten en lasten	<u>87.009</u>	<u>2.490</u>	<u>89.499</u>
Stand per 31 december 2019	<u>364.147</u>	<u>2.490</u>	<u>366.637</u>

	<u>2019</u>	<u>2018</u>
Algemene reserve		
Stand per begin boekjaar	277.138	357.380
Bestemming saldo van baten en lasten	<u>87.009</u>	<u>-80.242</u>
Stand per einde boekjaar	<u>364.147</u>	<u>277.138</u>

Bestemmingsreserves

Premiedepot

	<u>2019</u>	<u>2018</u>
Stand per begin boekjaar	0	657
Onttrekking uit het depot	0	0
Dotatie aan het depot	0	0
Rendement	464	0
Bestemming saldo van baten en lasten	<u>2.026</u>	<u>-657</u>
Stand per einde boekjaar	<u>2.490</u>	<u>0</u>

Jaarlijks wordt de genoemde vaste opslag van 4,4% als dotatie aan het depot toegevoegd. Vervolgens wordt – indien en voor zover van toepassing – het verschil tussen de benodigde premie (gedempte premie plus premieopslag) en de maximale premie er weer uit onttrokken ter bekostiging van de realisatie van het in het pensioenreglement toegezegde opbouwpercentage.

Jaarlijks wordt aan het premie-egalisatie depot het rendement toegevoegd. Het rendement over 2019 betrof € 464 duizend.

Dekkingsgraad en vermogenspositie

	2019	2018
	%	%
De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:		
Actuele dekkingsgraad	119,5	117,3
Reële dekkingsgraad	97,0	99,6
Beleidsdekkingsgraad	119,8	123,5

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De (nominale) maanddekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend als de maanddekkingsgraad gedeeld door de Toekomst Bestendig Indexatie grens (TBI-grens).

Omdat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist eigen vermogen (104, 3%) en het vereist eigen vermogen (113,9%), is ultimo 2019 geen sprake van een reservetekort.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model. De vereiste solvabiliteit per risicofactor is aan de hand van een (wortel)formule gecombineerd tot een totaal vereiste solvabiliteit (inclusief een opslag voor actief risico). Verondersteld wordt dat er geen sprake is van materiële risico's die niet door het standaardmodel (op het actief risico na) gedekt worden. Het concentratierisico en liquiditeitsrisico worden als niet materieel beschouwd. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves	366.637	277.138
Minimaal vereist eigen vermogen	80.803	71.328
Vereist eigen vermogen	258.996	229.688

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als een situatie met een toereikende solvabiliteit. Voor het pensioenfonds is geen herstelplan van toepassing.

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Jaarlijks wordt de genoemde vaste opslag van 4,4% als dotatie aan het depot toegevoegd. Vervolgens wordt – indien en voor zover van toepassing – het verschil tussen de benodigde premie (gedempte premie plus premieopslag) en de maximale premie er weer uit onttrokken ter bekostiging van de realisatie van het in het pensioenreglement toegezegde opbouwpercentage. Jaarlijks wordt aan het premie-egalisatiedepot het rendement (tot en met het derde kwartaal van elkaar jaar) toegevoegd.

Het overige saldo van de staat van baten en lasten van € 87.009 duizend is gedoteerd aan de algemene reserve.

	31-12-2019	31-12-2018
6. Technische voorzieningen		
Technische voorziening voor risico van het pensioenfonds	1.862.606	1.599.079
Herverzekeringsdeel technische voorziening	495	447
Overige technische voorzieningen	3.029	3.715
	<u>1.866.130</u>	<u>1.603.241</u>

	2019	2018
Technische voorziening voor risico van het pensioenfonds		
Stand per begin boekjaar	1.599.079	1.526.589
Pensioenopbouw	34.472	31.067
Toeslagverlening	39.405	29.386
Rentetoevoeging	-3.758	-3.962
Ottrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-46.868	-44.346
Wijziging marktrente	245.791	63.970
Wijziging actuariële uitgangspunten	-7.125	-10.583
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	5.634	9.876
Overige mutaties technische voorzieningen	-4.024	-2.918
	<u>1.862.606</u>	<u>1.599.079</u>

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddelde discontovoet 0,75% (2018: 1,39%).

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de technische voorziening van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018: -0,260%), op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Ottrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele RTS. Het effect van de verandering van de RTS wordt verantwoord onder het onderdeel wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de technische voorziening. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Een aanpassing van de actuariële grondslagen of methoden in het verslagjaar leidt tot nieuwe eisen ten aanzien van de prudentie van de grondslagen.

De volgende grondslagen zijn gewijzigd:

- Partnerfrequenties, van 100% naar CBS 2018 inclusief samenwonend;
- Leeftijdsverschil man +/- vrouw, van beide 3 jaar naar man 2,5 jaar / vrouw 1,5 jaar;
- Opslag voor wezenpensioen, van 0% naar 0,35%,

Het resultaat op wijziging grondslagen bedraagt € 6.970 duizend euro. Het resultaat op temporisering AOW leeftijd bedraagt € 155 duizend euro.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	2019	2018
Toevoeging aan de technische voorzieningen	7.410	9.884
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-1.776	-8
	<u>5.634</u>	<u>9.876</u>

Overige mutaties technische voorziening

	31-12-2019	31-12-2018
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-5.233	-1.011
Arbeidsongeschiktheid	213	205
Mutaties	404	-2.249
	<u>-4.616</u>	<u>-3.055</u>

De technische voorziening is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2019		2018	
		Aantallen		Aantallen
Actieven	830.924	2.044	699.221	2.067
Gepensioneerden	706.895	1.474	635.311	1.480
Slapers	328.311	1.884	268.709	1.756
Voorziening voor pensioenverplichtingen	<u>1.866.130</u>	<u>5.402</u>	<u>1.603.241</u>	<u>5.303</u>

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling die van toepassing is kan voor actieve en gewezen deelnemers worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan 13 maandsalarissen en het vakantiegeld onder aftrek van een franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Met de werkgever is een overeenkomst gesloten voor het uitvoeren van een herverzekeringscontract. De herverzekering dekt voor deelnemers met een jaarsalaris boven € 107.953,-, het nabestaanden- en wezenpensioen voor het meerdere van € 107.953,-. De premie wordt door de werkgever voldaan, het pensioenfonds levert de benodigde gegevens voor uitvoering van het contract aan de herverzekeraar elipsLife. ElipsLife keert de netto-uitkeringen rechtstreeks aan de nabestaanden uit.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de consumentenprijsindex (cpi) in het voorgaand jaar (meetperiode oktober tot en met september), zoals vastgesteld door het CBS.

Over 2019 bedraagt deze cpi 2,65%. Voor de actieve deelnemers betekent dit per 1 januari 2019 een toeslag van 2,31%.

De opgebouwde pensioenen zijn voor de niet-actieve deelnemers die voor 1 januari 2005 uit dienst zijn getreden bij de PVK per 1 juli 2019 met 2,20% verhoogd. Omdat het pensioenfonds de volledige toeslag kan financieren uit de algemene middelen is de werkgever geen aanvullende koopsom voor deze groep verschuldigd. De opgebouwde pensioenen van de niet-actieve deelnemers die voor 1 januari 2003 uit dienst zijn getreden bij DNB zijn per 1 juli 2019 met 1,92% verhoogd. Voor de andere niet-actieve deelnemers zijn de aanspraken per 31 december 2019 met 2,31% verhoogd.

Ter compensatie van de wijziging van de onvoorwaardelijke naar voorwaardelijke toeslag voor actieve deelnemers heeft de werkgever vanaf 1 januari 2019 5,7% van de totale premie toegekend voor de actieve deelnemers. Deze compensatie heeft een tweeledig doel, te weten het voorkomen van het korten op de jaaropbouw en een aanvullende toeslag voor actieve deelnemers toe te kennen tot maximaal de jaarlijks geldende cpi. Hierbij geldt wel dat eerder niet gegeven aanvullende toeslagen ook meegenomen worden voor een eventuele aanvullende toeslag indien het toeslagdepot over voldoende middelen beschikt. Vanaf 1 januari 2018 is de premieruimte door de verhoging van de pensioenleeftijd van 67 naar 68 jaar ter hoogte van 1,3% aan de 4,4% toegevoegd met hetzelfde doel.

Ten gevolge van de afspraken in de CAO heeft het pensioenfonds in het kader van de overgang naar een gemaximeerde premie per 1 januari 2015 een premie-egalisatiedepot ingesteld. Tot en met 2019 had het pensioenfonds ook een toeslagdepot. Dit is echter in de regeling 2020 afgeschaft.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een dekkingsgraad ter hoogte van de TBI grens vereist. Op 30 september 2019 was de TBI grens 121,8%, de beleidsdekkingsgraad per september bedroeg 120,3%. Het bestuur van het pensioenfonds geeft in zijn jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen.

Voor de premievrije deelnemers en de gepensioneerden is deze specificatie in de volgende tabel opgenomen.

	Volledige toeslagverlening	Toegekende toeslagen	Verskil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
	%	%	%	%
Actieven				
2013	0,58	0,58	-	-
2014	0,58	0,58	-	-
2015	0,88	0,88	-	-
2016	0,60	0,60	-	-
2017	0,07	0,07	-	-
2018	1,45	1,42	0,03	0,03
2019	1,88	1,91	-0,03	-
2020	2,65	2,31	0,34	0,34

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

	<u>Volledige toeslagverlening</u>	<u>Toegekende toeslagen</u>	<u>Vershil</u>	<u>Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)</u>
	%	%	%	%
Inactieven ex-PVK				
2013	0,58	0,58	-	-
2014	0,58	0,58	-	-
2015	1,15	1,15	-	-
2016	1,43	1,43	-	-
2017	1,20	1,20	-	-
2018	1,60	1,60	-	-
2019	2,20	2,20	-	-

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

	<u>Volledige toeslagverlening</u>	<u>Toegekende toeslagen</u>	<u>Vershil</u>	<u>Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)</u>
	%	%	%	%
Inactieven DNB (voor 1 jan 2003)				
2013	0,58	-	0,58	4,61
2014	0,58	2,19	-1,61	2,93
2015	1,15	0,52	0,63	3,57
2016	1,43	0,66	0,77	4,38
2017	1,20	0,85	0,35	4,75
2018	1,60	1,60	-	4,75
2019	2,20	1,92	0,28	5,04

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

	<u>Volledige toeslagverlening</u>	<u>Toegekende toeslagen</u>	<u>Vershil</u>	<u>Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)</u>
	%	%	%	%
Inactieven DNB (na 1 jan 2003)				
2013	2,45	-	2,45	9,24
2014	0,88	2,30	-1,42	7,70
2015	0,60	0,27	0,33	8,05
2016	0,07	0,03	0,04	8,09
2017	1,45	1,03	0,42	8,54
2018	1,88	1,88	-	8,54
2019	2,65	2,31	0,34	8,91

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

Herverzekeringsdeel technische voorziening

Voor deelnemers met een salaris boven het maximum pensioengevend salaris (2019: € 107.953,-) is er de mogelijkheid om op vrijwillige basis een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten bij elipsLife. De dekking omvat bij het overlijden van de deelnemer een uitkering van een partnerpensioen aan de partner. De hoogte van het verzekerd partnerpensioen is gebaseerd op het salarisdeel boven het maximum pensioengevend salaris. De uitkering vindt plaats zolang de partner in leven is. De leeftijdsafhankelijke premie komt geheel voor rekening van de deelnemer.

	2019	2018
Mutatieoverzicht herverzekeringsdeel technische voorziening		
Stand begin boekjaar	447	444
Overige mutaties	48	3
Stand per einde boekjaar	495	447

Overige technische voorzieningen

	2019	2018
Voorziening voor arbeidsongeschiktheid		
Stand per begin boekjaar	3.715	3.864
Onttrekking	-95	-101
Overige actuariële wijzigingen	-591	-48
Stand per einde boekjaar	3.029	3.715

	31-12-2019	31-12-2018
7. Overige schulden en overlopende passiva		
Schuld aan werkgever	10.332	9.264
Derivaten	3.968	24.716
Belastingen en premies sociale verzekeringen	513	434
Crediteuren en overlopende posten	2.300	2.760
	17.113	37.174

De schuld aan de werkgever bestaat uit twee onderdelen:

- vooruitontvangen premies (€ 10,6 mln.)
- premieafrekening 2018 (- € 0,3 mln.)

Het saldo onder crediteuren en overlopende posten betreft:

- reservering vakantiegeld (€ 0,9 mln.)
- overlopende posten (€ 0,8 mln.)
- crediteuren (€ 0,6 mln.)

Onder de overlopende kosten is een bedrag opgenomen van € 0,5 mln. voor kosten vermogensbeheer over het derde en vierde kwartaal 2019. Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

10.4.3.1 Risicobeheer

Onderstaand wordt een nadere toelichting gegeven op de voornaamste risico's die door het bestuur zijn onderkend, alsmede op het beleid van het bestuur voor het mitigeren van deze risico's.

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen, daarbij wordt het pensioenfonds bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's.

Doel is het beheersen van belangrijke risico's die de doelstellingen van het pensioenfonds kunnen bedreigen. De mate waarin het fonds bereid is risico's te lopen (risicobereidheid), is bepaald op basis van de missie, visie, strategische doelstellingen en de met de sociale partners afgestemde risicohouding. De daaruit verkregen risicobereidheid dient door een passende set aan maatregelen, afgestemd op risico-omgeving, maar ook rekening houdend met absorptievermogen van het fonds, beheerst te worden.

De risicohouding op lange termijn wordt uitgedrukt in het pensioenresultaat en vanuit de doelstelling van het maximaliseren van het pensioenresultaat, wordt dit uitgedrukt in een drietal beleidskaders gebaseerd op de zogenoemde haalbaarheidstoets.

Het Integraal Risicomanagement (IRM) van het pensioenfonds is gericht op het op een beheerste en effectieve wijze behalen van de doelstellingen. Hiertoe heeft het Fonds een IRM raamwerk ingericht dat is gebaseerd op erkende standaarden en richtlijnen (zoals COSO ERM en de Handreiking IRM van de Pensioenfederatie). Met behulp van het IRM raamwerk worden risico's waaraan het pensioenfonds is (of kan worden) blootgesteld geïdentificeerd, beoordeeld, beheerst, bewaakt en gerapporteerd.

Solvabiliteitsrisico's

Een belangrijk risico voor het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico. Dit betreft het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen om de pensioenverplichtingen na te komen. Indien de solvabiliteit zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie moet verhogen en dat geen ruimte is voor (volledige) toeslagverlening. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen (korten). In de wet- en regelgeving zijn voorschriften opgenomen hoe met dit risico moet worden omgegaan.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2019	2018
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	117,3	123,3
Premie	-	-0,2
Uitkering	0,6	0,7
Toeslagverlening	-2,8	-2,3
Benodigde intrest	-	-
Beleggingsopbrengsten- return	22,5	-0,4
Beleggingsopbrengsten- matching	-	-
Wijziging rentetermijnstructuur technische voorziening	-15,5	-5,0
Sterfte/ langleven	-	-
Wijziging grondslagen	0,9	0,8
Overige oorzaken	-3,5	0,4
Dekkingsgraad per 31 december	119,5	117,3

De overige oorzaken betreffen kruiseffecten.

Het Vereist Eigen Vermogen (VEV) is de omvang van het eigen vermogen waarover een pensioenfonds minimaal moet beschikken. Het VEV is het vermogen dat hoort bij de evenwichtssituatie van een pensioenfonds. In deze situatie is het eigen vermogen zodanig dat het over 1 jaar met een zekerheid van 97,5% meer bezittingen heeft dan verplichtingen.

Het pensioenfonds bepaalt het VEV met behulp van het standaardmodel dat door de toezichthouder is vastgesteld. Indien een pensioenfonds niet over dit vermogen beschikt is er sprake van een reservetekort en moet het een herstelplan indienen bij de toezichthouder.

Ultimo boekjaar is met het standaardmodel per risicofactor de vereiste solvabiliteit bepaald. De vereiste solvabiliteit per risicofactor is aan de hand van een (wortel)formule gecombineerd tot een totaal vereiste solvabiliteit (inclusief een opslag voor actief risico).

Het vereist eigen vermogen is gebaseerd op de strategische portefeuille en bedraagt ultimo boekjaar 13,9%. Als het vereist eigen vermogen wordt bepaald op basis van de werkelijke portefeuille per ultimo boekjaar, dan bedraagt het vereist eigen vermogen 14,3%.

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende surplus aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2019 %	2018 %
S1 Renterisico	0,4	1,3
S2 Risico zakelijke waarden	12,9	13,2
S3 Valutarisico	1,6	1,5
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	-	-
S6 Verzekeringstechnisch risico	4,4	3,6
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	-	-
Diversificatie-effect	-5,4	-5,3
Totaal	13,9	14,3

	2019	2018
Vereist pensioenvermogen	2.125.126	1.832.929
Voorziening pensioenverplichting	1.866.130	1.603.241
Vereist eigen vermogen	258.996	229.688
Aanwezig eigen vermogen	364.147	277.138
Overschot	105.151	47.450

Het zakelijke waarden risico (aandelen) vormt het grootste risico voor het pensioenfonds. Diversificatievoordeel ontstaat doordat in het standaardmodel met behulp van een (wortel)formule wordt verondersteld dat niet alle risico's gelijktijdig optreden. In de formule wordt verondersteld dat een daling van de marktwaarde van zakelijke waarden samengaat met een daling van de rente. De samenhang (correlatie) tussen het renterisico en het zakelijke waarden risico is 0,4. De correlatie tussen de overige risicofactoren wordt door de toezichthouder ten behoeve van vaststelling van het vereist eigen vermogen gelijk verondersteld aan nul. Op deze wijze is er diversificatie tussen verschillende risicofactoren, d.w.z. dat niet alle risico's gelijktijdig opgetreden, meegenomen in de formule.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren, ook te omschrijven als de waardeverandering van de vastrentende waarde als gevolg van een rente/inflatie wijziging met 1%. Voor de afdekking van het renterisico worden obligaties en rentederivaten (renteswap overlay) ingezet.

Volgens de afspraken met sociale partners en conform de vastlegging in de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever is bepaald dat het pensioenfonds het renteafdekkingpercentage mag variëren tussen 50% en 100%. Het pensioenfonds hanteert strategisch per ultimo boekjaar een afdekking van 75%.

Om dit belangrijke risico te monitoren heeft het pensioenfonds gekozen voor een indeling van de matching portefeuille waarbij de fysieke portefeuille bedoeld voor de renteafdekking alleen uit Duitse en Nederlandse staatsobligaties bestaat. Om te komen tot 75% marktrente afdekking wordt aanvullend een swap portefeuille toegevoegd en kas aangehouden. Ultimo boekjaar is 70,1% van het renterisico afgedekt (2018: 72,9%).

De duration en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2019		31-12-2018	
		Duratie		Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	1.166.903	1,8	931.025	1,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	1.357.612	20,4	951.146	18,3
(Nominale) pensioenverplichtingen	1.866.130	19,1	1.603.241	19,0

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Resterende looptijd < 1 jaar	921.833	79,0	0	-
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	71.567	6,1	744.754	80,5
Resterende looptijd > 5 jaar	50.296	4,3	180.004	19,5
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	58.236	5,0	0	-
Resterende looptijd > 20 jaar	64.971	5,6	0	-
	1.166.903	100,0	924.758	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Resterende looptijd < 5 jaar	257.911	13,8	240.552	15,0
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	272.511	14,6	250.439	15,6
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	533.490	28,6	466.094	29,1
Resterende looptijd > 20 jaar	802.218	43,0	646.156	40,3
	1.866.130	100,0	1.603.241	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden.

De blootstelling aan het marktrisico wordt beperkt door te sturen op de gewenste procentuele verdeling tussen zakelijke waarden en vastrentende waarden. De afweging van het percentage aan zakelijke waarden in de totale beleggingsportefeuille is grotendeels gekoppeld aan de financiële positie van het pensioenfonds. In principe geldt dat bij hogere dekkingsgraden (dekkingsgraden vanaf circa 110%) meer zakelijke waarden aan de portefeuille worden toegevoegd, maar nooit meer dan nodig is voor het bereiken van de doelstellingen. Het bestuur kan sturen binnen de met sociale partners afgesproken bandbreedte van 30% tot maximaal 50% zakelijke waarden. Jaarlijks wordt op basis van de vier beleids-toetsen van het pensioenfonds en de dan geldende dekkingsgraad de nieuwe strategische portefeuille vastgesteld. Voor 2019 is, evenals voor 2018, voor een zakelijke waarden portefeuille van 37,4% gekozen. De onderverdeling daarbij is 26,0% aandelen en 11,4% vastgoed. De portefeuille is daarnaast met behulp van een uitgevoerde ALM getoetst.

De uitkomsten van de studie geeft geen aanleiding om de huidige strategische portefeuille aan te passen.

Valutarisico (S3)

De obligatieportefeuille kent een beperkt valutarisico. 100% van de benchmark exposure in de Amerikaanse dollar, Japanse yen en Britse pond wordt afgedekt naar de euro voor aandelen, wereldwijde high yield obligaties en schuldpapier van opkomende markten. De gebruikte instrumenten zijn valutatermijncontracten met een looptijd van 3 maanden, die ieder kwartaal worden doorgerold.

De valutapositie per 31 december 2019 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2019		
	Totaal Voor afdekking	Valuta- derivaten Afdekking	Netto positie Na afdekking
EUR	1.643.510	592.817	2.236.327
GBP	38.409	-40.439	-2.030
JPY	73.892	-72.316	1.576
USD	488.010	-473.411	14.599
Overige	175.198	0	175.198
	2.419.019	6.651	2.425.670

De valutapositie per 31 december 2018 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2018		
	Totaal Voor afdekking	Valuta- derivaten Afdekking	Netto positie Na afdekking
EUR	1.286.086	483.252	1.769.338
GBP	34.464	-34.819	-355
JPY	58.962	-62.450	-3.488
USD	377.153	-394.648	-17.495
Overige	134.193	0	134.193
	1.890.858	-8.665	1.882.193

Prijrisico

Prijrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor het pensioenfonds heeft dit risico betrekking op de portefeuille zakelijke waarden.

De portefeuille zakelijke waarden bestaat uit aandelen en onroerend goed. Hierbij vinden de beleggingen in aandelen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) wordt het prijsrisico gedempt en dat is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen. Periodiek wordt met behulp van een ALM-studie vastgesteld of de gekozen portefeuille met zakelijke waarden voldoet aan de gewenste risico versus rendementsafweging.

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

	2019		2018	
		%		%
Europa	119.151	20,3	96.035	22,0
Noord-Amerika	333.712	56,9	248.967	57,2
Azië	56.259	9,6	31.798	7,3
Pacific	64.064	10,9	51.703	11,9
Overig	13.265	2,3	6.988	1,6
Totaal	586.451	100,0	435.491	100,0

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

	2019		2018	
		%		%
Energie	29.428	5,0	27.852	6,4
Bouw- en grondstoffen	28.753	4,9	22.248	5,1
Industrie	61.325	10,5	44.814	10,3
Duurzame consumptiegoederen	66.557	11,4	55.240	12,7
Consumentengebruiksgoederen	46.865	8,0	38.852	8,9
Gezondheidszorg	70.053	12,0	54.688	12,6
Informatietechnologie	107.133	18,3	83.738	19,2
Telecommunicatie	49.100	8,4	13.429	3,1
Nutsbedrijven	22.066	3,8	14.923	3,4
Financiële instellingen	103.216	17,6	75.948	17,4
Overige	1.955	0,1	5.459	1,3
Totaal	586.451	100,0	437.191	100,4

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Naast het hanteren van minimale creditratings en concentratielimieten op individuele tegenpartijen en/of uitgevende instellingen wordt het risico op tegenpartijen voor buitenbeurstransacties (het OTC plaatsen van deposito's en het afsluiten van swaps) afgedekt door middel van onderpandstelling. In het verlengde van de risicobeheersingmaatregelen voor het tegenpartijrisico, houdt de fiduciair manager zich bezig met het continu monitoren en analyseren van het kredietrisico van uitgevende instellingen.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2019		2018	
		%		%
Europa	1.166.903	100,0	924.758	100,0

De vastrentende waarden worden via gereguleerde markten verhandeld. De rating is gebaseerd op Moody's, als deze niet beschikbaar is wordt de rating van Standard & Poor's of Fitch gebruikt.

Onderstaande tabel geeft, ter illustratie van het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille, de verdeling naar de verschillende kredietkwaliteiten weer.

	2019		2018	
		%		%
AAA	1.166.903	100,0	924.758	100,0

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat mogelijk de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting aan deze langer levende deelnemers.

In 2018 is de AG-prognosetafel aangepast, waarbij een correctie wordt toegepast in de vorm van een leeftijdsafhankelijke afslag op de sterftetekansen. Dit gebeurt om rekening te houden met het gegeven dat de werkende populatie gezonder is dan de niet-werkende populatie. Deze ervaringssterfte is ultimo 2018 vastgesteld op basis van het bijgewerkte Aon Hewitt postcodemodel. De AG-prognosetafel en ervaringssterfte zullen in 2020 worden geactualiseerd.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico houdt in dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Voor het overlijdensrisico wordt een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremies worden periodiek herzien. Gezien de schaal van het pensioenfonds is dit risico niet herverzekerd.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en voor het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor het arbeidsongeschiktheidsrisico wordt een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremies worden periodiek herzien. Ook dit risico wordt door het pensioenfonds niet herverzekerd.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om toeslagen op de pensioenen toe te kennen. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

De nominale rente kan worden verminderd met een bepaald (vast) percentage dat de toeslagambitie op lange termijn weergeeft. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verwachte loon- of prijsinflatie (afhankelijk van de bepalingen omtrent toeslagverlening in het reglement).

Ultimo 2019 bedraagt de reële dekkingsgraad 97,0% (31 december 2018: 99,6%). De reële dekkingsgraad wordt berekend als de dekkingsraad gedeeld door de Toekomst Bestendig Indexatie grens (TBI-grens).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Ultimo 2019 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Vastgoed				
Northern Trust Corp.	248.717	11,1	209.937	11,0
Vastrentende waarden				
Duitsland	557.803	24,8	483.355	25,2
Nederland	597.103	26,5	433.681	22,6
België	0	-0,1	0	-
Overige beleggingen				
BlackRock (Money Market Funds)	217.359	9,7	276.648	14,4
totaal	1.620.982	72,0	1.403.621	73,2

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer, bestuursondersteuning en de integrale advisering van het pensioenfonds inzake het beleid op communicatie-, juridisch, fiscaal, actuariael en beleggingsterrein en heeft betrekking op de continuïteit, integriteit en kwaliteit van de dienstverlening. Het pensioenfonds heeft de genoemde werkzaamheden uitbesteed aan TKP, Sprengels & Verschuren, Caceis, Robeco en BlackRock.

Uitbestedingsrisico

Uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel worden geschaad. Het pensioenfonds zorgt voor een zodanige vormgeving van de uitbesteding dat de aansluiting tussen de (informatie over) de uitbestede processen en de overige bedrijfsprocessen te allen tijde gewaarborgd is en dat de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de organisatie, uitvoering en beheersing van de uitbestede werkzaamheden en het toezicht daarop niet worden ondermijnd en in lijn is met de ABTN.

Het bestuur zorgt voor voldoende waarborgen om volledig in control te kunnen zijn. Deze waarborgen behelzen onder andere het schriftelijk vastleggen van gemaakte afspraken, het duidelijk vastleggen van exit voorwaarden en het verkrijgen van uitgebreide managementinformatie en verantwoording over de uitvoering door de uitvoerders aan het bestuur. De volgende maatregelen zijn genomen:

- Per kwartaal wordt door de uitvoerders een rapportage opgeleverd over de nakoming van de afspraken. Deze rapportages worden zowel in het bestuur als met de uitvoerders besproken.
- De uitvoerders verstrekken het bestuur ISAE 3402 type II (of vergelijkbare) rapportages, die door het bestuur geanalyseerd en beoordeeld worden aan de hand van de gemaakte afspraken.
- Jaarlijks evalueert het bestuur de dienstverlening van de uitvoerders en worden de afspraken waar nodig herzien. Periodiek worden de uitvoerders uitgebreid, eventueel met behulp van een externe partij, geëvalueerd.
- De compliance officer voert bij de hoofdvoerder compliance scans uit.

Het bestuur is van mening dat zij door deze opzet, vastgelegd in het uitbestedingsbeleid, het uitbestedingsrisico verkleint en beheerst, waardoor het risico als laag/beperkt wordt gekwalificeerd.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico wordt gedefinieerd als het risico dat de integriteit van het pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere en onethische gedragingen van de organisatie/management/ medewerkers.

Pensioenfondsden dienen conform het Besluit Uitvoering Pensioenwet een systematische analyse te maken van de risico's die samenhangen met uitbestedingen. Het gaat er hierbij om dat pensioenfondsden voorkomen dat zij betrokken raken bij handelingen die tegen de wet ingaan en/of handelingen die maatschappelijk onbetamelijk zijn.

Het bestuur onderkent het belang van een goede, gedegen en systematische integriteitsanalyse. Het bestuur heeft daarom een integriteitsanalyse uitgevoerd, waarbij expliciet aandacht is besteed aan soft controls/gedrag en cultuur bij het pensioenfonds en de uitbestedingspartners.

Mede op basis van de gebruikersgids van de toezichthouder is een risicoanalyse uitgevoerd waarbij bruto en netto risicoscores zijn vastgesteld. Hieruit is onder andere als concrete actie voortgekomen dat het melden van een conflict of interest of een ander mogelijk integriteitsissue als vast agendapunt wordt opgenomen in de bestuursvergaderingen om mogelijke (schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen.

Periodiek zal de risicoanalyse opnieuw worden uitgevoerd, waarbij het bestuur op basis van het vastgelegde integriteitsbeleid van mening is dat het resterende netto risico als laag/beperkt gekwalificeerd kan worden.

IT-risico

Het bestuur is zich bewust van de IT-risico's, mede ingegeven door de snelle ontwikkelingen van de afgelopen jaren op dit terrein. Daarnaast geldt dat voor het pensioenfonds informatie en communicatietechnologie essentieel is. Communicatie verloopt steeds meer digitaal. Daarbij geldt dat, alhoewel het pensioenfonds geen eigen IT-systemen heeft, het bestuur wel eindverantwoordelijk is voor de gehele keten van uitbesteding.

De IT risico's worden jaarlijks besproken en waar nodig worden beheersmaatregelen bijgesteld of toegevoegd. Het bestuur monitort het IT-risico mede door periodiek site visits bij de uitvoerders uit te voeren. Op basis van de laatste RSA is het netto risico door het bestuur als laag/beperkt gekwalificeerd.

Het bestuur heeft in 2018 met behulp van externe expertise de door het bestuur vastgestelde acties in het kader van IT-risico verder uitgewerkt en een deep dive uitgevoerd. Daarbij is gekeken naar het risicoprofiel, de aanwezige en benodigde beheersmaatregelen en maatstaven die het pensioenfonds kan gebruiken voor de interne rapportage. Het netto risico wordt geaccepteerd. In 2020 zal het beleid omtrent informatiebeveiliging worden opgesteld.

Overige niet financiële risico's

Het omgevingsrisico betreft het risico als gevolg van buiten het pensioenfonds komende veranderingen op het gebied van belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat. Door het bestuur en de uitvoerders worden de wetgeving en de best practices actief gevolgd en besproken. Daarnaast volgt het bestuur de ontwikkelingen bij de sponsor.

Het bestuur heeft naar de toekomst strategie gekeken. Uit de eigen analyse blijkt het pensioenfonds voor de korte termijn voldoende levensvatbaar te zijn waardoor het pensioenfonds door het monitoren van de omgeving en het volgen van de wetgeving en best practices, het risico als laag/beperkt kwalificeert.

Het bestuur is van mening dat het netto omgevingsrisico is toegenomen. Dit komt doordat het pensioenfonds meer bezig is op de externe ontwikkelingen in te spelen. De toenemende complexiteit van het onderwerp pensioenen vraagt hier ook om. Hierdoor krijgt het pensioenfonds een beter beeld van de risico's die op het pensioenfonds afkomen. De risico's zijn moeilijk te mitigeren, maar het bestuur is wel in staat om er snel en goed op te anticiperen. Daarbij is het pensioenfonds wel gebonden aan de geldende kaders. Het bestuur monitort het omgevingsrisico per kwartaal.

Ook de juridische en operationele risico's worden gemonitord door het bestuur. Het bestuur volgt de discussies en de informatie die wordt verstrekt rondom de toekomst van het pensioenstelsel. Wel is er nog onvoldoende duidelijkheid en teveel onzekerheid om een richting te kunnen bepalen. Het bestuur laat zich daarom periodiek informeren over de voortgang en de verwachte oplossingsrichting. Het bestuur is van mening dat door de ingezette beheersmaatregelen en het feit dat de uitvoerders de uitbesteding standaard in lijn brengen met de verplichtingen in het kader van de wet- en regelgeving, beide risico's als laag gekwalificeerd kunnen worden.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door de toezichthouder voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Swaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 199,6 miljoen (2018: € 24,4 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 5,3 miljoen (2018: € 7,9 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. Dit bedrag moet op balansdatum nog afgeschreven worden van de geldrekening.

Het pensioenfonds neemt geen deel aan securities lending programma's.

10.4.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Hier vermelden voor zover niet elders opgenomen.

Langlopende contractuele verplichtingen

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst gesloten met TKP Pensioen BV per 1 oktober 2007. Het betreft een overeenkomst inzake pensioenadministratie en bestuursondersteuning voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van vijftien maanden. De vergoeding voor 2019 bedraagt € 1,2 miljoen (2018: € 1,1 miljoen).

Daarnaast heeft het pensioenfonds contracten afgesloten met BlackRock Netherlands BV voor fiduciair management, met Cardano voor beheer van de matching assets, met Caceis als custodian en met Robeco voor het beheer van de aandelen portefeuille.

Het contract met BlackRock is per direct opzegbaar en kent geen opzegtermijn voor het fonds. De vergoeding over 2019 bedraagt naar verwachting € 1,0 mln. (2018 : € 1,0 mln.).

Het contract met Cardano is per halfjaar opzegbaar en kan aan het einde van elke kalendermaand worden opgezegd, ingaand volgend op de maand waarop is opgezegd. De vergoeding voor Cardano over 2019 bedraagt € 0,9 mln. (2018: € 0,8 mln.).

Het contract met Caceis is voor onbepaalde tijd aangegaan en heeft een opzegtermijn van 90 kalenderdagen. De vergoeding over 2019 bedraagt € 0,9 mln. (2018 : € 1,0 mln.).

Met ingang van Q4 2019 beheert Robeco de handelsportefeuille. Het pensioenfonds is met Robeco een contract aangegaan voor onbepaalde tijd en kan het contract maandelijks opzeggen, ingaand volgend op de maand waarop is opgezegd. De vergoeding over 2019 bedraagt naar verwachting € 0,2 mln.

10.4.5 Verbonden partijen

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de staat van baten en lasten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Het pensioenfonds heeft in het kader van de nieuwe pensioenregeling een herziene uitvoeringsovereenkomst gesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement per 1 januari 2015 met een looptijd van vijf jaar. Wanneer de overeenkomst niet wordt opgezegd zes maanden voor afloop wordt deze stilzwijgend verlengd met telkens een jaar.

10.4.6 Gebeurtenissen na balansdatum

In het voorjaar van 2020 is, na balansdatum maar voor het opmaken van de jaarrekening door het bestuur, de Coronacrisis uitgebroken. Als gevolg van deze crisis is er een bijzondere situatie ontstaan. De waarde van de beleggingen in zakelijke waarden is in vergelijking met 31 december 2019 fors gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad is gedaald. Daarnaast heeft de Coronacrisis mogelijk gevolgen voor de sector, bijvoorbeeld op het aantal werkende (en pensioenopbouwende) personen.

De Coronacrisis heeft op verschillende manieren impact op een pensioenfonds. Op dit moment is er veel onzekerheid en is het nog niet mogelijk om de financiële impact in 2020 op het pensioenfonds betrouwbaar vast te stellen. De financiële positie per 31 december 2019 en de continuïteit van het pensioenfonds worden hier niet door geraakt.

10.4.7 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019

8. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2019	2018
De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
Pensioenpremie huidig jaar	38.572	37.643
Pensioenpremie voorgaand jaar	109	26
Koopsommen FVP	216	0
Pensioenpremie aanvullende dotatie	2.026	0
Premie nettopensioenregeling	23	21
	<u>40.946</u>	<u>.690</u>

De pensioenpremie huidig jaar bestaat uit:

- ontvangen voorschotten van werkgever (€ 38.271)
- voorlopige afrekening 2019 (€ 301)

Pensioenpremie aanvullende dotatie:

Jaarlijks wordt de genoemde vaste opslag van 4,4% als dotatie aan het depot toegevoegd. Vervolgens wordt – indien en voor zover van toepassing – het verschil tussen de benodigde premie (gedempte premie plus premieopslag) en de maximale premie er weer uit onttrokken ter bekostiging van de realisatie van het in het pensioenreglement toegezegde opbouwpercentage.

De kostendekkende premie is de benodigde premie voor voorwaardelijke toezeggingen gebaseerd op ambitie en inschattingen. Het pensioenfonds maakt gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen. Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

	2019	2018
Kostendekkende premie	40.209	37.779
Feitelijke premie	38.271	37.451
Gedempte premie	38.271	37.451

In bovenstaand overzicht wordt de ex-ante feitelijke premie afgezet tegen de gedempte kostendekkende premie. De ex-ante feitelijke premie betreft de pensioenpremie huidig jaar (€ 38.271 duizend) verminderd met de voorlopige afrekening 2019 (€ 301 duizend).

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2019	2018
<i>Kostendekkende premie</i>		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	33.005	30.834
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	4.936	4.516
Opslag voor uitvoeringskosten	754	998
Risicopremie WIA excedent en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVI)	1.514	1.431
Totaal kostendekkende premie	<u>40.209</u>	<u>37.779</u>

	2019	2018
<i>Feitelijke premie</i>		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	32.917	30.682
Opslag voor uitvoeringskosten	754	998
Storting vanuit premiedepot	4.600	5.771
Totaal feitelijke premie	<u>38.271</u>	<u>37.451</u>

	2019	2018
<i>Gedempte premie</i>		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	31.478	30.620
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	4.600	4.420
Opslag voor uitvoeringskosten	754	998
Risicopremie WIA excedent en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVI)	1.439	1.413
Totaal gedempte premie	38.271	37.451

9. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2019	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	9.664	44.717	0	54.381
Aandelen	13.017	117.366	0	130.383
Vastrentende waarden	10.245	-8.706	-865	674
Derivaten	14.258	157.497	0	171.755
Overige beleggingen	696	-1.265	0	-569
Kosten van vermogensbeheer			-1.610	-1.610
	47.880	309.609	-2.475	355.014

2018	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	7.889	-8.394	0	-505
Aandelen	10.870	-30.358	-315	-19.803
Vastrentende waarden	9.022	-1.408	-848	6.766
Derivaten	11.960	-7.763	0	4.197
Overige beleggingen	113	-24	-123	-34
Kosten van vermogensbeheer			-978	-978
	39.854	-47.947	-2.264	-10.357

Onder de kosten van vastrentende waarden zijn de kosten voor Cardano verantwoord voor beheer van de matching portefeuille.

De transactiekosten voor aan- en verkopen van beleggingen zijn conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie bepaald. De transactiekosten worden verrekend met het beleggingsresultaat (indirecte beleggingsopbrengsten). De transactiekosten bedragen over 2019 € 913 duizend (2018: € 347 duizend).

	2019	2018
10. Overige baten		
Interest waardeoverdrachten	3	1
Interest overig	0	1
	3	2

	2019	2018
11. Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	32.811	31.551
Prepensioen	3.504	3.058
Partnerpensioen	7.141	7.071
Eenmalige uitkering (vakantiegeld)	1.670	1.619
Wezenpensioen	143	162
Arbeidsongeschiktheidspensioen	391	373
Afkoop pensioenen en premierestitutie	21	41
Overige uitkeringen	-9	-78
	<u>45.672</u>	<u>43.797</u>

	2019	2018
12. Pensioenuitvoeringskosten		
Bestuurskosten	191	136
Kosten verantwoordingsorgaan en raad van toezicht	90	73
Administratiekostenvergoeding	1.214	1.069
Accountantskosten	90	76
Certificerend actuaire	39	34
Adviserend actuaire	213	5
Overige advieskosten	172	18
Contributies en bijdragen	22	20
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige	37	72
Kosten toezicht DNB/AFM	<u>91</u>	<u>92</u>
	<u>2.159</u>	<u>1.595</u>

Governancekosten

De bestuurskosten bevatten onder andere de vacatiegelden en de kostenvergoedingen voor de statutaire bestuurders. De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 118 (2018: € 100).

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

De honoraria van de accountant voor controle van de jaarrekening zijn toegerekend aan het boekjaar waarop deze controle betrekking heeft.

Accountantshonoraria

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

	2019	2018
Controle van de jaarrekening	61	61
Aanvullende controlewerkzaamheden voorgaand boekjaar	29	8
Fiscale advisering	0	4
Andere niet-controlediensten	<u>0</u>	<u>3</u>
	<u>90</u>	<u>76</u>

13. Mutatie technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

Voor het verloop van en de toelichting op de technische voorziening voor risico pensioenfonds wordt verwezen naar de staat van baten en lasten, respectievelijk de toelichting op de balans.

	2019	2018
14. Mutatie overige technische voorzieningen		
Mutatie overige technische voorzieningen	-686	-149

Met de werkgever is een overeenkomst gesloten voor het uitvoeren van een herverzekeringscontract. De herverzekering dekt voor deelnemers met een jaarsalaris boven € 107.953,-, het nabestaanden- en wezenpensioen voor het meerdere van € 107.953,-. De premie wordt door de werkgever voldaan, het pensioenfonds levert de benodigde gegevens voor uitvoering van het contract aan de herverzeraar elipsLife. ElipsLife keert de netto-uitkeringen rechtstreeks aan de nabestaanden uit.

	2019	2018
15. Saldo herverzekering		
Premie herverzekering	20	20

	2019	2018
16. Saldo overdracht van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-5.767	-9.621
Uitgaande waardeoverdrachten	1.506	67
	-4.261	-9.554

	2019	2018
17. Overige lasten		
Interest premies	26	34
Overige lasten	7	1
	33	35

Amsterdam, 14 mei 2020

Dominique Dijkhuis
Peter de Groot
Anita Jharap
Agnes Joseph
Margreet Schuit
Roeland van Vledder

11. Overige gegevens

11.1 Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het verschil tussen de feitelijke premie en de voor de aankoop van nieuwe aanspraken benodigde kostendekkende premie is gedoteerd aan de bestemmingsreserve premiedepot. Het overige saldo van de staat van baten en lasten van € 87.009 duizend is onttrokken aan de algemene reserve.

11.2 Actuariële analyse

Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De financiële positie van het pensioenfonds is naar mening van de certificerend actuaris voldoende.

Actuariële analyse van het resultaat

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Wijziging rentetermijnstructuur	-245.791	-63.970
Beleggingsopbrengsten	358.771	-6.389
Resultaat premie	5.619	4.925
Resultaat waardeoverdrachten	-1.373	-322
Resultaat kosten	-375	402
Resultaat uitkeringen	259	325
Resultaat toeslagverlening	-39.348	-29.386
Resultaat kanssystemen	4.676	3.103
Resultaat overige (incidentele) mutatie technische voorziening	7.125	10.446
Resultaat andere oorzaken	-64	-33
Totaal resultaat	89.449	-80.899

Hieronder wordt kort ingegaan op de belangrijkste onderdelen van het actuariael resultaat.

Wijziging rentetermijnstructuur

De mutatie van de technische voorziening voor risico pensioenfonds als gevolg van de overgang van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals die per jaareinde van het vorige verslagjaar van toepassing was, naar de nieuwe RTS per einde van het verslagjaar. De RTS ultimo 2019 ligt onder de RTS ultimo 2018. Wanneer beide curves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2019 met circa 0,64%-punt gedaald, wat leidt tot een toename van de voorziening en dus tot een negatief resultaat.

Beleggingsopbrengsten

Er is in 2019 een beleggingsrendement gerealiseerd van 19% hetgeen heeft geleid tot een positief resultaat. Dit is grotendeels het gevolg van het afdekken van het renterisico. Daarnaast heeft de aandelenportefeuille goed geredend.

Resultaat kanssystemen

Aan het vaststellen van de technische voorziening liggen kanssystemen ten grondslag. De belangrijkste is sterfte (€ 5.233 duizend), arbeidsongeschiktheid (- € 665 duizend). Dit wordt veroorzaakt doordat de aantallen deelnemers die zijn overleden, arbeidsongeschikt zijn geraakt of zijn gerevalideerd niet precies overeen komen met wat aan het begin van het jaar was ingeschat.

Overige mutaties technische voorziening

Een aanpassing van de actuariële grondslagen of methoden in het verslagjaar leidt tot nieuwe eisen ten aanzien van de prudentie van de grondslagen. Deze heeft geleid tot een resultaat op mutaties (€ 7.125 duizend).

Onderstaand wordt de specificatie van de (gedempte) kostendekkende premie weergegeven.

Kostendekkende premie

Bedragen x € 1.000

	RTS	Gedempt
Actuarieel benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen van de regeling	33.005	31.478
Opslag voor uitvoeringskosten	754	754
De risicopremie voor WIA excedent en premievrijstelling bij invaliditeit	1.514	1.439
Solvabiliteitsopslag	4.936	4.600
Totaal kostendekkende premie	40.209	38.271

Feitelijke premie

38.271

In bovenstaand overzicht wordt de ex-ante feitelijke premie afgezet tegen de gedempte kostendekkende premie. De ex-ante feitelijke premie betreft:

de pensioenpremie huidig jaar	€ 38.271 duizend
exclusief: voorlopige afrekening 2019	€ 301 duizend

Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie.

Het vereist eigen vermogen eind 2019 is 113,9% en is gebaseerd op de strategische portefeuille.

12. Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V., zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3,7 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,115 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 14 mei 2020

Drs. K. Kusters-van Meurs AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

13. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 22 miljoen
Toegepaste benchmark	1,0% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en stichtingskapitaal en algemene reserve.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 1 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht onder 5. Stichtingskapitaal en reserves in de balans per 31 december 2019 in hoofdstuk 10.4.3 van de jaarrekening onder 5. 'Stichtingskapitaal en reserves'. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaire gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaire en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de beleggingen en van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maande dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening, van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar is de toeslagverlening als key item aangemerkt. • Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.

Waardering en toelichting van beleggingen voor risico pensioenfonds	
Risico	De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen (waarderingsmodellen) of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit de posities in derivaten. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in hoofdstuk 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' onder Beleggingen en een nadere toelichting opgenomen onder de 'Toelichting op de balans per 31 december 2019' onder 1. Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichtingen blijkt dat per 31 december 2019 € 195,3 miljoen is belegd in derivaten en dat € 0,3 miljoen is belegd in niet-genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen. Dit betreft 8,8% van de totale beleggingen voor risico pensioenfonds. Voor de andere beleggingen is de waardering gebaseerd op genoteerde marktprijzen. Wij schatten het risico op een materiële fout in deze beleggingen lager in, mede omdat de beleggingen bestaan uit titels waarvoor een genoteerde prijs op een actieve markt beschikbaar is. Echter vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot jaarrekening als geheel, zijn de beleggingen voor risico pensioenfonds een post met een grote impact op onze controle. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen niet juist gewaardeerd en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.
Onze controleaanpak	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2019. - De waardering van beursgenoteerde beleggingen en van belangen in genoteerde beleggingsfondsen waarvoor wij hebben vastgesteld dat er een actieve markt bestaat, hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Voor beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding door (institutionele) beleggers. Voor beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, hebben wij de waarderingsgegevens geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2019 van deze beleggingsfondsen en vastgesteld of de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten in de jaarrekeningen van deze beleggingsfondsen aansluiten op de grondslagen van de stichting. - Voor de waardering van de derivaten hebben wij op basis van een deelwaarneming een controle uitgevoerd op het waarderingsmodel en de gehanteerde veronderstellingen getoetst aan marktinformatie. Hierbij hebben wij onze eigen waarderingspecialisten betrokken. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfonds onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorziening	
Risico	De technische voorzieningen, waaronder de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds, betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden

	gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte(factoren). Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in hoofdstuk 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' onder Technische voorzieningen en een nadere toelichting opgenomen onder de 'Toelichting op de balans per 31 december 2019' onder 6. Technische voorzieningen. Uit deze toelichtingen blijkt verder 2 blijkt verder dat een schattingswijziging heeft plaatsgevonden ten behoeve van het leeftijdsverschil man/ vrouw, partnerfrequenties en opslag wezenpensioen. Volgens deze toelichtingen is de voorziening voor pensioenverplichtingen hierdoor per saldo € 6,9 miljoen lager uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd of toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterftefactoren op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Benadrukking van de gevolgen van de Corona uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag. Ook Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank N.V. heeft te maken met de gevolgen zoals uiteen zijn gezet in het bestuursverslag onder het voorwoord, in hoofdstuk 5 Risicobeheersing en hoofdstuk 7 Actuele ontwikkelingen en in de toelichting op de jaarrekening ten aanzien van de gebeurtenissen na balansdatum. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag, bestaande uit Organisatie en beleid van het pensioenfonds, Hoofdpunten 2019, Risicobeheersing, Externe toezichthouders en Actuele ontwikkelingen;
- de overige gegevens;
- andere informatie, bestaande uit het Woord van de voorzitter, Profielschets en Kerncijfers, Bevindingenrapport raad van toezicht, Verslag verantwoordingsorgaan alsmede bijlagen 1 tot en met 6.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 14 mei 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

Bijlagen

Bijlage 1 Pensioenregeling 2019

Het pensioenfonds heeft drie pensioenreglementen waarin actieve deelnemers deel kunnen nemen:

- De per 1 januari 2018 aangepaste Pensioenregeling 2015 (vanuit de pensioenregeling 2006), welke van toepassing is op alle medewerkers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 en op 31 december 2005 al in dienst waren of daarna in dienst zijn gekomen bij DNB.
- Pensioenreglement Directeuren DNB, welke van toepassing is op de huidige directieleden van DNB.
- Een risicoverzekering ten behoeve van het nabestaandenpensioen voor medewerkers met een salaris dat meer bedraagt dan het maximale pensioengevende salaris.

Inhoud van de pensioenreglementen

De belangrijkste kenmerken van de per 1 januari 2018 aangepaste pensioenregeling 2015 (vanuit de pensioenregeling 2006) zijn:

- Geïndexeerde middelloonregeling
- Maximaal pensioengevend salaris € 107.953 (niveau 2019)
- Opbouwpercentage ouderdomspensioen 1,875% per jaar
- Franchise van € 13.785 (niveau 2019)
- Pensioenrichtleeftijd 68 jaar
- Partnerpensioen vanaf pensioendatum op kapitaalbasis (vanaf 2020 geen nieuwe opbouw)
- Partnerpensioen voor pensioendatum op risicobasis
- Tijdelijk partnerpensioen op risicobasis

Overgangsbepalingen gelden voor medewerkers op wie de tot 1 januari 2006 geldende regelingen (pensioenregeling 2003 (oud DNB) of pensioenregeling 2005 (ex-PVK)) van toepassing waren. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 en medewerkers geboren vóór 1 januari 1950.

Overgangsbepalingen voor medewerkers geboren op of na 1 januari 1950

Voor medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 op wie de tot 1 januari 2006 geldende regelingen (pensioenregeling 2003 of pensioenregeling 2005) van toepassing waren, geldt dat de voor 1 januari 2006 opgebouwde pensioenaanspraken behouden blijven. Ook voor deze aanspraken gelden de toeslagen en kan de deelnemer de opgebouwde rechten vervroegen of uitstellen.

Deelnemers met een salaris hoger dan € 107.953

Voor medewerkers met een salaris hoger dan het maximum, is er de mogelijkheid om op vrijwillige basis te kiezen voor een risicoverzekering ten behoeve van het nabestaandenpensioen. De premie hiervoor komt geheel voor rekening van de deelnemer en is leeftijdsafhankelijk. Deze risicoverzekering is volledig herverzekerd bij elipsLife.

Bijlage 2 Deelnemersbestand

	Stand ultimo 2018	Bij	Af	Stand ultimo 2019
Actieve deelnemers	2.067	251	274	2.044
Gewezen deelnemers	1.756	195	67	1.884
Pensioengerechtigden	1.480	88	94	1.474
Waarvan:				
(tijdelijk) ouderdompensioen	1.069	59	31	1.097
arbeidsongeschiktheidspensioen	60	2	39	23
partnerpensioen	329	26	20	335
wezenpensioen	22	1	4	19
Totaal	5.303	534	435	5.402

Bijlage 3 Personalia

Bestuur in 2019

Naam	Geboorte-jaar	Functie in bestuur/commissies	Zittingsperiode (max. 2 periodes van 4 jaar)
dhr. R. van Dam AAG	1948	Lid namens pensioengerechtigden, lid beleggingscommissie, lid pensioenuitvoering en communicatiecommissie, plaatsvervangend secretaris bestuur	1 juli 2015 tot 1 juli 2019
mw. Y. Ekinci MSc	1984	Lid namens de deelnemers, lid beleggingscommissie	8 mei 2017 tot 18 maart 2020
mw. drs. A. Jharap	1977	Lid namens de gewezen deelnemers, lid pensioenuitvoering en communicatiecommissie	3 juli 2019 tot 1 juli 2021
dhr. mr. N.C.J. Meeuwisse	1952	Lid namens de pensioengerechtigden, lid pensioenuitvoering en communicatiecommissie	3 juli 2019 tot 18 maart 2020
mw. S.M. Schwillens MSc	1986	Lid namens werkgever, lid actuariële en risicocommissie, waarnemend sleutelhouder risicomanagement	8 mei 2017 tot 18 maart 2020
dhr. L.T. Stegeman MSc AAG	1982	Lid namens deelnemers, lid actuariële en risicocommissie, waarnemend sleutelhouder actuariel	11 januari 2018 tot 18 maart 2020
dhr. mr. P.W.G.F. ten Westeneind	1977	Lid namens werkgever, voorzitter pensioenuitvoering en communicatiecommissie, secretaris bestuur, lid dagelijks bestuur	8 april 2014 tot 18 maart 2020
dhr. mr. R.H.A. van Vledder MBA	1959	Onafhankelijk voorzitter, lid dagelijks bestuur	1 februari 2018 tot 1 juli 2021 (herbenoeming mogelijk)

Bestuursleden benoemd in 2020

mw. drs. D.F. Dijkhuis	1972	Lid namens de werkgever	18 maart 2020 tot 1 juli 2023
dhr. P. de Groot RA	1958	Lid namens de werkgever	18 maart 2020 tot 1 juli 2022
mw. drs. A.S. Joseph AAG	1980	Onafhankelijk bestuurslid	18 maart 2020 tot 1 juli 2022
mw. drs. M.E.J. Schuit	1967	Lid namens de deelnemers	18 maart 2020 tot 1 juli 2023

Per 1 januari 2019 is de heer prof. dr. A.M.H. Slager aangesteld als externe voorzitter van de beleggingscommissie.

Interne adviseurs

dhr. C. Heeremans (1973), Senior Resolution Officer, Divisie Resolutie.

dhr. B.J. Koolstra (1991), Toezichthouder Banken, Divisie Toezicht Nationale Instellingen (tot 1 september 2019).

Raad van toezicht

mw. A. Gram CFA (1965), plaatsvervangend voorzitter

dhr. P. de Groot RA (1958) (tot 7 november 2019)

mw. dr. E.M.F. Schols-Van Oppen (1948), voorzitter (tot 1 augustus 2019)

mw. mr. M.J.M. Hendriks (1974), voorzitter (vanaf 1 augustus 2019)

Per 19 februari 2020 is dhr. W.S. Zeverijn MBA (1957) benoemd als lid van de raad van toezicht.

Verantwoordingsorgaan

Namens de werkgever:

dhr. bc E.D. de Ruijter (1960) (tot 3 oktober 2019)
mw. G.F.T. Tiellemans RA (1963), voorzitter

Er is één positie vacant. Er wordt op dit moment gezocht naar een geschikte opvolger.

Namens de deelnemers:

mw. drs. A.M.J. Hondius (1972)
dhr. U. Karakhalil (1973), plaatsvervangend voorzitter
dhr. B. Sluijter MSc (1965)

Namens de pensioengerechtigden:

dhr. M. de Kogel RA (1950)
dhr. C.S. van der Zwan RE (1950)

Namens de gewezen deelnemers:

dhr. ir. S. Lelieveldt (1965) (tot 8 mei 2020)

Relevante nevenfuncties 2019 en begin 2020

Naam	Nevenfunctie(s)
R. van Dam	Nieuwe Eper Sociëteit, penningmeester
D. Dijkhuis	Eenmanszaak
Y. Ekinici	DNB, senior beleidsadviseur EIOPA, SME on recovery and solution
A. Gram	ASN Beleggingsfondsen, voorzitter Raad van Commissarissen CBR, lid beleggingscommissie Toeslagendepot Pensioenfonds Akzo, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds HAL, lid permanente visitatiecommissie Pensioenfonds Horeca en Catering, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Huisartsen, lid beleggingscommissie Pensioenfonds IBM Nederland, voorzitter beleggingscommissie Pensioenfonds UWV, lid beleggingscommissie Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW), lid Raad van Toezicht
P. de Groot	Advieshuis.org, directeur Pensioenfonds ABP, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Architectenbureaus, bestuurder Pensioenfonds Delta Lloyd, voorzitter Raad van Toezicht SAREF Hypotheekfondsen, Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Rabobank, Extern lid Audit Commissie Woningborg, Lid RvC en voorzitter Audit commissie
C. Heeremans	DNB, division Onsite Supervision, senior financial risk specialist
M. Hendriks	Pensioenfonds Eriks, lid visitatiecommissie Pensioenfonds Kas Bank, lid visitatiecommissie (vanaf 2020) Pensioenfonds Cosun, lid visitatiecommissie (vanaf 2020) PUIK Pensioenadvies, eigenaar/pensioenjurist
A. Hondius	DNB, beleidsmedewerker markt Infrastructuur
A. Jharap	Pensioenfonds SGB, bestuurder Pensioenfonds Wonen, lid IRM commissie en privacy officer
A. Joseph	Achmea Pensioenservices, Actuaris Actuarieel instituut/ actuarieel genootschap (AI/AG), docent ASJ Bestuur en Actuarieel Advies, eigen bedrijf

U. Karakhalil	DNB, rapportage analist
M. de Kogel	Eigen consultancy bedrijf, consultant/bedrijfsadviseur Vereniging ChristenUnie IJmond, secretaris/penningmeester Stichting Geloven in de stad Haarlem, penningmeester
B. Koolstra	DNB, toezichthouder
S. Lelieveldt	Eigen consultancy bedrijf, consultant VVE Rooseveltlaan, lid kascommissie
N. Meeuwisse	School voor filosofie, penningmeester
M. Roevros	Pensioenfonds TNT Express, bestuurssecretaris Stichting Kunstkriebels, bestuurslid en penningmeester
E. de Ruijter	DNB, HR beleidsmedewerker
E. Schols-van Oppen	Pensioenfonds van Lanschot, lid Verantwoordingsorgaan Pensioenfonds Achmea, voorzitter Raad van Toezicht Eigen consultancy bedrijf, consultant
M. Schuit	Eenmanszaak
S. Schwillens	DNB, afdelingshoofd Bankentoezicht SKBNM Bommelburcht, penningmeester Ouder Commissie
A. Slager	Pensioenfonds Mars, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds PGB, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds SNS Reaal, lid beleggingscommissie Pensioenfonds SPH, bestuurder Pensioenfonds PME, lid commissie Balans-en Vermogensbeheer TIAS School for Business and Society, hoogleraar
B. Sluijter	DNB, afdeling Kleine Verzekeraars, divisie Toezicht Verzekeraars, toezichthouder
T. Stegeman	DNB, toezichthouder Banken
D. Tiellemans	DNB, afdelingshoofd Resolutie

R. van Vledder	BNP Paribas Cardif NL, lid Raad van Commissarissen (vanaf 1 januari 2020 voorzitter) De Nationale APF, niet-uitvoerend bestuurder, tot 2020 Pensioenfonds Fysiotherapeuten, lid visitatiecommissie Pensioenfonds IBM NL, voorzitter VITP, lid monitoringscommissie
P. ten Westeneind	DNB, Afdeling Binnenlandse significante banken, Divise Europese Banken, toezichthouder
S. Zeverijn	BPF Woningcorporaties, voorzitter Raad van Toezicht OPF F. van Lanschot, voorzitter OPF F. Robeco, lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Tandartsen, vicevoorzitter

Bijlage 4 Overzicht beleggingsportefeuille 2019

Beleggingscategorie	Manager	Actief of passief	Separaat account of fonds	Benchmark	Strategisch gewicht (in %)	Band-breedte (in %)	Matching of return asset
LDI/matching portefeuille	Cardano	Passief	Separaat	n.v.t.	62,6%	+/- 5%	Matching Asset
Wereldwijde aandelen	Robeco	Passief	Separaat	MSCI All Countries World	26,2%	+/- 2%	Return Asset
Vastgoed*	Northern Trust	Passief	Fonds	FTSE EPRA/NAREIT Developed	11,2%	+/- 2%	Return Asset

* Met inbegrip van een allocatie naar het CBRE EuroSiris fonds, dat momenteel wordt geliquideerd. De management fee voor het CBRE EuroSiris fonds bedraagt 195 bps.

Bijlage 5 Toeslagverlening 2014 tot en met 2020

Actieve deelnemers					
Jaar	Toeken-ning per	Financiering uit	%	Berekening	Op basis van
2014	31-12-14	premie 2014	0,58%	$100\% \times 0,58\%$	cao-stijging in 2014 = 0,58%
2015	01-01-15	alg. middelen	0,29%	$1/3 \times 0,88\%$	cpi okt 2013 tot en met sept 2014 = 0,88%; dg (staffeltrede) per 30-09-14
2015	01-01-15 (terug-werkende kracht)	depot (opslag 2015)	0,59%	$2/3 \times 0,88\%$	aanvulling tot volledige cpi okt 2013 tot en met sept 2014 = 0,88%
2016	01-01-16	alg. middelen	0,27%	$45\% \times 0,60\%$	cpi okt 2014 tot en met sept 2015 = 0,60%; lineair (= 45%) obv beleidsdg 30-09-15
2016	01-01-16 (terug-werkende kracht)	depot (opslag 2016)	0,33%	$55\% \times 0,60\%$	aanvulling tot volledige cpi okt 2014 tot en met sept 2015 = 0,60%
2017	01-01-17	alg. middelen	0,03%	$46\% \times 0,07\%$	cpi okt 2015 tot en met sept 2016 = 0,07%; lineair (= 46%) obv beleidsdg 30-09-16
2017	01-01-17	depot (opslag 2017)	0,04%	$54\% \times 0,07\%$	aanvulling tot volledige cpi okt 2015 tot en met sept 2016 = 0,07%
2018	01-01-18	alg. middelen	1,03%	$71\% \times 1,45\%$	cpi okt 2016 tot en met sept 2017 = 1,45%; lineair (= 71%) obv beleidsdg 30-09-17
2018	01-01-18	depot (opslag 2018)	0,39%	$27\% \times 1,45\%$	aanvulling tot gedeeltelijke cpi okt 2016 tot en met sept 2017 = 0,39%
2019	01-01-19	alg. middelen	1,88%	$100\% \times 1,88\%$	cpi okt 2017 tot en met sept 2018 = 1,88%
2019	01-01-19	depot (opslag 2019)	0,03%		aanvulling gemiste toeslag 2018
2020	01-01-20	alg. middelen	2,31%	$87,3\% \times 2,65\%$	cpi okt 2018 tot en met sept 2019 = 2,65%

Gewezen deelnemers (voorwaardelijk cpi)					
Jaar	Toeken-ning per	Financiering uit	%	Berekening	Op basis van
2014	31-12-14	alg. middelen	0,29%	$1/3 \times 0,88\%$	cpi okt 2013 tot en met sept 2014 = 0,88%; dg (staffeltrede) per 30-09-14
2015	31-12-15	alg. middelen	0,27%	$45\% \times 0,60\%$	cpi okt 2014 tot en met sept 2015 = 0,60%; lineair (= 45%) obv beleidsdg 30-09-15
2016	31-12-16	alg. middelen	0,03%	$46\% \times 0,07\%$	cpi okt 2015 tot en met sept 2016 = 0,07%; lineair (= 46%) obv beleidsdg 30-09-16
2017	31-12-17	alg. middelen	1,03%	$71\% \times 1,45\%$	cpi okt 2016 tot en met sept 2017 = 1,45%; lineair (= 71%) obv beleidsdg 30-09-17
2018	31-12-18	alg. middelen	1,88%	$100\% \times 1,88\%$	cpi okt 2017 tot en met sept 2018 = 1,88%
2019	31-12-19	alg. middelen	2,31%	$87,3\% \times 2,65\%$	cpi okt 2018 tot en met sept 2019 = 2,65%
2020	01-07-20	alg. middelen	besluitvorming in 2020		cpi okt 2019 tot en met juni 2020

Gewezen deelnemers ex-DNB voor 1 januari 2003 (voorwaardelijk loon)					
Jaar	Toekenning per	Financiering uit	%	Berekening	Op basis van
2014	31-12-14	alg. middelen	0,19%	$1/3 \times 0,58\%$	cao-stijging in 2014 = 0,58%; dg (staffeltrede) per 30-09-14
2015	31-12-15	alg. middelen	0,52%	$45\% \times 1,15\%$	cao-stijging in 2015 = 1,15%; lineair (= 45%) obv beleidsdg 30-09-15
2016	31-12-16	alg. middelen	0,66%	$46\% \times 1,43\%$	cao-stijging in 2016 = 1,43%; lineair (= 46%) obv beleidsdg 30-09-16
2017	31-12-17	alg. middelen	0,85%	$71\% \times 1,2\%$	cao-stijging in 2017 = 1,2%; lineair (= 71%) obv beleidsdg 30-09-17
2018	31-12-18	alg. middelen	1,60%	$100\% \times 1,6\%$	cao-stijging in 2018 = 1,6%
2019	31-12-19	alg. middelen	1,92%	$87,3\% \times 2,2\%$	cao-stijging in 2019 = 2,2%
2020	01-07-20	alg. middelen	besluitvorming in 2020		cao-stijging in 2020

Gewezen deelnemers ex-PVK voor 1 januari 2005 (onvoorwaardelijk loon - aangevuld door werkgever)					
Jaar	Toekenning per	Financiering uit	%	Berekening	Op basis van
2014	31-12-14	alg. middelen	0,19%	$1/3 \times 0,58\%$	cao-stijging in 2014 = 0,58%; dg (staffeltrede) per 30-09-14
2014	31-12-14	premie 2014	0,39%	$2/3 \times 0,58\%$	aanvulling tot cao-stijging van 0,58%
2015	31-12-15	alg. middelen	0,52%	$45\% \times 1,15\%$	cao-stijging in 2015 = 1,15%; lineair (= 45%) obv beleidsdg 30-09-15
2015	31-12-15	premie 2015	0,63%	$55\% \times 1,15\%$	aanvulling tot cao-stijging van 1,15%
2016	31-12-16	alg. middelen	0,66%	$46\% \times 1,43\%$	cao-stijging in 2016 = 1,43%; lineair (= 46%) obv beleidsdg 30-09-16
2016	31-12-16	premie 2016	0,77%	$54\% \times 1,43\%$	aanvulling tot cao-stijging van 1,43%
2017	31-12-17	alg. middelen	0,85%	$71\% \times 1,2\%$	cao-stijging in 2017 = 1,2%; lineair (= 71%) obv beleidsdg 30-09-17
2017	31-12-17	premie 2017	0,35%	$29\% \times 1,2\%$	aanvulling tot cao-stijging van 1,2%
2018	31-12-18	alg. middelen	1,60%	$100\% \times 1,6\%$	cao-stijging in 2018 = 1,6%
2019	31-12-19	alg. middelen	1,92%	$87,3\% \times 2,2\%$	cao-stijging in 2019 = 2,2%
2019	31-12-19	premie 2019	0,28%	$12,7\% \times 2,2\%$	aanvulling tot cao-stijging van 2,2%
2020	01-07-20	alg. middelen	besluitvorming in 2020		cao-stijging in 2020

Bijlage 6 Begrippenlijst

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN)

In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van het pensioenfonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleidsdekkingsgraad

Het voortschrijdende gemiddelde van de actuele maanddekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden.

De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor:

- het moment dat het pensioenfonds in een tekortsituatie komt, dan wel uit een tekortsituatie komt;
- de evaluatie van een eventueel herstelplan;
- het doorvoeren van eventuele kortingen;
- de indexaties.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet (bijvoorbeeld AEX-index, MSCI-index).

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft als taak het publiceren van betrouwbare en samenhangende statistische informatie, die inspeelt op de behoefte van de samenleving.

Central clearing

Het centraal afwikkelen van effecten- en derivatentransacties, waarbij een centrale tegenpartij (CCP) zich tussen koper en verkoper plaatst en hun verplichtingen overneemt om de tegenpartijrisico's te verminderen.

Compliance

Met dit begrip wordt aangeduid dat een organisatie werkt in overeenstemming met vigerende wet- en regelgeving. Elke financiële instelling beschikt over een compliance regeling die voorschriften bevat waaraan de in die instelling werkzame personen zich dienen te houden, alsmede voorschriften omtrent de wijze van controle op de naleving ervan. Ook veel instellingen die raakvlakken met de financiële sector hebben, zoals pensioenfondsen, hebben een compliance regeling. Een dergelijke regeling bevat bijvoorbeeld voorschriften omtrent de wijze waarop functionarissen voor eigen rekening in effecten mogen handelen, restricties in de omgang met zakenrelaties en de omgang met vertrouwelijke informatie.

COSO ERM

COSO ERM Framework is een Managementmodel dat is ontwikkeld door The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Het model beschrijft en definieert de verschillende elementen van een intern beheersingssysteem.

Custodian

Organisatie verantwoordelijk voor de bewaarneming van en rapportage over financiële bezittingen. Daarnaast is de custodian verantwoordelijk voor de monitoring van de in de beleggingsmandaten vastgelegde afspraken.

Data vendor

Dataleverancier van koersinformatie en financiële data in het algemeen (bijvoorbeeld Bloomberg).

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto activa en de technische voorziening, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen. De netto activa zijn het saldo van het belegd vermogen, de andere activa en de schulden.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht te beschikken over een voldoende grote buffer.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Fiduciair Management

Fiduciair management is te omschrijven als een integrale en objectieve oplossing voor pensioenfondsen met verschillende behoeften binnen vermogensbeheer. Bij fiduciair management worden oplossingen aangedragen voor strategische, tactische en operationele vraagstukken in combinatie met een op maat gesneden verslaglegging.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen.

Forward contracten

Een derivaat, te weten een verbintenis tussen twee partijen die zich verbinden op een bepaald tijdstip een financieel instrument te verhandelen tegen een vooraf bepaalde prijs.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie wordt berekend door het rendement te baseren op de twaalfmaandsmiddeling van de door toezichthouder DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Omdat wettelijk de middeling gebaseerd mag worden op een tienjaarsmiddeling, is hier sprake van een gedempte kostendekkende premie op basis van een beperkte demping.

Gedragscodes

Een gedragscode is een expliciete beschrijving van de normen en waarden voor het gedrag van bepaalde groepen en situaties. Het doel is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen in het pensioenfonds door belanghebbenden, door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

Herstelplan

Pensioenfondsen stellen in geval van een reservetekort een herstelplan op. Dit plan bevat de concrete maatregelen waardoor het pensioenfonds binnen een termijn van maximaal tien jaar weer beschikt over het vereist eigen vermogen.

IBI benchmarking (Institutioneel Benchmarking Instituut)

IBI Benchmarking maakt onafhankelijke benchmarks voor Nederlandse pensioenfondsen. Deze benchmark maakt het mogelijk dat alle Nederlandse pensioenfondsen transparant rapporteren over hun uitvoeringskosten, zonder dat hun gegevens bij derden bekend worden.

IORP II (Institutions for Occupational Retirement Provision)

Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europese Parlement en de raad van de Europese unie van 14 december 2016. Deze Europese richtlijn is per 13 januari 2019 in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Voor pensioenfondsen heeft deze wetgeving vooral gevolgen op het gebied van een verdere uitwerking van het risicobeheersysteem, de inrichting van een risicobeheerfunctie, een interne auditfunctie en in de meeste gevallen een actuariële functie en de uitwerking van een eigen risicobeoordeling.

ISDA/CSA

Standaarddocumentatie voor derivatentransacties ontworpen door ISDA (International Swaps and Derivatives Association). Hieraan kan een Credit Support Annex (CSA) toegevoegd worden, welke dient om het tegenpartijrisico te reduceren.

Kostendekkende premie

Pensioenfondsen zijn verplicht een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt.

De kostendekkende premie bestaat uit de actuariële benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds en de premie die actuariële benodigd is voor de onvoorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Kritische dekkingsgraad

Het niveau van de dekkingsgraad waaronder het voor het pensioenfonds niet mogelijk is om zonder korten van pensioenaanspraken en -rechten binnen de wettelijke termijn het dekkingstekort op te lossen.

LDI (liability driven investment)

Een beleggingsstrategie volgens het liability driven investment (LDI) principe, is gericht op het bereiken van voldoende activa om alle verplichtingen te dekken, zowel de huidige verplichtingen als de toekomstige verplichtingen.

Maanddekkingsgraad

De maanddekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Marktwaaarde

De marktwaaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matching portefeuille/ Return portefeuille

De matching portefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om de rentegevoeligheid van de activa met de rentegevoeligheid van de passiva van een pensioenfonds af te dekken. De return portefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om extra rendement te genereren.

Middelloon(regeling)

Bij een middelloonregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode.

Mijnpensioenoverzicht.nl (Pensioenregister)

Mijnpensioenoverzicht.nl wordt verzorgd door de Stichting Pensioenregister. Het is een informatieve website die overzicht en inzicht geeft in het pensioen, zoals informatie over de AOW en het pensioen via alle werkgevers (oud en nieuw).

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

OTC (Over the counter)

Deze term heeft betrekking op financiële transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden.

Partnerpensioen op kapitaalbasis/risicobasis

Partnerpensioen op kapitaalbasis: er bestaat zowel aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming als bij overlijden na einde deelneming (als gewezen deelnemer of pensioengerechtigde).

Partnerpensioen op risicobasis: er bestaat alleen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming.

Partnerpensioen voor de pensioendatum op risicobasis en na pensioendatum op kapitaalbasis: er bestaat aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming of bij overlijden na ingang van het ouderdomspensioen; er bestaat geen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden als gewezen deelnemer. Bij Pensioenfonds DNB is deze situatie van toepassing.

Pensioen 1-2-3

Informatie over de belangrijkste onderdelen van de pensioenregeling, die in lagen wordt aangeboden: laag 1 op hoofdlijnen, laag 2 met iets meer uitleg en laag 3 gedetailleerde informatie.

Pensioenaanspraak

Een recht op toekomstige pensioenuitkeringen.

Pensioendashboard

Een internettoepassing waarmee deelnemers inzicht hebben in hun opgebouwde pensioenrechten en berekeningen kunnen maken op basis van (mogelijke) veranderingen in persoonlijke en/of werksituatie.

Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie is de overkoepelende belangenbehartiger van bijna alle Nederlandse pensioenfondsen. Zij vertegenwoordigt namens 204 pensioenfondsen de belangen van 5,5 miljoen deelnemers, 3,2 miljoen pensioengerechtigden en 9,5 miljoen gewezen deelnemers.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris van de deelnemer waarover hij of zij pensioen opbouwt. Pensioenopbouw vindt alleen plaats over dat deel van het salaris dat ligt tussen de franchise en het in dat jaar geldende maximum pensioengevend salaris.

Pensioenresultaat

Een per scenario als percentage uitgedrukt quotiënt met in de teller de som van de verwachte uitkeringen ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen en in de noemer de som van de verwachte uitkeringen ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen, zonder toepassing van vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten en met toepassing van jaarlijkse toeslagverlening ter hoogte van de scenarioprijsinflatie.

Pensioenrecht

Een recht op ingegane pensioenuitkeringen.

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Prognosetafels

Prognosetafels geven de gemiddelde waargenomen overlevings- en sterftefrequenties binnen de Nederlandse bevolking weer over een afgelopen vijfjarige periode en projecteren die naar de toekomst op basis van de in het verleden waargenomen en naar de toekomst doorgetrokken trends in deze frequenties. Zij worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies en de waardering van de pensioenverplichtingen. Er zijn voor mannen en vrouwen aparte prognosetafels afgeleid: GBM en GBV. De prognosetafels worden verder aangeduid met jaartallen die de waarnemingsperiode aangeven, bijvoorbeeld GBM en GBV 2018.

Raad van toezicht

Een intern toezichhoudend orgaan, dat toezicht houdt op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad wordt berekend als de beleidsdekkingsraad gedeeld door de toekomst bestendige indexatie grens.

REIT

Real Estate Investment Trust. Een REIT is een beursgenoteerde organisatie met een portefeuille met vastgoed zoals winkelcentra of huurwoningen.

Renterisico

Het risico dat rentefluctuaties - als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet - leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Maandelijks door toezichthouder DNB gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige kasstromen van de verplichtingen worden verdisconteerd.

Reservetekort

Situatie dat de middelen ontoereikend zijn om naast de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's, ook nog de vereiste reserve beleggingsrisico's, de reserve voorgenomen pensioen-aanpassing en eventuele andere reserves te dekken.

Risicobudget

Het risicobudget is een maatstaf voor de (met 95% statistische waarschijnlijkheid) maximale afwijking van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Dit wordt afgeleid van langetermijn veronderstellingen over de risicograd van de beleggingsrendementen ten opzichte van de nominale verplichtingen. Hiervoor dienen onder meer als input lange periode reeksen over waardeontwikkelingen in de diverse beleggings-categorieën die onderdeel uitmaken van de strategische normportefeuille.

Risicopremie

Premie voor risicodekking.

Securities lending

Het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

S-toets (solvabiliteitstoets)

Toets in het kader van het financieel toetsingskader. Naast het benodigde vermogen uit de minimumtoets dient in deze toets ook een buffer te worden aangehouden om bij tegenvallende beleggingsresultaten aan het einde van een jaar voldoende vermogen te hebben om op dat moment weer aan de minimumtoets te kunnen voldoen. Als uitgangspunt voor de toets geldt de aanname dat zich gedurende het jaar na balansdatum een ongunstig scenario voltrekt en dat één jaar na balansdatum de aanwezige verplichtingen aan een andere pensioenuitvoerder moeten kunnen worden overgedragen op marktconforme condities.

Strategische allocatie

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Ook wel beleggingsportefeuille.

Strategische normportefeuille

De strategische normportefeuille is een schaduwportefeuille waarin het pensioengeld in theorie belegd zou kunnen worden. De normportefeuille is dan ook, net als de werkelijke portefeuille, omgeven met regels en afspraken. De normportefeuille bestaat uit meerdere beleggingscategorieën, bijvoorbeeld aandelen en vastrentende waarden. Elke categorie heeft een bepaalde gewicht. Verder wordt per categorie een 'belegbare' index afgesproken die als vergelijkingsmaatstaf geldt.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

Toekomstbestendig indexeren (TBI)

Bij een beleidsdekkingsgraad boven 110% mag toeslag verleend worden, mits er genoeg vermogen beschikbaar is om de nu te verlenen toeslag naar verwachting ook in de toekomst te kunnen realiseren. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% mag geen toeslag worden verleend.

Toeslagverlening

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast (geïndexeerd). Dit houdt in dat er een toeslag wordt gegeven op pensioenaanspraken en -rechten. Bij een voorwaardelijke toeslagverlening is deze afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Uitvoeringsovereenkomst

De overeenkomst tussen een werkgever en een pensioenfonds over de uitvoering van één of meer pensioenregelingen.

Uniform pensioenoverzicht (UPO)

Een overzicht van de pensioenaanspraken dat jaarlijks aan de actieve deelnemers en pensioengerechtigden wordt gestuurd en eens per drie jaar aan gewezen deelnemers.

Verantwoordingsorgaan

Een orgaan waarin de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden, eventueel de gewezen deelnemers en de financieel betrokken werkgever zijn vertegenwoordigd en waaraan het bestuur verantwoording aflegt. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het handelen van het bestuur wordt opgenomen in het jaarverslag.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

Colofon

Uitgegeven door

Stichting Pensioenfonds van De Nederlandsche Bank NV
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Stichtingenregister Amsterdam nummer 41199645

Correspondentieadres:

Postbus 501
9700 AM Groningen
Telefoon 050 582 79 79
Website www.dnbpensioenfonds.nl
Email-adres dnbpensioeninfo@tkppensioen.nl

Realisatie

TKP Pensioen BV
Postbus 501
9700 AM Groningen

Stichting Pensioenfonds van
De Nederlandsche Bank NV

